SCARLAT A. STĂNCESCU
FOST PRIMAR

DIN TRECUTUL ORAŞULUI GIURGIU

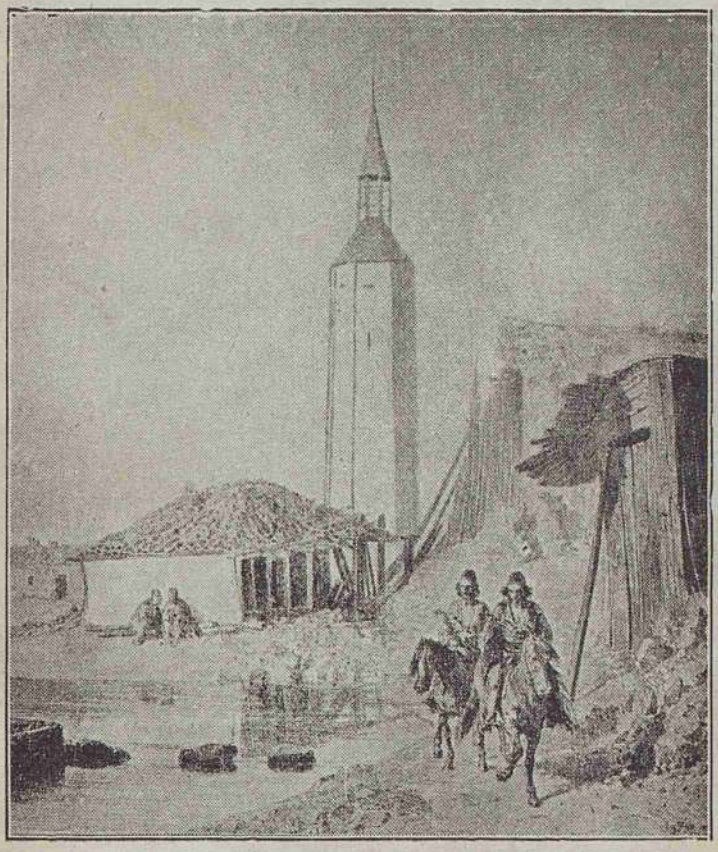

BUCUREŞTI
1935

INSTITUTUL MODERN DE ARTE GRAFICE „U N I R E A“ CALEA MOŞILOR No 82

SCARLAT A. STĂNCESCU
FOST PRIMAR

DIN TRECUTUL ORAȘULUI GIURGIU

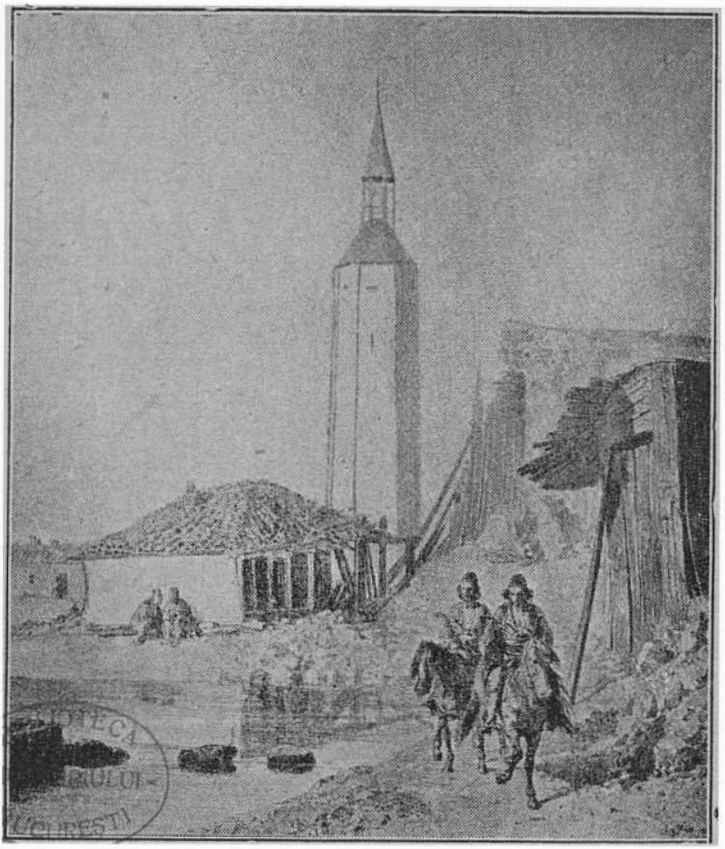

TURNUL CEASORNICULUI — DUPĂ RAFFET (1837)

BUCUREȘTI
1935

INSTITUTUL MODERN DE ARTE GRAFICE „U N I R E A" – CALEA MOȘILOR No. 82

Toate exemplarele vor purta semnătura autorului.

DIN TRECUTUL ORAȘULUI GIURGIU

PARTEA INTÂIA

Va urma :

DIN TRECUTUL ORAŞULUI GIURGIU — PARTEA a II-a (Dela 1848—1881)

DIN TRECUTUL ORAŞULUI GIURGIU — PARTEA a III-a (Dela 1881 până în timpurile de astăzi)

POLITICA, PARTIDE POLITICE OAMENI POLITICI — In legătură cu oraşul Giurgiu şi judeţul Vlaşca.

CUVÂNT INAINTE

Când am hotărât să scriu lucrarea de față, intenţiunea mea a fost de a contribui, cu cât de puţin, la cunoaşterea trecutului sbuciumat al unui oraş, care, în decursul veacurilor, a avut de suferit mai mult ca oricare alt oraş din ţară.

Giurgiul, nu odată a fost pustiit sau distrus prin foc. Este încă proaspătă în memoria tuturor ce l'au văzut, starea de plâns în care se găsea după terminarea marelui războiu şi nu mică trebue să fie bucuria oricărui bun Român, cred eu, când îl vede renăscând, pe fiecare an, mai temeinic şi mai plăcut decât cum a fost.

Menţionez în cuprinsul lucrării scrierile consultate, privitoare la trecutul istoric mai îndepărtat sau mai apropiat, atâtea isvoare de folositoare cunoştinţe, cea mai mare parte puse la dispoziţie, întotdeauna cu foarte multă bunăvoinţă, la Academia română.

In ce priveşte timpul dela liberarea oraşului de sub stăpânirea turcească, precum şi primele începuturi de întemeiere a Giurgiului ca oraş românesc, a fost nevoe să răsfoesc multe dosare prăfuite şi îngălbenite, ce s'a putut găsi în beciurile prefecturii judeţului Vlaşca şi ale municipiului Giurgiu, silindu-mă

a deslușI, pe cât am putut, slovele încâlcite ale logofeților și logofețeilor cancelariilor depe vremuri.

Lucrarea a fost începută, acum câțiva ani, pe un plan cu o extensiune mai vastă. Dar dacă aș fi continuat-o astfel, ar fi fost amenințată să rămână, pentru totdeauna, în cartoane, fiindcă nici eu nu aveam mijloace de a o imprima pe cont propriu, în condițiuni mulțumitoare și cred că nici nu aș fi găsit o editură lesne primitoare, mai ales că lucrarea nu se prezintă sub autoritatea unui istoric cunoscut, sau cel puțin a unui scriitor cu reputație stabilită.

De altfel, nevoile și preocupările zilnice de tot felul ale unei vieți din ce în ce mai grele, pentru cei mai mulți dintre noi, nu ne permit să avem liniștea sufletească și răbdarea necesară, spre a putea citi lucrări prea vaste asupra trecutului nostru istoric.

Cercul cititorilor fiind astfel restrâns, am hotărât modificarea planului; am alcătuit un rezumat, dar și acela sunt nevoit a-l da publicității treptat, pe măsura mijloacelor de cari voiu dispune și după primirea ce va avea din partea cititorilor.

AUTORUL

CAPITOLUL I.

Intemeierea oraşului şi origina numelui.

BIBLIOTECA ORAŞULUI BUCUREŞTI

Tradiţia istorică.

Despre întemeierea oraşului Giurgiu şi origina numelui său nu se ştie nimic precis; sunt mai multe legende.

După unii istorici, Giurgiul a fost întemeiat de Romani, iar în timpul evului mediu a fost întărire Genoveză. Indrăzneţii navigatori Genovezi, trimişi să exploreze mările Levantului, ajung în insula despărţită de oraş printr'un braţ al Dunării şi construesc acolo un fort, sub patronajul Sf. Gheorghe (Santo Giorgio) de unde şi-a luat oraşul numele de Giurgiu [1])

Câţiva istorici Germani în secolul al XVIII-lea între cari şi Engel [2]) întemeiaţi pe nişte Cronici Muntene din secolul al XVII-lea, au

---

[1]) *N. Bălcescu*, Românii sub Mihai Vodă Viteazul, pag. 125.
Cesar Boliac, Memoires pour servir à l'histoire de la Roumanie (Provinces Dannubiènnes), Paris 1856, pag. 23.

[2]) *Iohan Christian von Engel*, Geschichte der Moldau und Walachei Halle, 1804.

dat drumul legendii cu Negru-Vodă. Acest Voevod, plecat din ţinutul Făgăraşului şi intrând prin pasul Branului, a scoborât munţii, împreună cu un mare număr de familii de Români, pe la începutul secolului al XIII-lea [1]) şi au înfiinţat mai multe oraşe între cari şi Giurgiul, punând temeliile Principatului Munteniei, întocmai cum Bogdan Dragoş a dat în urmă fiinţă Principatului Moldovii.

Fraţii Tunusli [2]). cari au tradus şi publicat în greceşte la Viena, în anul 1806, o scriere de istorie asupra Ţării româneşti, atribuită lui Mihail Cantacuzino, împrumută versiunea Germană şi îi zic oraşului *Sfântul Gheorghe.*

Dionisie Fotino [3]) introduce şi pe Romani, considerând pe Negru Vodă ca întemeietor al oraşului *(Ghiurghevon)* pe o ruină Romană.

Aug. Treb. Laurian [4]), vorbind despre cetăţuia ce a existat în insula din faţa oraşului, ale cărei ruini le-a vizitat în anul 1845, era convins că zidul mai vechiu şi mai solid, pe care era suprapus altul mai nou şi mai slab, era lucrare Romană.

Oraş înfiinţat de Romani, cu numele de *Trimamius,* cum spune Boliac [5]), părăsit în anul 270

---

[1]) După unii istorici, descălecarea lui Negru Vodă ar fi avut loc în anul 1241, după alţii în 1290. Dr. Atanasie M. Marienescu crede că Negru Vodă, ori Radu Negru Vodă, a început a domni la 1215. *Negru Vodă şi epoca lui,* Analele Academiei române, Seria II, Tom. XXXI. Memoriile secţiunii istorice.

[2]) *Tunusli,* Istoria Valachiei, tradusă de G. Sion şi publicată în Bucureşti la 1863, pag. 13.

[3]) *Dionisie Fotino,* Istoria Daciei, tradusă de G. Sion şi publicată în Bucureşti la 1859, pag. 5.

[4]) *Aug. Treb. Laurian,* Istoria Românilor, pag. 27.

[5]) *Cesar Boliac,* lucr. citată, pag. 23.

după Hristos, prin retragerea Romanilor din Dacia Traiană, la miazăzi, peste Dunăre şi lăsat pradă barbarilor năvălitori cari pustiesc ţara, despre Giurgiu nu se mai ştie nimic o mie de ani, după care trecere de vreme învia iarăşi, odată cu Ţara românească.

Să nu se uite nici versiunea că Genovezii au clădit, între timp, o cetate la Giurgiu, la începutul veacului al X-lea.

Care poate fi adevărul istoric?

Temeiul părerii noastre.

S'a susţinut de cei cari au voit să tăgăduiască obârşia poporului Român, că strămoşii noştri au plecat peste Dunăre şi numai un neînsemnat număr de păstori au rămas şi s'au retras cu vitele în munţi, unde au stat aproape zece veacuri, după care s'au scobortît iarăşi în câmpie, înfiinţând sate şi oraşe şi începând a lucra pământul înţelenit.

Dacă s'ar fi petrecut astfel lucrurile, ar fi fost tot una cu desfiinţarea poporului Daco-Roman, dar astăzi nu mai încearcă nimeni să susţină această greşită părere.

Un popor poate suferi o prefacere, un amestec cu alte popoare, modificarea graiului, schimbarea portului, poate chiar să-şi schimbe numele, dar niciodată nu piere.

Barbarii nu au rămas statornici în ţara noastră, ci s'au scurs înainte, rămânând o foarte mică parte, ce s'a amestecat cu poporul stabil, care a continuat tot timpul, fără întrerupere,

de a-şi munci ogoarele, din rodul cărora se hrăneau şi năvălitorii [1]).

Tot astfel trebue să se fi petrecut şi cu Giurgiul, oraş aşezat la un punct de comunicaţie atât de important, pe malul unui fluviu cum e Dunărea, bătrânul *Istru*, socotit în vechime ca cel mai mare din lume.

Fie că i s'a zis *Trimamius* în timpul Romanilor, fie că Genovezii în trecerea lor, l'au botezat *Santo Giorgio*, oricâte horde barbare ar fi trecut, oricâte pustiiri ar fi suferit, ori decâte ori s'ar fi rezidit, în parte sau întreg, pe acelaş loc, sau câteva sute de metri mai la răsărit sau mai la apus, viaţa lui a depănat un mai mare număr de ani de cât îşi poate cineva închipui şi ea nu a fost niciodată întreruptă timp atât de îndelungat, cum s'a putut crede.

Confuziune de înlăturat.

Dela început, însă, găsesc necesar să atrag atenţiunea asupra confuziunii ce s'a făcut şi se mai face încă, între oraş şi castelul sau cetăţuia ce se găsea în insula din faţa oraşului, ce-

[1]) Populaţiunea satelor din judeţul Vlaşca, pentru a nu mai vorbi de alte judeţe, a îndurat grele suferinţe în timpul marelui războiu (1916—1918). Horde, tot atât de barbare, din Orient şi Peninsula Balcanică, ce nu se putea numi armate, au săvârşit atrocităţi nenumărate şi nemaipomenite, cele mai multe ştiute numai de cei cari le-au suferit. Toate au fost date uitării, cu toată groaza şi scârba ce au provocat. Şi totuşi populaţiunea noastră nu şi-a părăsit ţarinele şi gospodăriile. S'a mai ascuns, până a trecut furia, până s'au mai potolit cutropitorii, dar chiar aceştia au readus la căminurile lor pe cei mai fricoşi, fiindcă aveau nevoie de ei, ca să le muncească şi să-i hrănească, câtă vreme au stat în ţară.

tăţuie ale cărei urme de ruini s'au văzut până după mijlocul secolului trecut [1]).

Este neîndoelnic că pe malul stâng al Dunării a existat, din timpuri îndepărtate, o alcătuire sătească, care trăeşte şi astăzi sub numele de Giurgiu; a existat şi un castel sau o cetăţuie, în dreptul Giurgiului, ridicată într'o mică insulă, formată de două braţe ale Dunării, Veriga şi Cama şi dărâmată după terminarea războiului Ruso-Turc de acum o sută de ani.

Cine a întemeiat satul şi în ce timp? De cine s'a ridicat cetăţuia şi în ce timp? Ori, atât satul cât şi cetăţuia îşi datoresc existenţa aceloraşi întemeietori şi tot acelaş număr de ani împletesc amândouă?

Ordinea vechimii.

Părerea mea este că satul a existat cu mult, cu neasemuit de mult înainte de a se ridica cetăţuia, a cărei întemeiere, în cea dintâiu a ei folosinţă, se poate atribui Romanilor. Aceştia, după cucerirea Daciei de către Impăratul Traian, au făcut dealungul Dunării întăriri militare de tot felul, forturi, zidind castre detaşate şi dincoace de Olt.

Cetatea *Sexanta Prista* (Rusciucul) depe malul drept al Dunării, a fost legată cu ţara cucerită

---

[1]) Nicolae Bălcescu, când vorbeşte de *cetatea* Giurgiu, zidită de Romani, dărâmată în vremea năvălirilor barbare şi rezidită la anul 1000 după Hristos de Genovezi, se referă la castelul din mijocul insulii, nu la oraşul care, în timpurile mai apropiate, era de asemenea cunoscut sub numele de *Cetatea Giurgiului.*

printr'unul din cele cinci mari drumuri făcute de Romani, drum care pornea dela Giurgiu şi trecea prin Bucureşti, Ploeşti, Drajna, peste munţi, în Transilvania [1]).

Dincoace de Dunăre, pe malul nostru, Romanii au ridicat capete de poduri în mai multe localităţi, în legătură cu drumurile cari porneau în interiorul ţării [2]).

Nu încape îndoială că tot astfel au făcut şi la Giurgiu, iar constatarea lui Laurian că prima temelie a castelului din insulă a fost zidire Romană, poate fi întemeiată

Rolul Genovezilor.

Ce rol au putut avea Genovezii la înfiinţarea oraşului sau la rezidirea cetăţuiei? Că ar fi contribuit cu ceva la întemeierea oraşului este cu totul esclus. Că ar fi rezidit în anul 1000 după Hristos cetăţuia din insulă, ce fusese ridicată de Romani şi dărâmată de barbari, de asemenea nu se poate temeinic susţine [3]).

---

[1]) *Gr. G. Tocilescu*, Fouilles et recherches archeologiques en Roumanie, 1900, pag. 127.

[2]) *Vasile Pârvan*, Ţara noastră. Inceputurile vieţii Romane, pag. 28—29, 133—139.

[3]) *Genua (Antium)*, întemeiată de Liguri, abia spre sfârşitul secolului al XI-lea începe a-şi face o organizaţie politică. In tot cursul sec. al XIII-lea a avut o viaţă turburată de luptele dintre popor şi nobilime. Genovezii, în aprigă rivalitate cu Pisanii şi Veneţienii, pentru preponderenţă comercială, chiar dacă au înaintat pe Dunăre până la Giurgiu şi mai departe, nu veneau cu intenţiuni de cucerire, pentru a avea nevoe să construiască cetăţi, ci veneau să-şi desfacă mărfurile lor şi să-şi încarce corăbiile cu produsele ţării noastre.

In această privinţă, împărtăşesc părerea d-lui profesor N. Iorga, că Giurgiul nu are nici o legătură cu *Santo Giorgio*, nici cu Genovezii şi că se face o confuziune cu Sf. Gheorghe dela gurile Dunării, care exista pe timpul lui Vlaicu, întemeiat probabil de Genovezi, înainte de anul 1300 [1])

Intemeietorii cetăţuiei.

Ne existând nici o dovadă, pe care să se poată sprijini afirmaţiunea că cetăţuia ar fi fost întemeiată de Genovezi, cari i-au dat numele de *Santo Giorgio*, de unde şi-a luat oraşul numele de *Sân Georgiu*, iar în urmă Giurgiu, pare posibil ca cetăţuia să fi fost întemeiată de Mircea Vodă cel bătrân, cum a declarat fiul său Vlad Dracul [2]), pe rămăşiţe de zidărie din vremea Romanilor şi refăcută de Turci, după anul 1416, deşi cronicarii acestora afirmă că a fost zidită de Turci, din ordinul lui Mahomed I, pentru a-l ţine pe Mircea în supunere [3]).

Origina numelui.

In ce priveşte numele de Giurgiu, acesta este nume românesc, purtat de Români.

Intr'un hrisov din anul 1583, al lui Mihnea

---

[1]) *N. Iorga*, Studii istorice asupra Chiliei şi Cetăţii Albe, pag. 47.

[2]) *Jean de Wavrin*, Anciènnes croniques d'Angleterre.

[3]) Mahomed dete poruncă să se ridice dincoace de Dunăre, în faţa Rusciucului, un *fort*, care a fost numit *Yerköki*, nume ce a fost schimbat de Valahi în acela de Giurgiova, Y. *de Hammer*, Histoire de l'Empire Ottoman, tom. II, pag. 175—176.

Vodă, Domnitorul Munteniei, prin care se întăreşte vânzarea unei moşii a lui Toma, fiul lui Popa Vişan, se vorbeşte de *Postelnicul Giurgiu* [1]).

Tot acest nume îl mai poartă nişte munţi şi un deal din Moldova, iar în judeţul Argeş există *Piscul Giurgiului.*

Varietatea denumirilor ce întâlnim prin diferite scrieri şi documente, se explică prin varietatea de pronunţare şi transcriere a cronicarilor şi scriitorilor Germani, Slavi, Italieni, Francezi, Poloni, Unguri, Turci, etc. Astfel întâlnim: San Giorgio, Giorgiu, Giurgevo, Ghiurghevon, Giurgiova, Giurgo, Giorgi, Girgio, Zorzo, Giorzo, Georgie, Jorjie, Yerköki, etc [2]).

[1]) Documentele arhivii Statului, Mânăstirea Tismana, pachet 12. Doc. I.

[2]) D-l profesor N. Constantinescu, în foarte documentata d-sale lucrare: *Cetatea Giurgiu, — originile şi trecutul ei,* citează nenumărate isvoare asupra originii şi despre trecutul oraşului Giurgiu. Analele Academiei române, tom. XXXVIII. Memoriile secţiunii istorice.

CAPITOLUL II.

Din vremuri îndepărtate.

In epoca preistorică.

Incă din cele mai străvechi timpuri, pământul României a hrănit o populaţiune foarte numeroasă, atrasă de abondenţa bogăţiilor ei.

Ţara noastră, ca şi celelalte ţări ale Europii, a fost locuită încă din cele d'întâi timpuri ale erei cuaternare. S'au descoperit nenumărate arme şi instrumente de piatră sau tăiate în silex, caracteristice acelei epoci [1]).

Cu timpul, rasele umane ale epocii cuaternare au fost învinse sau asimilate de imigraţiunea etnică a epocii neolitice, care se caracterizează prin fabricarea de instrumente mai perfecţionate de piatră, [2]) prin introducerea animalelor domestice, cultura cerealelor şi a

[1]) Un instrument de silex, din periodul de piatră, descoperit în judeţul Vlaşca, pe malul Neajlovului, la Crevedia, la punctul numit *Cetatea Fetii*, se găseşte în colecţia muzeului de antichităţi din Bucureşti.

[2]) S'au găsit, din acele vremuri, nenumărate instrumente de piatră şi de os, începând dela Dunăre şi până la Tisa. In judeţul Vlaşca s'au găsit instrumente şi fragmente de olărie primitivă.

plantelor textile, *tumulele* funerare şi monumentele *megalitice* [1]).

Popoare răsboinice şi în mare parte pastorale, pornite din ţinuturile centrale ale Asiei, după ce au stat mai mult timp în regiunile de nord ale munţilor Urali, au înaintat spre apus şi au ocupat Europa centrală, nordică şi apuseană, revărsându-se în parte, cu turmele lor nesfârşite, peste părţile de răsărit ale Daciei, peste câmpiile, văile şi colinele cele mănoase ale Moldovei şi Munteniei, ajungând până pe coamele munţilor celor mai înalţi. Aceasta a avut loc înainte de imigraţiunea în Europa a Grecilor, Celţilor şi Germanilor, cu câteva mii de ani înainte de Hristos.

Cei d'ntâi locuitori.

Primii locuitori ai Daciei sunt cunoscuţi şi sub numele de *Pelasgi*, populaţiune preistorică, care a trăit cu câteva mii de ani înaintea Geţilor şi Dacilor, cunoscuţi de Greci şi Romani.

Coloniştii romani ai lui Traian au fost numai plămada, dar aluatul l'a format o ramură protolatină a marelui popor Pelasg, a *Arimilor* sau *Rimilor* dela Istru, cari au întiinţat Roma.

Nicolae Densuşianu, un scriitor din cei mai culţi, în bine documentata sa operă: *Dacia pre-*

[1]) Prin monumente megalitice se înţeleg nişte pietre mari, brute, tăiate ori sculptate în mod primitiv, implântate vertical în pământ, cari au fost considerate ca monumente funerare, de alţii ca monumente comemorative ale unor mari evenimente, S'au găsit în mamulte locuri şi la noi. Mai sunt în ţară asemenea monumente, săi pate în stâncă, pe vârfurile dealurilor, ori pe crestele munţilor.

istorică, reuşeşte, cu multă erudiţiune, să aducă lumină în trecutul îndepărtat şi întunecat, stabilind continuitatea de mii de ani a populaţiunii vechei Dacii.

Imperiul Pelasg, întemeiat la Dunărea de jos, se întindea peste părţile de apus şi de miază-noapte ale lumii vechi, iar, la sud de Istru, peste întreaga peninsulă a *Hemului* (Tracia, Macedonia). Triburi pastorale pelasge au trecut Mediterana şi au ocupat regiunile de miază-noapte ale Africii, fiind cei d'întâi locuitori ai Egiptului.

Imperiul Pelasg se întindea şi peste Assyria, Persia, Bactria şi celelalte regiuni ale Asiei vechi, dar centrul politic şi militar al Imperiului se afla in părţile de nord ale Istrului, în regiunile munţilor Carpaţi *(Atlas)*, sau ale Daciei vechi.

Cei d'întâi Regi şi legendele române.

Cei d'întâi Regi au fost consideraţi ca adevăraţi zei, cum au fost *Uran, Saturn, Joe, Marte, Neptun*, deşi scriitorii cari s'au ocupat cu cercetarea antichităţii preistorice îi înfăţişează ca simpli oameni superiori, însă divinizaţi.

Nicolae Densuşianu se referă la legendele şi tradiţiunile poporului român, la cântecele eroice şi colindele religioase, unde se pomenesc strămoşii glorioşi ai gintei pelasgice.

Astfel, *Uran* ne apare în cântecele populare sub numele de *Toma Alimoş*, „viteaz din ţara

de jos", iar *Saturn*, în aceleaşi cântece, figurează sub numele de *Moşneo*.

In câteva poeme epice populare, Saturn mai este numit *Novac cel bătrân*, fecior de împărat; „el este înalt, cocoşat, de genuchi apropiat, de piept cam găvănat şi cu barba până la brâu" [1]).

Joe figurează sub numele de *Iov Impăratul*, iar Marte sub acela de *Marcu Viteazul*. Marcu Viteazul avusese mai multe războae şi cutreerase aproape toate ţările lumii vechi. In una din poemele epice române, el zice despre dânsul: „cu câte oşti au fost pe pământ, eu cu toate m'am bătut".

In cântecele populare române, *Neptun*, ca cel d'întâiu domolitor al calului crescut în libertate, figurează sub numele de *Moş Stan din Bărăgan*, iar tradiţiunea despre caii cei divini ai lui Neptun se păstrează şi în poemele române; ei sunt: „tretiori, de culoare gălbiori, cu dungi negre pe spinare, pintenogi de trei picioare, cu steluţi de câte o nare, unde-i vede Moş Stan moare".

Uran este acela care a adunat, în sate şi oraşe, pe oamenii cari trăiau risipiţi prin ascunzători, ca fiarele sălbatece, i-a învăţat să-şi construiască colibe *(Calivas)*, cum spune scriitorul grec Pausania, spre a se apăra contra intemperiilor atmosferice, i-a învăţat să-şi facă haine din piei de oae şi să cultive pământul.

Introducerea agriculturii a fost unul din eveni-

[1]) La Homer şi Hesiod, Saturn este înfăţişat ca Rege al Titanilor. *Zalmoxe*, filosoful şi legiuitorul cel mare al Geţilor, a fost, după tradiţiunile greceşti, unul şi acelaş cu Saturn.

mentele cele mai importante ale epocii preistorice. Tradiţia populară română se referă la aceste timpuri când numeşte *brazda lui Novac*, brazda cea lată şi de o lungime extraordinară, ale cărei urme se mai cunosc şi astăzi pe şesurile României şi ale Rusiei meridionale, până la râul Don.

Densuşianu susţine, cu o adâncă convingere, că între Buzău şi Porţile de fier s'a născut toată mitologia cu care se făleşte poporul elen, iar pe vârful *Omul* sau *Caraimanul*, în munţii Bucegi, a fost cel mai mare templu al lui Saturn [1]).

Monumentele preistorice.

Din acele vremuri îndepărtate ne-au rămas o mulţime de *tumuli* (movile, măguri sau *gorgane* [2]), cari au fost considerate ca monumente funerare sau ca morminte.

Ţara noastră este plină de asemenea movile şi moviliţe, din malurile Dunării şi până în culmile Carpaţilor. Sunt unele cari au dimensiuni colosale, dar mai toate s'au aplanat şi s'au micşorat astăzi de vechimea timpurilor, ori au fost răscolite şi stricate de căutătorii de comori.

---

[1]) Profesorii cari se ocupă cu arheologia preistorică, în urma recentelor cercetări şi a studiilor făcute, ajung la aceeaş concluzie ca şi Densuşianu: că civilizaţia Greco-Romană şi chiar cea Egipteană, s'a întemeiat şi s'a desvoltat pe substratul unei civilizaţiuni, care a existat în timpurile preistorice şi care a fost mult mai fecundă.

[2]) După Densuşianu, cuvântul *gorgan* este de origină pelasgă şi însemnează născut din pământ, în legătură cu credinţa religioasă a Pelasgilor, că sunt născuţi deadreptul din pământ.

Poporul nostru le consideră ca morminte de *uriaşi*.

Nu toate, însă, au aceeaş vechime; unele sunt din epoca pietrii, altele din timpurile preistorice şi chiar mai noui, din timpurile istorice.

După unii cercetători, *tumulii* plani (puţin ridicaţi) nu au fost morminte, nici monumente mortuare, ci străvechi locuinţe preistorice[1]).

Şi în judeţul nostru, Vlaşca, sunt mai multe movile de acestea; asttel, lângă Giurgiu: la Bălănoaia, Hodivoaia; la Gogoşari, Assan Aga, dealungul râului Câlniştea, la Golăşei, Lăceanca, Talpa-Ogrăzile, etc.

Se aminteşte în vechile teogonii greceşti că din toate triburile Pelasge, cei mai vechi şi mai glorioşi au fost *Titanii*, cari în tradiţia română sunt numiţi *Tătari*. Un alt trib, tot atât de renumit, au fost *Giganţii*, oameni foarte mari de statură, *Uriaşii*, în tradiţia noastră populară. Amândouă aceste triburi au locuit pământul României, iar Romanii considerau pe Daci ca urmaşi ai vechilor Titani şi Giganţi.

Invazia Scyţilor.

Scyţii, numiţi de Romani *Sarmaţi*, au fost o ramură din rasa Pelasgă. Herodot ne spune că numele de Scyţi a fost dat de Greci.

Sub numirea geografică de Scyţia, la autorii vechi ai Grecilor se înţelegeau ţinuturile din partea de nord a Dunării şi dela colţul de nord-

[1]) *Ioan G. Andrieşescu*, Contribuţie la Dacia înainte de Romani, Iaşi, 1912, pag. 22.

vest al Mării negre. Chiar şi la Herodot, Scyţia veche se întindea pe lângă Dunărea de jos, până în regiunile Oltului.

Scyţii aveau o puternică organizaţie militară; unii erau înarmaţi cu arcuri şi scuturi, alţii cu lănci ori suliţe, unii luptau pedeştri, alţii călare. Cei mai bravi, mai puternici şi mai distinşi au fost *Scyţii regali*, de cari aminteşte Herodot. Scyţii regali formau un fel de armată permanentă şi plata lor consista în anumite porţiuni de pământ ce li se da.

Popor nomad, venit din Asia, a supus neamurile băştinaşe ce a găsit statornicite la noi în ţară.

Scyţii lucrători de pământ, Scyţii agricultori, au ocupat şesurile şi văile Dunării; ei au început a cultiva grâul şi orzul, nu numai pentru hrana lor, dar şi pentru comerţ.

Scyţii păstori s'au stabilit în partea deluroasă şi muntoasă a ţării.

Scyţii, după cum ne spune un scriitor grec, Ştefan Byzantinul, erau înrudiţi cu *Tracii* şi cu *Geţii* dela Dunărea de jos.

Scyţii trebue consideraţi ca un element trecător la noi în ţară, pe când Tracii sunt elementul străvechiu, băştinaş [1]).

Geţii şi Dacii.

Romanii, sub numele de *Sarmaţi*, înţelegeau toate popoarele Scyţiei europene. In poemele lui Ovidiu, Sarmaţii şi Geţii ne apar ca două

[1]) *Joan G. Andrieşescu*, lucr. cit. pag. 119.

popoare vecine şi înrudite, având aceleaşi moravuri şi vorbind aceeaş limbă barbară latină. Ovidiu, care învăţase limba lor, a compus o poemă în limba Geţilor. „Mi se pare, zicea dânsul, că eu însumi am uitat limba latină şi am început a vorbi ca Geţii şi Sarmaţii".

Scriitorii Greci numeau Geţi pe locuitorii din părţile de miază-zi ale Daciei, pe aceia cari se ocupau cu agricultura [1]).

Dacii, cari, în vechime, mai erau numiţi şi *Doí* sau *Daví*, erau consideraţi ca un popor de *munteni*.

Agricultura în ţara noastră.

Incă din timpurile cele mai vechi, ţara noastră s'a bucurat de darurile naturii. Pe atunci clima era mai dulce, primăverile mai lungi, iar grâul şi orzul dedeau o producţiune extraordinară.

Grecii, porniţi din Asia mică, încă prin veacul al VI-lea inainte de Hristos, au pătruns pe Dunăre, atraşi de cerealele renumite ale Scyţiei, cu care au făcut un negoţ întins. In schimb, ei ne aduceau untdelemn şi vin.

Lângă Giurgiu, la Bălănoaia, ţăranii au găsit într'o movilă un fel de căldare întinsă, de aramă, cu două toarte foarte frumos lucrate, în chip de capete de zei de aceia bărboşi şi cheflii ai Grecilor, numiţi *Silení*, tovarăşi de petreceri ai zeului vinului, *Dionysos*. Vasul acesta e numit la Greci *crater*, se întrebuinţa pentru

[1]). In limba greacă cuvântul *Geţi* însemnează lucrători de pământ, ţărani.

a amesteca vinul lor, prea tare, cu apă, înainte de a-şi turna în cupe sau pahare. După cum e lucrat, craterul de aramă găsit trebue să fie făcut prin veacul al V-lea înainte de Hristos, a fost cumpărat de un Dac de al nostru dela negustorii Greci, spre a-i sluji şi lui la zile mari, pentru ospăţul în cinstea zeilor şi înainte de toate chiar a zeului vinului Dionysos (care era de altfel un zeu de al strămoşilor noştri Traci şi dela ei trecuse la Greci), iar când proprietarul a murit i l'au dat în mormânt ca lucru scump, cum era obiceiul, de a se face astfel de daruri şi închinări morţilor, în vremea veche, la toate popoarele [1]).

Cea dintâiu aşezare omenească la Giurgiu.

De mii de ani, de când oamenii trăiau prin ascunzători, ca fiarele sălbatice şi mai târziu în colibe, sau locuind pe care, în case împletite din rogoz, cum spune poetul grec *Eschyl*, vorbind despre Scyţii statorniciţi la capătul pământului, [2]) ori în case de lemn, cum a găsit Alexandru cel mare, regele Macedoniei, pe Geţi, la anul 335 înainte de Hristos, pământul ţării noastre a fost bătătorit de un nenumărat număr de popoare, a hrănit o populaţiune din ce în ce mai deasă, iar în şesurile Dunării au rodit cu îmbelşugare cerealele, cari au atras

[1]). *Vasile Pârvan*, Ţara noastră, Grecii antici în câmpia munteană pag. 51.

[2]) *Eschyl*, Prometeu, traducere de Ion Foti.

aci, cu renumele lor, multe alte popoare îndepărtate.

Ţara noastră niciodată n'a rămas pustie, cu deosebire regiunile dealungul Dunării şi luncile mănoase dimprejurul Giurgiului, unde, din cele mai îndepărtate timpuri, a fost şi un punct foarte nimerit de trecere.

Cea dintâiu aşezare omenească la Giurgiu se pierde, aşadar, în negura vremurilor. Distrus şi refăcut de cine ştie câte ori, acest oraş poartă astăzi numele păstorului român *Giurgiu*, care trebue să fi avut un rol de seamă la renaşterea, sau poate numai la mărirea lui, acum câteva veacuri.

CAPITOLUL III.

In timpurile istorice.

Inainte de apropierea Turcilor.

Giurgiul s'a bucurat de o viaţă mai liniştită până la apropierea de Dunăre a Turcilor cuceritori.

Alexandru I Basarab, Domnitorul Munteniei, după o lungă şi glorioasă domnie, a lăsat urmaşilor, le moartea sa (anul 1364), o ţară întregită, astfel cum s'a stăpânit până la Mircea I cel bătrân.

In timpul lui Mircea.

Mircea, prin cuceririle făcute peste Dunăre, intră în conflict cu Turcii. In bătălia dela *Cosovo* (Câmpul Mierlelor), în anul 1389, el luptă contra lor, ca aliat al Sârbilor. Oastea turcească, în cele din urmă a biruit, dar Sultanul Murad a fost omorât în învălmăşeală. Baiazid, căruia i s'a zis *Fulgerul*, fiul şi urmaşul lui Murad, supune Bulgaria răsăriteană, cucereşte Dobrogea cu Silistra şi trece în ţara românească.

Mircea este nevoit să facă act de supunere

(1391), dar cu firea lui războinică, nu respectă mult timp tratatul de pace şi chiar în anul următor trece Dunărea, spre a recuceri teritoriile pierdute.

Pentru realizarea planurilor, sale, Mircea a statornicit oaste la Giurgiu şi el însuşi a trebuit să petreacă aci, de multe ori, săptămâni şi luni întregi, spre a putea observa mişcările Turcilor [1]).

Turcii aveau cunoştinţă de măsurile de pază şi de apărare luate de Mircea la Giurgiu [2]) şi numai aşa se explică dece Sultanul Baiazid, când invadează ţara, în anul 1394 trece pela Turnu Măgurele, iar la 1398 pela Călăraşi.

Deşi luptele nu s'au dat la Giurgiu, totuşi populaţiunea a îndurat mari suferinţe şi adeseori a trebuit să-şi părăsească locuinţele şi averile, fugind de teama vrăjmaşului năvălitor.

Mircea, amestecându-se în certurile pentru tron dintre fiii lui Baiazid, favorizând pe Musa deşi poate că a tras foloase, pentru ţară, timp' de trei ani, cât a domnit acesta, dar cu moartea Sultanului Musa (1413), situaţia lui Mircea, faţă de succesorul său Mahomed, ajunge la grea cumpănă.

Mahomed, pentru a se răsbuna asupra Dom-

---

[1]) Mircea scrie din Giurgiu lui Vladislav, Regele Poloniei, la 10 August (poate 1403), pentru a protesta contra unor acuzaţiuni neîntemeiate ale acestuia. Prin'r'un act datat asemenea din Giurgiu, din 25 Septembrie 1403, Mircea confirmă vechile tratate de alianţă cu Polonia.

[2]) Tot în vremea aceea se poate ca să fi ridicat, sau întărit numai, fortăreaţa din insulă, dacă se ia în consideraţie declaraţia făcută mai târziu de fiul său Vlad Dracul către comandanţii expediţiei cruciaţilor pe Dunăre din 1445. *Jean de Wavrin*, Anciènnes croniques d'Angleterre.

nului muntean, după ce cucereşte posesiunile române de peste Dunăre, invadează şi pradă Muntenia, ocupând Giurgiul (1416), pe care îl întăreşte, zidind în faţa sa o cetăţuie [1]).

După moartea lui Mircea.

După moartea lui Mircea, rivalitatea dintre pretendenţii la Domnie, luptele dintre *Dăneşti* şi *Drăculeşti* au contribuit la slăbirea ţării şi deplina îngenuchiare a Munteniei sub Turci.

Giurgiul a fost readus, pentru scurt timp, în stăpânirea Românilor, sub *Dan al II-lea* (1427) şi sub Vlad Dracul (1445), dar a fost pierdut iarăşi sub urmaşul acestuia, Dan al III-lea (Danciul).

Vlad al II-lea, cunoscut sub numele de *Ţepeş*, din cauza cruzimilor sale, alungă pe Turci din Giurgiu (1461), dar îl pierde chiar în anul următor, neputând obţine ajutorul cerut dela Regele Ungariei, Mateiaş Corvinul (1462).

In timpul domniei Drăculeştilor, ţara decade din ce în ce mai mult. Giurgiul este pierdut, pentru mai mult timp. în mâna puternicilor vecini dela Dunăre, ajunge o cetate de graniţă a Sultanului, având garnizoană turcească şi i se afectează împrejur o parte de teritoriu (*raià*), care s'a delimitat după 1544, în timpul lui Mircea Ciobanul [2]).

[1]) Giurgiul devine un puternic punct de sprijin pentru trecerea armatelor otomane peste Dunăre.

[2]) Asemenea lucrări de hotărnicie s'au mai făcut sub Alexandru Mircea şi Mihnea Turcitul, înainte de 1600, în anul 1667, sub Domnitorul Antonie Vodă ; în 1717, sub Ioan Vodă Mavrocordat şi în anul 1764, când s'a hotărnicit dela Vârciorova până la Brăila. *N. Iorga*, Istoria Românilor în chipuri şi icoane, hotarul Ţării româneşti şi Moldovii, pag. 100—101.

Raiaua Giurgiului.

Prin *raià* se înțelegea teritoriul care aparținea cetății și îi procura mijloacele de aprovizionare.

In raiaua Giurgiului erau mai multe moșii turcești numite *ciflicuri* sau *ciofilcuri*, sate de Români și așezări ciobănești.

Populațiunea românească era amestecată cu diferite elemente streine aduse de Turci: Tătari, Greci, Bulgari și alte neamuri.

In raià, care se administra de un *Subaș*, numit uneori și *Noazir*, se strângeau și se depozitau provizii mari de cereale, lemnărie, vite, etc., aduse din județul Vlașca și alte județe ale Munteniei, iar prin Giurgiu erau pornite la Constantinopol, pe Dunăre și Mare, sau pe uscat, prin Balcani.

Hotarul raielii Giurgiului, începea dela Arsache și trecea pela Hodivoaia, Stănești, Bălănoaia, Frătești, nord de Oinac și Braniștea, mergând până la Dunăre, dincolo de Comasca, aproape de Gostinu.

Turcii întind hotarul raielii, după moartea lui Brâncoveanu, în 1714, hotar care a fost de mai multe ori încălcat și apoi restabilit, în urma intervenirii Domnitorilor.

Tot aci, în raiaua Giurgiului, se adunau pretendenții la Domnie, Domnitorii mazâliți sau fugăriți, cât și boerii prigoniți sau nemulțumiți

cu cârmuirea, dacă nu treceau dincolo, la cetăţile turceşti de pe malul celalt [1]).

In timpul lui Mihai Vodă Viteazul.

Spre sfârşitul veacului al XVI-lea, Ţara românească se găsea într'o stare vrednică de plâns.

Mihai Vodă vine la timp ca s-o mai ridice din umilirea la care ajunsese sub Turci. Pentru a o scăpa de sub jugul acestora, Mihai caută să-şi asigure alianţa cu Domnul Moldovii şi cu Principele Ardealului.

Cel d'întâiu act de răsvrătire este uciderea în Bucureşti (13 Noembre 1594) a creditorilor domneşti şi a ostaşilor Turci, — ca la vreo două mii de ieniceri — ce se aflau în oraş.

A treia zi Mihai pleacă la Giurgiu, pradă oraşul, *îi dă foc,* ucide şi aci o mulţime de Turci şi se întoarce încărcat cu prăzi la Bucureşti.

La sfârşitul lui Decembre, Mihai trimite peste Dunăre pe căpitanul Albert Király, — ce venise cu ajutoare din Ardeal, — cu o ceată de Unguri, Cazaci şi Români, care jefueşte şi arde *Şiştovul.*

---

[1]) *Mircea Vodă Ciobanu*, fugărit de Radu Vodă şi de boerii pribegiţi peste munţi, găseşte adăpost la Giurgiu, de unde porneşte cu ajutor turcesc şi alungă pe Radu.

Nicolae Mavrocordat, speriat de vestea ce primise că Nemţii au ajuns până la Piteşti, fuge la Giurgiu, de unde porneşte sprijinit de un corp de oaste turcească, spre Bucureşti, unde începe o sângeroasă prigonire contra acelora pe cari îi considera ca partizani ai Nemţilor.

La 1 Ianuarie, altă oaste, sub comanda lui Preda Spătarul şi a lui Radu Comisul, trece, din porunca Domnitorului, să bată *Hârşova*, pe care nu au putut s-o ia, dar i-au dat foc, întorcându-se cu pradă bogată.

La 8 Ianuarie, o altă expediţiune, sub comanda Banului Mihalcea, a atacat *Silistra* (Dârstorul), unde Românii au câştigat o frumoasă biruinţă; şi aci ca răsbunare, au pus foc.

In timpul acesta, Domnul auzind că Mustafa Paşa se apropie de Rusciuc şi vine asupra sa, fără întârziere, se hotărăşte să-i iasă înainte şi să-l lovească chiar dincolo de Dunăre.

Ajungând cu oastea sa în satul *Pietrele*, la 15 km. depărtare de Giurgiu, Mihai tocmai se pregătea să treacă Dunărea pe ghiaţă (Ianuarie 1595), când află că Tătarii au intrat în ţară [1]). El alege atunci o parte din oşti şi o trimite înaintea Tătarilor, sub comanda celor trei fraţi Buzeşti — Radu, Preda şi Stroe — şi a lui Radu Calomfirescu, iar cu cealaltă parte din oaste se retrage la *Hulubeşti*, nu departe de Călugăreni.

Prima ciocnire cu avangarda tătărască a avut loc la *Putineiu*, la 20 km. departe de Giurgiu. In retragere, Românii se angajează într'o luptă crâncenă la *Stăneşti*, unde cade ucis însuşi ne-

---

[1]) In anul 1594, prin Octombrie, armatele turceşti, sub comanda lui Sinan Paşa, înaintau victorioase în Ungaria; cetatea Raabului căzuse şi drumul către Viena era deschis. Alături de Turci luptaseră şi Tătarii, cari trecuseră prin Moldova. Dar Tătarii s'au certat cu Sinan, — se zice că supărarea Chanului ar fi fost că Sinan nu se învoise cu punerea fraţilor lui în scaunele Ţărilor româneşti — şi au părăsit Ungaria, pentru a se reîntoarce în ţara lor, trecând prin Muntenia, fără a avea intenţiunea de a se războiu cu Românii.

potul Chanului. Nici la Stăneşti, însă, nu s'a dat bătălia hotărâtoare. In înaintarea lor dealungul Dunării, Tătarii ajung la *Şerpăteşti.*

Trupele române, în retragere, aşteptau să se unească cu oastea comandată de Mihai, — care se pogora dinspre *Hulubeşti*, — pentru a putea da atacul hotărîtor, dar Tătarii, de teamă, au trecut noaptea peste Dunărea îngheţată, îndreptându-se spre ţara lor [1]).

In aceeaş noapte, când ajunse Mihai cu oastea sa în tabăra părăsită de Tătari, au găsit acolo o bogată pradă, mult aur, toate tunurile fugarilor şi 1500 de cai, dovadă că părăsirea taberii se făcuse în cea mai mare grabă.

Cronicarii timpului ne spun că pierderile Tătarilor în luptele lor la noi în ţară au fost de 8—10.000 de oameni.

După o zi şi două nopţi de odihnă în tabăra dela Şerpăteşti, Mihai trece Dunărea pela *Marotin* — ostrov în apropiere de Giurgiu, mai jos de Braniştea — sfărâmă trupele turceşti eşite întru întâmpinarea sa, în apropierea Rusciucu-

[1]) Din descrierea făcută de N. Bălcescu în „Istoria lui Mihai Viteazul" pag. 59, ca şi din aceea a Dr. I. Sârbu în „Mihai Vodă Viteazul" pag. 212, s'ar înţelege că Tătarii ar fi avut tabăra lor dela început la *Şerpăteşti* şi de acolo ar fi trimis oaste să lupte la Stăneşti, ceeace nu poate fi exact. Tătarii nu veneau dela ei din ţară, ci se înapoiau din Ungaria şi intraseră la noi pela Vidin; prin urmare, întâiu a avut loc ciocnirea dela *Putineiu*, apoi lupta crâncenă dela *Stăneşti* şi numai după aceea au tăbărât la Şerpăteşti. Nedumerirea se datoreşte, cred eu, faptului că, atât N. Bălcescu, cât şi Dr. I. Sârbu au folosit *Cronica lui Walter*, scrisă în latineşte, dar într'o latinească foarte greu de înţeles şi de tradus. (Scrierea lui Walther a fost tradusă de Papiu Ilarian în *Tezaurul de monumente istorice*, 1862, vol. I.)

lui şi jefueşte oraşul. Mustafa Paşa, comandantul trupelor turceşti, cade ucis în luptă.

După ce ard Silistra, oştile lui Mihai, comandate de Banul Manta şi Albert Király, învinge pe Turci (30 Martie 1595) şi cuceresc Brăila. Dela Brăila vin iarăşi să bată Giurgiul, dar aci nu isbutiră.

Sultanul Mahomed al III-lea hotărăşte să facă răsboiu şi să cucerească ţările române,

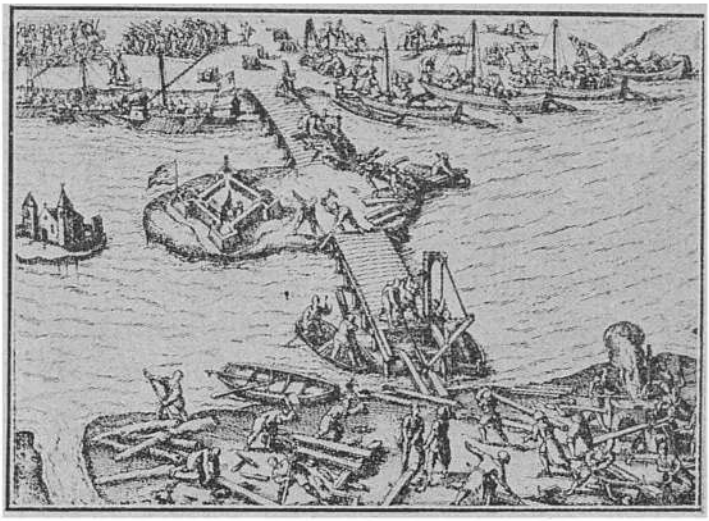

Turcii construesc podul peste Dunăre, la Giurgiu (Iunie 1595)
(După o stampă veche).

în care scop trimite o armată numeroasă, la început sub comanda lui Ferhat, apoi a lui Sinan Paşa.

La 10 Iunie s'a început facerea podului peste Dunăre, dar nu s'a putut termina curând, din cauza turburărilor din interiorul Imperiului şi a schimbării primului comandant, sub care se începuse.

O lună de zile a împiedecat Mihai săvârşirea podului, care se construia sub apărarea a cinci corăbii de răsboiu şi a trupelor din cetăţuie.

Amândouă malurile fiind în stăpânirea Turcilor, Mihai nu se mai putea opune, şi a fost nevoit să se retragă cu mica sa armată, hotărînd a întâmpina pe vrăjmaş la Călugăreni, pe Neajlov, şi a încerca o apărare.

Dar victoria strălucită, repurtată de Români la *Călugăreni* (13 August 1595), neputând hotărî soarta răsboiului. Mihai se retrage spre munţi, aşteptând ajutoarele din Moldova şi din Ardeal.

Turcii iau în stăpânire Bucureştii şi Târgovişstea.

Abia la începutul lui Octombrie, Sigismund trece munţii, prin pasul Branului, cu armată de aproape 20.000 oameni — Unguri, Secui şi 100 călăreţi Italieni, trimişi de marele Duce de Toscana, — însoţit şi de Ştefan Răsvan cu Moldovenii.

Oştirea aliată liberează Târgovişstea şi înaintează spre Bucureşti, unde se găsea Sinan Paşa, cu grosul armatii. Turcii nu îndrăznesc să se împotrivească şi se retrag în grabă spre Giurgiu, stricând în urma lor podul de peste Argeş.

Românii şi aliaţii lor ajung la 28 Octombrie în apropierea Giurgiului. Sinan trecuse Dunărea cu o parte din armată, dar rămăsese pe ţărm nenumărate care cu tot felul de lucruri furate din ţară, muniţii, vite, vreo 6000, după alţii 8000 de Români, bărbaţi, femei şi copiii, luaţi robi, precum şi 5000 ostaşi pentru apărarea podului şi a prăzilor.

Mihai, în fruntea unei avangarde de călăreţi, se repede furtunos asupra Turcilor, cari păzeau prăzile pe ţărm şi le cauzează mari pierderi [1]), ia nenumărată pradă de vite şi bagaje jefuite din ţară şi liberează vreo 6000 de Români luaţi robi [2]).

Intră şi pedestrimea în luptă, care devenise sângeroasă. Vreo două sute au pierit din ai noştri, pe când Turci au fost ucişi şi s'au înecat ca la vreo trei mii, — scrie Nunţiul Papal, Episcopul Visconti di Cervia, martor la această bătălie.

Se înserase; duşmanii erau faţă în faţă, despărţiţi unii de alţii printr'un braţ mai îngust al Dunării, care făcea un ostrov de vreo două jughere. Pe acesta se afla cetatea.

Ostrovul era legat de ţărmul românesc printr'un mic pod făcut din cinci luntri, iar în partea opusă era alt pod, mult mai mare, construit pe două sute de luntri, sprijinit pe ostrovul Ramadanului şi legat cu malul drept al Dunării.

Inoptându-se, lupta încetează, pentru a începe a doua zi, mai domolită, şi a continua şi a treia zi, când cetăţuia a fost cucerită şi garnizoana turcească s'a predat.

Cronicarii Turci Naima, Selaniki, Feslikė,

---

[1]) După rapoartele contimporane, scrise de ofiţerii Toscani, părtaşi la această luptă.

[2]) După raportul *Episcopului de Cervia*, trimes din Giurgiu la 1 Noembrie, precum şi după Cronicile ardelene scrise de *Iacobinus*, secretarul de mai târziu al lui Sigismund şi de scriitorul ungur din acea vreme *Decius Batovius*. (Dr. I. Sârbu, Istoria lui Mihai Vodă Viteazul, pag. 348).

Hasanbegsadé şi după aceştia şi Hammer [1]) spun că întreg dezastrul suferit de armata lui

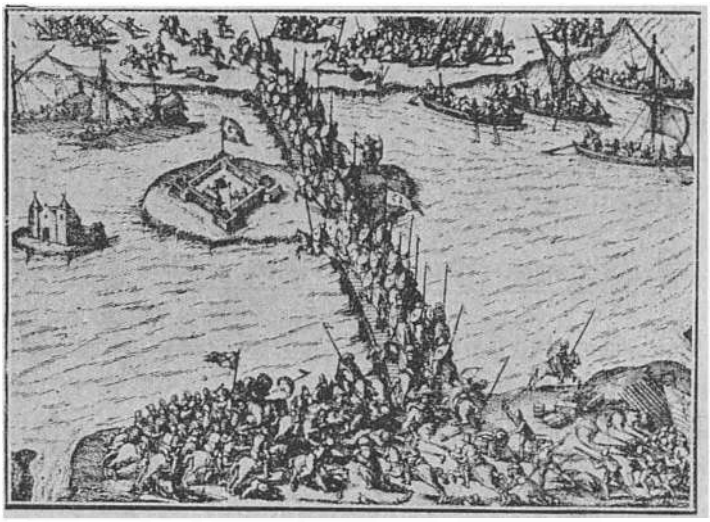

Armatele creştine învingătoare, in fruntе cu Mihai Vodă Viteazul, isgonesc pe Turci peste Dunăre (28 Octombrie 1595). (După o stampă veche).

Sinan, se datoreşte aproape numai Voevodului român şi oastei sale [2]).

---

[1]) *J. de Hammer*, Histoire de l'Empire ottoman, Paris 1837, tomul VI', pag. 305. „Michel tomba sur les derrières de Sinan, et lui prit des hommes et du bétail, ... le pont se trouvant obstrué par les trains d'artillerie et les bagages des troupes, Michel le fit briser à coups de canon, et mitrailla les ottomans par masses. Ceux-ci jetèrent les canons et les bagages dans le Danube pour qu'ils ne tombassent point entre les mains des vainqueurs. Les Valaques taillèrent en pièces les troupes auxquelles ils avaient ainsi coupé le passage du fleuve, et anèantirent l'élité des *akindjis*, qui ne se relevèrent jamais du coup fatal que Michel leur porta en cette occasion. Celui-ci canona et assaillit pendant trois jours Djurdjevo, *qu'il livra aux flammes* et dont il massacra la garnison (27 Octobre 1595).

[2]) A fost cea din urmă isbândă ce a avut oastea română asupra puternicilor vecini de peste Dunăre, până la războiul nostru pentru independenţă.

Turcii au pierdut, în întreg războiul, începând cu Călugărenii şi terminând cu Giurgiul, peste 20.000 de oameni. Sinan a pierdut la Giurgiu şi tezaurul de războiu pentru plata oştilor.

După o zi de odihnă, armatele biruitoare au pornit spre Bucureşti, fără a lăsa în Giurgiu, pe care *îl arseră* Ungurii, măcar o garnizoană cât de mică [1]).

După moartea lui Mihai Vodă Viteazul.

Cu moartea lui Mihai Vodă se încheie epoca strălucită a vitejiilor patriotice. Ţările române cad sub stăpânirea otomană; Giurgiul devine iarăşi o cetate de mare însemnătate militară pentru Turci, cari stabilesc aci o garnizoană puternică şi fac întăriri.

După răsvrătirea lui Mihnea al III-lea (Radu), care a pus foc Giurgiului (1659), Turcii au făcut împrejurul oraşului un şanţ mare de apărare, ce s'a păstrat până către jumătatea secolului al XIX-lea.

In timpul războaelor dintre Ruşi şi Turci.

In secolul al XVIII-lea Principatele ajung în cea mai complectă decădere. Domnia fanarioţilor a sdruncinat puternic temeliile Statului nostru şi ne-a făcut să îndurăm suferinţe şi umiliri neauzite. Pe lângă aceste suferinţe, Ţările române au îndurat şi greutăţile a trei

[1]) *Di Cervia* spune că Ungurii i-au dat foc, de frică să nu-i lase în oraş de pază.

lungi războaie şi ocupaţiuni militare, fiind prădate şi pustiite, de învingători, ca şi de învinşi.

In toamna anului 1768 a început războiul între Ruşi şi Turci, terminat cu pacea dela Cuciuc-Cainargi (1774), prin care Rusia dobândea dreptul de aşa zisă *protecţiune* asupra Ţărilor române.

Ruşii atacă Giurgiul (1770), *îl ard cu totul* şi îl pradă, fără a putea lua cetăţuia din insulă, care a fost cucerită în anul următor (Februarie 1771) de generalul Olitz.

Turcii reiau oraşul în luna Mai, silind pe Ruşi să se retragă, dar la sârşitul lui Octombrie, Giurgiul revine în stăpânirea Ruşilor, cari încep să facă întăriri pe mal, lângă Dunăre.

Trecând dintr'o mâna într'alta, în anii 1772 şi 1773, oraşul îndură suferinţele ce îi cauzează luptele dintre armatele ce se războiau.

După încheierea păcii (1774), Turcii desăvârşesc lucrările de fortificare a oraşului începute de Ruşi.

Noul război, început de Ruşi la 1788, care a adus asupra Principatului Munteniei cârmuirea austriacă a Prinţului de Coburg, s'a terminat prin pacea dela Iaşi din 1792 şi Ţara noastră a scăpat de o nouă desmembrare, numai datorită rivalităţii dintre Rusia şi Austria [1]).

La 1806 Ruşii încep alt război cu Poarta, care ţinu şase ani de zile; în tot acest timp

---

[1]) După pacea dela 1718, Ţara românească a pierdut Oltenia, cedată de Turci Austriei — retrocedată la 1739. La 1775 s'a pierdut Bucovina.

ţările noastre au avut cârmuire rusească şi au fost stoarse de *liberatori*, mai rău ca de Turci.

Trupele ruseşti, comandate de generalul Miloradovici, au fost înfrânte (Aprilie 1809) în faţa Giurgiului, care a căzut în mâna Ruşilor, numai după ce le-a fost predat, în urma căderii Rusciucului.

Oraşul a suferit foarte mult în tot cursul acestui răsboi, — terminat prin pacea dela Bucureşti din 1812, — din cauza luptelor crâncene ce s'au dat, atât sub zidurile sale, cât şi în imediata lui apropiere.

Mişcarea de deşteptare.

Sub influenţa ideilor de libertate, proclamate de marea revoluţie franceză, cari frământau toată lumea, în Februarie 1821 începe în ţară mişcarea revoluţionară grecească *(eterisiă)*, îndreptată contra Turcilor.

Alexandru Ipsilanti se pune în fruntea ei, sperând să aibă sprijinul Rusiei, dar Impăratul Alexandru desaprobă mişcarea, care nu reuşeşte.

Pe de altă parte, Tudor Vladimirescu, moşnean din Gorj, răscoală ţăranii din Oltenia şi, în fruntea unei oştiri de peste 5000 de oameni, se îndreaptă spre Bucureşti, spre a lua în mână cârmuirea, luptând pentru „a scăpa poporul de robie, de jafurile şi nedreptăţile obladuitorilor Domni." Nevoind a se alătura mişcării începută de Ipsilanti, fiindcă Vladimirescu lupta şi pentru răsturnarea regimului fanariot,

Tudor este ucis de Greci, oştirea lui se împrăştie şi revoluţia română se sfârşeşte.

Turcii, pentru a pedepsi pe zavergii lui Ipsilanti şi spre a restabili ordinea, au trimis oaste în ţară, care a trecut o parte pela Giurgiu, în luna Mai 1821.

Revoluţia dela 1821 a avut ca urmare reîntroducerea domniilor pământene. Turcia, mâniată pe Greci, recunoscu Românilor dreptul lor străvechiu de a avea Domni pământeni şi numi, în anul 1822, ca Domnitor în Muntenia, pe Grigore Ghica.

Domnitorul Munteniei, sprijinindu-se pe partidul naţional, se puse la lucru cu toată inima; el căută a uşura dările, a înfrâna pe slujbaşii jefuitori, numi un comitet cu însărcinarea de a întocmi regulamentul de reforme, prevăzut de Convenţiunea dela Akerman (7 Octombrie 1826), dar boerii, cari nu admiteau să-şi piardă privilegiile de cari se bucurau, începură, după vechiul obicei, a ţese intrigi, urmărind isgonirea lui.

Declarându-se răsboiul dintre Ruşi şi Turci, în 1829, Domnitorul fu nevoit să fugă în faţa invaziunii ruseşti.

Răsboiul înainte mergător liberării Giurgiului

In anul 1828, Ruşii încep răsboiul contra Turcilor, ca de obicei, prin ocuparea Principatelor române. Armatele ruseşti trec Prutul, ocupă Iaşii şi Bucureştii, înconjoară cetatea Brăilii, pe care o cuceresc, după un asediu de o lună

de zile, cam pela începutul lunii Mai 1828 [1]), trec Dunărea, fără a întâmpina vreo împotrivire şi încearcă să cucerească cetăţile Silistra, Şumla şi Varna.

Turcii opun însă o rezistenţă îndârjită. Varna este cucerită cu mare greutate, dar Şumla şi Silistra rezistă puternic.

Venirea iernii pune capăt luptelor. Ruşii se pregătesc în timpul iernii, mai aduc trupe noui, iar în primăvara anului 1829 trec iarăşi Dunărea, cuceresc Silistra, trec prin surprindere Balcanii şi înaintează până la Adrianopol, unde dictează pacea Turcilor învinşi, în Septembrie 1829.

La tratatul de pace din Adrianopol s'a adăogat o convenţie separată asupra Munteniei şi Moldovei.

Poarta cedează posesiunile sale *(raielele)* depe malul stâng al Dunării.

Se dă voe Principatelor a înfiinţa cordoane sanitare şi carantine dealungul Dunării, precum şi a întreţine un număr de păzitori armaţi pentru aceste servicii şi pentru menţinerea ordinii în oraşe şi la sate.

Se statorniceşte ca Domnitorii ţărilor române să fie aleşi pe viaţă, iar înalta Poartă se leagă în mod solemn a confirma regulamentele administrative ce vor fi făcute după dorinţa exprimată prin Adunările celor mai notabili lo-

---

[1]) Lângă Giurgiu, la Slobozia, s'a dat o luptă între Ruşi şi Turci (2 Iunie 1828), dar Turcii, fiind bătuţi, au fost nevoiţi a trece înapoi peste Dunăre.

cuitori ai Ţării, pentru organizarea interioară a celor două Provincii.

Prin acest tratat, Principatele treceau sub *protectoratul* Rusiei, cu Turcia ne mai păstrând alte legături decât plata unui tribut anual şi învestitura ce trebuia să primească Domnitorii.

Deşi Ruşii voiau să treacă drept liberatori ai Ţărilor române, — spune Al. D. Xenopol[1]), prefăcându-se că ne iubesc şi apără creştinătatea contra păgânismului, totuşi Românii începuse a-i cunoaşte în adevărata lor fire şi a vedea într'înşii nişte asupritori, cel puţin tot atât de barbari, cruzi şi neomenoşi, ca şi Turcii.

Venirea Generalului Kisseleff.

Oştirile Ţarului, cât au stat în ţară, au pustiit-o în mod îngrozitor. Insuşi generalul Kisseleff, căruia i se încredinţase frumoasa şi greaua sarcină de a reorganiza Muntenia şi Moldova, recunoştea starea nenorocită în care se găseau cele două ţări.

Ciuma, care se încuibase în Muntenia de câţiva ani, la începutul războiului se răspândise în amândouă Principatele. Necesitatea măsurilor de carantină, izolarea oraşelor şi satelor, îngreuiau mijloacele de trai, împedicând aducerea proviziilor de hrană dela un loc la altul. Răul se mărea prin boala şi moartea vitelor. Transporturile militare neputându-se face din această cauză, s'a început a se rechiziţiona provizii dela

[1]) *Istoria Românilor din Dacia Traiană*, vol. XI pag. 71.

locuitori, ceeace a provocat nemulţumiri în popor, care se găsea într'o mare lipsă, după o recoltă proastă şi aceea pustiită de lăcuste.

Măsurile de îndreptare.

Generalul Kisseleft [1]), spirit larg şi liberal, caracter hotărât şi drept, înzestrat cu o mare putere de muncă, se pune la lucru cu sârguinţă şi cu multă bunăvoinţă.

Mai întâi ia măsuri pentru stârpirea ciumii din ţară. Infiinţează un cordon sanitar dealungul Dunării, organizează un serviciu medical, desinfectează oraşele şi satele şi în câteva luni reuşeşte să învingă boala.

Dar abia scăpase ţara de ciumă şi se iveşte holera, adusă din Rusia; boala face numeroase victime şi bagă groaza în populaţiune. Mulţi medici mor, alţii fug. Kisseleff, însă, prin măsuri înţelepte şi severe, reuşeşte să biruiască şi aceastăă epidemie.

Dar tot nu s'a sfârşit cu nenorocirile; vine seceta. Kisseleff împarte locuitorilor făină din rezervele armatii, iar în anul următor, fiind recoltă frumoasă, se foloseşte de această împre-

---

[1]) *Contele Pavel Dimitrievici Kisseleff* se născuse la Moscova, în anul 1788. După terminarea cursurilor şcoalei de cadeţi, a luat parte la mai multe bătălii, unde s'a distins. La 1814 Ţarul Alexandru I l'a ataşat statului său major şi l'a făcut general. El a fost numit, în 1829, de Ţarul Nicolae, guvernator general al Principatelor, funcţiune pe care a ocupat-o până la 1834. Reîntors în Rusia, a fost numit ministru al domeniilor Imperiale, apoi Director al cancelariei Ţarului. Ambasador la Paris în 1856, s'a retras în 1862 în viaţa privată şi a murit în anul 1863.

jurare, ca să înfiinţeze rezerve *(pătulele de rezervă)*, pentru cazuri de secetă şi lipsuri.

„Oricâte nedreptăţi am fi suferit dela Ruşi, — spune Al. D. Xenopol, — istoria nu va putea

Generalul Kisseleff

decât să recunoască, nu numai faptele, dar mai mult încă scopurile cele bune pe cari Kisseleff le-a avut faţă cu poporul român".

Regulamentul organic.

Inainte de sosirea lui Kisseleff, Ruşii luaseră în mână cârmuirea, alcătuind două comisiuni, una la Bucureşti şi alta la Iaşi, cari să facă legi noui.

Kisseleff, venind în ţară în Noembrie 1829, reia şi continuă lucrarea începută, într'o strânsă colaborare cu Comitetul special, compus din boeri Munteni şi Moldoveni şi la începutul lui Aprilie 1830 termină proectul de regulament, care a fost trimis în Rusia pentru aprobare [1]).

După ce s'a obţinut aprobarea, cu introducerea câtorva modificări, proectul pentru Muntenia a fost supus unei adunări obşteşti de revizuire, compusă din boieri, care s'a întrunit în Martie 1831, sub preşedinţia generalului Kisseleff şi a lucrat, sub conducerea lui Minciaki, până la 16 Mai.

Această adunare plenară a adoptat proectul în întregime, cu câteva amendamente.

S'a dat numele de *Regulament organic* acestor legi, confirmate şi de Poartă, după cari urma să fie guvernate cele două Principate.

Domnitorul, de aci înainte ales pe viaţă dintre boerii din ţară, trebuia să împartă puterea cu o Adunare obştească, zisă ordinară, care se compunea, în Muntenia din 43 membri, ajutaţi fiind de un sfat administrativ, compus din Ministrul de interne, Ministrul de finanţe şi Secretarul de Stat.

Pentru siguranţa ţării, s'au pus bazele unei *miliţii naţionale* [2]), prin formarea unei puteri ar-

---

[1]) Pentru Muntenia, comisiunea care a lucrat la alcătuirea regulamentului a fost compusă din banul Grigore Băleanu, vornicul George Filipescu, logofătul Ştefan Bălăceanu şi hatmanul Al. Vilara, având de secretar pe vornicul Barbu Ştirbei.

[2]) După art. 5 din Regulament: „Tot Românul în vârstă de 20 ani, era dator să se scrie întru alcătuirea miliţiei naţionale", dar boerii, privilegiaţi, nu erau îndatoraţi la slujbă militară. Ei aveau însă drep-

mate, care avea să constituiască sâmburele oştirii pământeşti. S'au suprimat vămile interioare ce împiedecau negoţul. S'au desfiinţat vorniciile de pripasuri, orânduite cu scopul de a stârpi pagubele pricinuite de animale, dar cari ajunsese o pacoste pentru bieţii plugari. S'a dat libertate comerţului şi navigaţiunii pe Dunăre. S'a organizat puterea judecătorească, care a devenit neatârnată, Domnitorul ne mai având

Dorobanţi în uniformă. După **Bouquet.**

dreptul de judecată. S'a dat naţiunii dreptul de a vota dări. S'a organizat serviciul sanitar

---

tul de a fi primiţi în grade ofiţereşti, ca să poată lua leafă. *Postelnicul*, *vornicul*, dacă voiau să fie militari, fără nici o cunoştinţă specială, deveneau deadreptul coloneli; *clucerul* intra maior, *paharnicul* căpitan, *serdarul* parucic, *pitarul* praporcic, *conţopistul* cadet.

Militarii în Muntenia erau în număr de 4467 şi serviciul era de şase ani.

şi s'au înfiinţat carantine, pentru a se păzi ţara de ciumă. S'au adus îmbunătăţiri în ocârmuirea închisorilor. S'au înfiinţat actele de stare civilă, cari s'au dat în sarcina preoţilor. Slujbaşii au fost declaraţi răspunzători de faptele lor, etc.

Regulamentul organic a fost întregit prin legi votate în anii următori de Adunarea obştească ordinară. S'a înfiinţat astfel o trupă specială de poliţie, care a luat numele de *dorobanţi.*

Dorobanţii erau întrebuinţaţi pentru urmărirea şi prinderea tâlharilor, executarea pentru încasarea birurilor şi alte nevoi ale cârmuirii. Ei erau în număr de 30 pentru fiecare cârmuire şi câte 10 pentru fiecare sub-cârmuire.

Numărul total al dorobanţilor şi căprarilor lor se urca în Muntenia la 4470, cu 18 comandanţi sau *tişti;* ei făceau serviciu zece zile pe lună, afară de „împrejurări extraordinare şi însemnătoare întâmplări", când trebuia să vie la chemare şi peste rând.

Aceşti dorobanţi, cari primeau câte zece lei pe lună, se luau numai dintre săteni şi se plăteau tot de către săteni, din cutia satelor; dela vistierie se plăteau numai tiştii şi căprarii, câte cinci lei pe lună.

Dorobanţul era dator a sluji trei ani şi i se impunea să aibă cal, cumpărat şi întreţinut cu cheltuiala lui, iar în timpul slujbii să poarte armă şi îmbrăcăminte soldăţească [1]).

[1]) Deşi folositoare tutulor locuitorilor şi mai cu osebire celor avuţi, această întocmire a miliţiei era o sarcină grea şi apăsătoare numai pentru săteni; boerii nu slujeau în dorobănţime şi nici nu o plăteau. In Muntenia se plătea, pentru dorobanţi, din cutia satelor, 670.500 lei, iar dela vistierie 48.420 lei.

S'a mai alcătuit un corp de *cordonaşi* şi *picheţaşi* (grăniceri), format de locuitorii de prin satele vecine, care avea în sarcina sa paza Dunării, precum şi a graniţelor spre Austria şi Moldova.

Satele însărcinate cu paza unui punct pe Dunăre erau obligate să aibă acolo, în tot momentul, câte patru oameni înarmaţi şi câte doi vâşlaşi, cu hrana şi îmbrăcămintea dela dânşii.

Casele de pe margini (pichetele) şi luntrile trebuincioase erau tot în sarcina satelor.

Slujba era de o săptămână şi se făcea cu schimbul, Dumineca fiind ziua orânduită pentru schimb.

In fiecare punct, pe lângă cei şase oameni, se orânduiau un căprar şi un soldat din miliţie, iar hrana acestora era tot în sarcina sătenilor, cari plăteau câte 20 parale pe zi pentru fiecare militar.

In Muntenia erau 78 cordoane; în 17 puncte, între cari şi Giurgiul, paza se făcea numai de miliţie.

Punctele mai mici depe graniţă şi potecile de prin munţi erau în paza satelor vecine, cari trebuia să dea numărul trebuincios de oameni numiţi *poteraşi* [1]).

* * *

Păcatul cel mare al Regulamentului organic a fost păstrarea şi chiar întărirea privilegiilor

---

[1]) O sarcină nouă, iarăşi numai pentru săteni, cari trebuia să slujească fără nici o plată şi fără să li se dea cel puţin hrana în timpul slujbii.

boerilor şi lăsarea a numeroase sarcini numai pentru ne-boeri.

Generalul Kisseleff a sfătuit, cu multă înţelepciune, atât pe boerii din comitetele cari au alcătuit proectul, cât şi pe boerii cari au făcut parte din adunările de revizuire, dar nu a fost ascultat. El a recunoscut şi a declarat, prin graiu şi prin scris, că boerii fiind judecători în propria lor cauză, au încălcat drepturile claselor inferioare şi au făcut din ele robi, spre a le putea apăsa şi mai mult.

Kisseleff a continuat să critice anume nedrepte dispoziţiuni şi în urmă, după ce Regulamentul devenise lege şi fusese pus in lucrare, chiar sub înţeleapta sa supraveghere.

Nu putem, însă, trece cu vederea atitudinea dreaptă şi iubitoare de neam ce au avut boerii din partidul naţional, cari au luptat din toate puterile contra tendinţii de asuprire a ţărănimii. In obştească adunare a Munteniei au fost 11 boeri, cari au refuzat să pună semnătura lor pe Regulament.

CAPITOLUL IV.

Lucrările de fortificație ale orașului.

Primele lucrări de apărare.

Giurgiul, despre răsărit, apus și miazănoapte, n'a avut nici o lucrare de apărare până în anul 1659.

După răsvrătirea lui Mihnea al III-lea (Radu) care a pus foc orașului, Turcii l'au înconjurat cu un șanț de apărare, ce s'a păstrat până către jumătatea secolului al XIX-lea, ridicând și câteva tăbii de pământ, unde așezau tunuri, în timp de primejdie.

Șanțul pornea din actuala șosea a Digului, trecea prin fața pieții Zimnicii, prin spatele bulevardelor Poșta Veche și al Căii-Ferate, dealungul stradei Bateriilor, spre Dunăre, până la bastionul cel mare sau *Tabia mare*.

In veacul al XVIII-lea, când s'au văzut amenințați de Ruși, cari veneau în Principate „ca apărători ai creștinismului", Turcii au săpat un al doilea șanț, ce pornea tot dela malul

Dunării, paralel cu cel d'intâiu, până în dreptul stradei Bateriilor, de unde urma înainte, trecând prin curtea depoului comunal, prin piaţa Oinacului, printre cele doua bulevarde, Interior şi Exterior, eşind lângă biserica Sf. Treime, la Dunăre.

Intemeierea nouei fortăreţe.

In timpul răsboiului început la 1769, după ocuparea Giurgiului şi cucerirea cetăţuiei din insulă (1771), Ruşii au început a face în oraş, lângă Dunăre, lucrări de întărire, cari au fost terminate sub Turci, după încheierea păcii dela Cuciuc-Cainargi (1774).

Turcii au construit cazărmi pentru trupe şi locuinţe pentru ofiţeri, în apropierea conacului Paşii, guvernatorul cetăţii, magazii pentru provizii, cazemate pentru păstrarea muniţiunilor de răsboiu; au ridicat împrejur bâstioane moderne şi redane, legate printr'un zid de piatră, cu drum acoperit, având palisadă de grinzi de stejar, sprijinită de un val de pământ, cu glacis, toate aceste lucrări fiind înconjurate, despre răsărit, apus şi miazănoapte, cu un şanţ lat şi adânc de trei stânjeni — ce se putea umple cu apă — peste care se comunica, cu locuinţele târgoveţilor, printr'un pod ce se ridica.

Despre Dunăre, noua fortăreaţă era mascată printr'o perdea de sălcii.

Francezul Langeron, care a luat parte ca general în armata rusească, la răsboiul din

1806—1812, a descris această fortăreaţă [1]), pe care a vizitat-o în anul 1810, după respingerea Turcilor şi o considera ca o lucrare modernă, prezentând o deosebită însemnătate [2]).

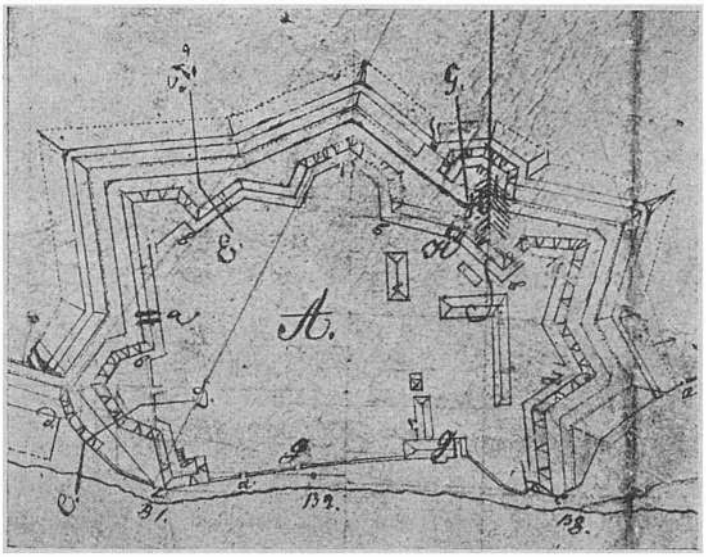

Fortăreaţa.
(Desluşiri la descrierea planului general al cetăţii).

Luptele Austriacilor la Giurgiu.

Generalul Langeron, vorbind despre fortăreaţa din oraş, spune că, cu douăzeci de ani mai înainte (1790) prin puterea ei de rezistenţă, ar fi fost hotărîtoare în luptele date de Austriaci, — sub comanda Prinţului de Coburg — cari

---

[1]) *Docum. Hurmuzachi* Supl. I. pag. 39.

[2]) Generalul Langeron se contrazice, însă, fiindcă tot el ne spune că fortăreaţa era *foarte mică*, că nu avea o mie de paşi în circumferinţă şi cetăţuia din insulă rămânea *cea mai tare*, deşi avea numai cinci sute de paşi.

au fost înfrânți de Turci și goniți cu rușine dela Giurgiu.

Temeinicia acestei afirmații este discutabilă. După câte se știu, înfrângerea Austriacilor la Giurgiu (8 Iunie 1790), unde au pierdut peste șase sute de oameni, având și un general mort, s'a datorit mai mult desorganizării armatei și proastei conduceri.

In sprijinul versiunii noastre vin și arătările cronicarului român. Iată cum descrie *Dionisie Eclisiarhul*, care a scris *Chronograful Țării românești* dela 1764—1815, înfrângerea Nemților: „ . . . Turcii din cetatea Giurgiului, văzând pe Nemți *negrijuliví și zăbavnici la răsboiu*, ei s'au gătit să-i lovească fără de veste; și așa, într'una din zile, *fiind oștile nemțești în lagăr afară pe câmp* cu corturile și nepregătiți de răsboiu și caii călărimii priponiți la pășune . . . ieșit-au Turcii fără de veste din cetate (adică din oraș), ca la vreo trei-patru sute și *i-au isbit acolo la lagăr*, unde fiind și Principu, cu toată ofițerimea și dând năvală în Nemți, i-au început a secera cu săbiile și cu iataganele, ca pe verze și cumplit îi tăia de rând . . ."

Din descrierea cronicarului rezultă că Austriacii au fost bătuți pe când se găseau în lagăr, pe câmp, afară din oraș, unde au fost atacați prin surprindere, de câteva sute de oameni, iar nici decum sub zidurile nouei fortărețe.

Se va vedea că cronicarul nostru a fost foarte bine informat și, pentru a întări și mai mult spusele sale, găsesc necesar să reproduc câteva pasagii din lucrarea lui *Witzleben*, care făcuse

parte din suita Prinţului de Coburg, asupra luptelor ce s'au dat la Giurgiu, în luna Iunie 1790, între Turci şi Austriaci [1]).

„S'a obţinut prin Potemkin un plan al Giurgiului, după care s'a întocmit planul de luptă".

Dela început se vede că Austriacii, când s'au hotărât să atace Giurgiul, nu aveau un plan al lor şi l'au cerut generalului rus Potemkin, numit guvernator general al Principatelor.

„După opinia colonelului Froon, cetatea trebuia atacată prin partea nord-vestică".

„*Prinţul* voia să stabilească planul de atac, după o prealabilă recunoaştere, *în persoană*, a poziţiei, ceeace era necesar, cu atât mai mult cu cât *planul existent al cetăţii conţinea multe neadevăruri*".

Cu alte cuvinte, nici planul trimis de Ruşi nu era exact alcătuit, dar nici comandamentul nu căzuse de acord asupra planului de atac.

Von Witzleben încearcă să găsească în scrierea sa tot felul de pretexte, ca să micşoreze ruşinea înfrângerii. Dar vom vedea că la urmă va fi nevoit el însuşi să recunoască „nenorocirea" ce au păţit la Giurgiu.

„Lucrările technice ale asediului au fost încredinţate inginerului general Lauer, iar comanda artileriei generalului-conte Thurn".

Ca lucrări technice executate, n'au fost, însă, altceva decât nişte tranşee, mai bine zis câteva

---

[1]) *Prinz Fredrich Josias von Coburg-Saafeld, Herzog zu Sachsen*, von A. von Witzleben, 1737—1790. Lucrare tipărită la Berlin în anul 1859, vol. I pag. 431 şi urm.

şanţuri de adăpost ce s'au săpat în nopţile dela 2—8 Iunie.

„Atacul a durat şapte zile". Exact este, cum spune Eclisiarhul Dionisie în cronica sa, că nici nu l'au început. Dar să vedem mai departe.

„Paşa din Giurgiu răspunse cu un puternic bombardament contra asediatorilor şi în fiecare noapte da atacuri, cari, deşi erau respinse, produceau totuşi întârziere în mersul lucrărilor „împrăştiind nesiguranţă printre trupele asediatoare".

„Paşa dispuse ca vasele ce îi fusese puse la dispoziţie dela Rusciuc, să oprească participarea vaselor austriace la asediu, aşa că Prinţul se văzu nevoit, pentru a-şi apăra vasele sale, de forţele mai puternice ale Turcilor, să dispună trimiterea spre est a unei companii şi a câtorva tunuri, astfel că înaintarea vaselor turceşti, cari se găseau în spatele unei insule, a fost împedecată."

„Feldmareşalul, când auzi bombardamentul din Giurgiu, se găsea la o jumătate milă depărtare de oraş; era însă prea târziu, fiindcă *el găsi oraşul în mâinile duşmanului* şi nu vedea nici o posibilitate de a repara greşala, printr'o acţiune, *cu nişte trupe demoralizate.*"

„Se mulţumi să strângă, într'o poziţie bine situată, trupele, pentru a putea opune o bună rezistenţă unui eventual atac din partea Turcilor".

„Trupele rămaseră în această poziţie până a doua zi dimineaţa. La orele 11, Prinţul ordonă retragerea şi conduse trupele sale, în formaţie

de luptă, la vechiul lagăr dela *Frasinestie* (Frăteşti)"

Witzleben arată în cartea sa care a fost numărul răniţilor şi al morţilor, printre cari se găsea şi comandantul artileriei, generalul-conte von Thurn şi încheie astfel:

„Era prima dată când norocul armelor l'a părăsit pe Prinţ şi îi era foarte greu să întocmească raportul despre *nenorocirea* sa dela Giurgiu, el care fusese învăţat să trimită la Viena numai ştiri despre fapte victorioase şi pline de bravură."

* * *

Pe planul austriac [1]) ce însoţeşte lucrarea lui Witzleben, sunt figurate poziţiile trupelor austriace asediatoare:

Spre nord, la o distanţă ca de 2000 paşi de şanţul exterior de apărare al oraşului, era un detaşament sub comanda Feldmareşalului L. von Spleny; spre nord-est, la o distanţă ca de 1100 paşi, era un detaşament sub comanda generalului Schmerzing; spre nord, în direcţia Frăteştilor, la o distanţă ca de 2000 de paşi, ocupau poziţii două detaşamente sub comanda generalilor Graf Auersperg şi Prinţ Ludwig von Coburg; în spatele acestora, depărtare ca de 5—600 paşi, era aşezată artileria, iar în urma artileriei, la distanţă de 2—300 de paşi, marele cartier; cavaleria avea poziţie spre

[1]) *Plan der unter Commando Seiner Durchlaucht des Herrn Feld-Marchals Prinzen von Sachsen Coburg*, den 2-ten luni eroeffneten und den 9-ten luni 1790, aufgehobenen Belagerung der Türkischen Festung Gyurgewo.

nord-est, la spatele trupelor comandate de generalul Schmerzing şi la o distanţă ca de 1500 paşi de oraş. [1])

Atacul Turcilor s'a făcut în direcţia nord-est şi a găsit trupele austriace nepregătite, caii cavaleriei fiind la păşune, cum spune cronicarul nostru, iar ofiţerimea la petrecere. In urma panicii ce s'a produs, Turcii au ajuns până la posturile artileriei şi aproape de cartierul general şi aşa se explică cum de a căzut mort chiar generalul-conte Thurn, comandantul artileriei.

Lupta s'a dat pe terenul, acoperit azi de vii, dintre şoseaua Bucureşti şi aceea a Oinacului şi nu departe de locul unde este fabrica de zahăr „Danubiana".

Alte lucrări de fortificaţie.

După anul 1812, Turcii au pietruit şanţul cel mai apropiat de oraş, cu piatră adusă din Bulgaria, dela Pirgos. Tot atunci Giurgiul a fost întărit cu un zid de piatră despre Dunăre, care pleca dela bastionul cel mare — *Tabia mare* —, trecea pe lângă un alt bastion, cunoscut sub numele de *Tabia mică*, pela Poarta Ţarigradului — *Poarta de fier* —, grădina Aleiului, pe lângă biserica St. Nicolae, până la locul unde sunt cazărmile regimentului 10 de artilerie. Zidul acesta este astăzi aproape în întregime desfiinţat.

După ridicarea pe ţărm a nouei fortăreţe, care fusese înconjurată cu un şanţ adânc, al doilea

[1]) Scara de pe plan este socotită în paşi (schritt).

şanţ înconjurător al oraşului a fost lăsat în părăsire. Şanţul principal de apărare rămas, a fost prelungit, pe malul Dunării, din şoseaua Digului şi pus în legătură de comunicaţie cu fortăreaţa.

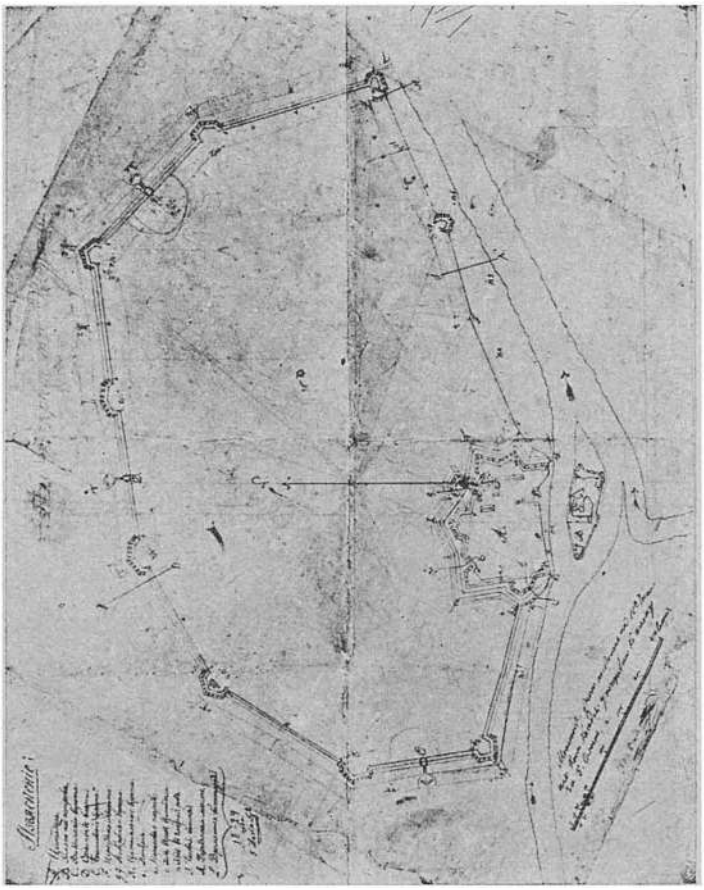

Planul general al cetăţii.

De asemenea, nu s'a mai dat atenţiunea din trecut nici castelului din insulă, care, la 1829 era în mare parte ruinat.

Planul general al cetăţii.

In anul 1910 am găsit în arhiva Primăriei oraşului, într'un dosar din 1830, o schiţă executată pe teren, în anul 1829, de ofiţerii din statul major al generalului Kisseleff, imediat după plecarea Turcilor.

Schiţa, reprodusă în corpul acestei lucrări, la pag. 57, ne reprezintă, cred, cât se poate mai exact, cetatea Giurgiului, cu toate întăririle, aşa cum au fost găsite după încheierea păcii.

Planul rusesc mi-a adus preţioase lămuriri, cari mi-au fost de mare folos.

Planul cetăţii Giurgiului.

Schiţă executată în anul 1829 (Decembrie) de ofiţerii din statul major al Generalului Kisseleff.

A. Fortăreaţa.
B. Castelul din insulă.
C. Intrare pentru provizii.
D. Intrare pentru muncitori.
E. Poarta Brăilii.
F. Poarta Ţarigradului.
G. Eşiri spre apă.
H. Eşire din fortăreaţă.
a. Eşiri secrete.
b. Depozit de pulbere.
c. Coridor de comunicaţie.
d. Intrare în şanţul cel mare.
I. Turnul ceasornicului şi post de observaţie.
K. Mecet de lemn.
L. Posturi de artilerie.

BIBLIOTECA MUNICIPIULUI BUCUREȘTI

Scara (pe planul original)

0,01 cm. egal cu 20 sageni sau stânjeni ruseşti; stânjenul rusesc având 2 m. şi 40 cm.

Explicaţiuni.

Imprejurul oraşului, despre apus, miazănoapte şi răsărit, în spatele şanţului de apărare, erau şapte bastioane sau tăbii, unde se aşezau tunuri numai în timp de răsboiu.

Despre miazăzi, pe malul Dunării, erau două bastioane: Tabia mare (No. 8) şi Tabia mică (No. 9); la Tabia mare era un post permanent de artilerie.

La fiecare din cele nouă bastioane se găsea câte un depozit de pulbere.

Despre apus, între bastionul No. 1 şi bastionul No. 2, era o poartă de intrare în oraş, destinată, în timpul Turcilor, pentru intrarea carelor cu provizii. După plecarea Turcilor, când stradelor principale ale oraşului li s'a dat numiri ruseşti, i s'a dat şi acestei porţi numele de *Pavlovska.*

Despre miazănoapte, între bastionul No. 4 şi bastionul No. 5, era o altă poartă, destinată, în timpul Turcilor, pentru intrarea muncitorilor; acestei porţi i s'a dat numele de *Alexandrovska.*

Poarta dintre bastionul No. 6 şi bastionul No. 7, numită, în timpul Turcilor, *Poarta Brăilei,* a luat numele de *Mihailovska.*

Poarta despre miază-zi, spre Dunăre, numită, în timpul Turcilor, *Poarta Ţarigradului,* a rămas

cunoscută, până în timpurile noastre, sub numele de *Poarta de fier.*

In timp de războiu, trupele puteau pătrunde în șanțul cel mare înconjurător de apărare al orașului prin patru intrări sau coridoare de comunicație, aflate între bastioanele 2—3, 3—4, 5—6 și 7—8, însemnate pe plan cu lit. **a**; tot prin aceste puncte, trupele se puteau retrage spre fortăreață, în cazul când tăbiile din linia întâia ar fi căzut în mâinile vrăjmașului.

Mai era și o ieșire spre Dunăre, între Tabia mare și Tabia mică (8—9), însemnată pe plan cu lit. **a.**

Fortăreața avea o ieșire de comunicare cu orașul, peste șanțul ei înconjurător, care se făcea slujindu-se de un pod mobil ce se ridica (**G. H.**), și mai avea două ieșiri spre Dunăre (**g. g**), precum și alte trei ieșiri secrete, două spre Dunăre și alta despre apus (însemnate pe plan cu lit. **a**).

Trupele din fortăreață intrau în șanțul înconjurător prin punctul **E,** iar prin punctul **D** comunicau cu șanțul cel mare înconjurător al orașului.

In interiorul fortăreții erau șase depozite de pulbere și muniții.

Prin litera **I** se indică pe plan turnul ceasornicului, unde se găsea un post militar statornic de observație.

Se mai indică, pe același plan, prin litera **K,** locul unde a fost un *mecet* de lemn [1]).

---

[1]) După distrugerea prin ardere, de către Ruși (1770) a giamiei, aflată pe locul astăzi liber din strada Comerțului, în fața pieții de carne, rămânând o singură giamie, aceea din interiorul fortăreții, s'a simțit nevoe de o altă casă de rugăciune pentru populațiunea turcă aflătoare în oraș și s'a ridicat, pe malul Dunării, între Tabia mare și Tabia mică, un *mecet* de lemn, — biserică turcească mai mică decât giamia.

CAPITOLUL V

Cetăţuia din insulă.

Intemeierea ei.

In dreptul bisericii sf. Nicolae, acolo unde apa Camii se uneşte cu braţul Dunării numit Veriga, este şi astăzi o mică întindere de pământ, înconjurată pe vremuri de toate părţile de apă, ca o insulă [1]); acolo a existat o cetăţuic, care a fost dărâmată după terminarea războiului Ruso-Turc dela 1828-1829 şi încheierea păcii dela Adrianopol.

In ce timp şi de cine a fost întemeiată, nu se ştie cu preciziune. Părerea, susţinută şi de Laurian că prima ei temelie a fost pusă în timpul Romanilor, cărora le-a slujit ca un cap de pod pe malul stâng al Dunării, înlegătură cu Rusciucul de pe malul drept şi cu drumul mare ce pornea dela Giurgiu în inima ţării, poate fi întemeiată.

---

[1]) După ce s'a construit digul dintre oraş şi portul Ramadan, această insulă a fost unită cu digul, devenind accesibilă cu piciorul.

In veacul al XV-lea.

In anul 1445, spre sfârşitul lui Iulie, o expediţiune cruciadă, trimisă de Filip cel bun, Ducele Burgundiei şi de Papa Eugeniu al IV-lea, porneşte spre a cuceri cetăţile turceşti depe Dunăre, sub comanda lui Valerand de Wavrin.

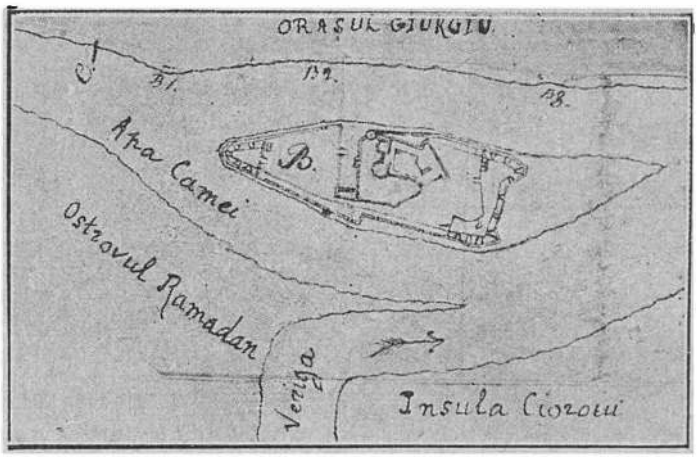

Cetăţuia din insulă.

Cardinalul Veneţiei, trimisul şi împuternicitul Papii, făcea şi el parte din această expediţie [1]).

In ţara noastră domnea atunci Vlad Vodă (Dracul), fiul lui Mircea cel bătrân.

Jean de Wavrin, unchiul lui Valerand, într'o cronică a timpului [2]), a istorisit tot ceeace aflase dela nepotul său asupra expediţiunii la care

---

[1]) In afară de cele opt Cruciade, întreprinse în sec. XI, XII şi al XIII-lea, în locurile sfinte, creştinii au mai făcut expediţiuni, contra Turcilor din Europa, în sec. al XIV şi al XV-lea, dar fără succes.

[2]) *Anciènnes Chroniques d'Angleterre*, par Jean de Wavrin, seigneur du Forestel, ediţie nouă de d. profesor N. Iorga.

luase parte. Amănuntele asupra cetăţuiei, asupra luptei de cucerire ce s'a dat, ca şi asupra altor fapte petrecute, ce găsim în această carte, eu cred că trebue să ne intereseze în mod deosebit, cu atât mai mult cu cât nu posedăm prea multe scrieri, din acele vremuri, în cari să se vorbească despre ţara noastră, dar mai cu osebire despre oraşul Giurgiu.

Cronicarul începe prin a istorisi cum Vlad, Domnitorul Ţării româneşti *(Velacąde Vaivod)*, prin înşelăciunea *subaşului* din cetatea Giurgiului, a fost adus în tabăra dela Adrianopol, în faţa Sultanului Murat al II-lea, care, după ce l'a ospătat şi i-a făcut onoruri, l'a întemniţat la Galipoli, unde a fost ţinut mai mult timp.

Când cruciaţii au intrat pe Dunăre *(Dunue)*, le-a eşit înainte fiul Domnitorului nostru. Insoţit de 40—50 *monocuri*, —un fel de luntri lungi şi foarte strâmte, făcute dintr'o singură bucată de lemn —, pline cu români, a condus pe Dunăre corăbiile creştine, până la Giurgiu.

Vlad Vodă, care a dat un preţios sprijin acestei expediţiuni, le-a urmărit pe ţărm, din dreptul Silistrei, pentru a le da, la nevoe, ajutor şi a le aproviziona cu merinde.

După ce au fost cucerite cetăţile Silistra şi Turtucaia, au pornit împreună spre Giurgiu *(Georgye)*, la asediul castelului din insulă, având cu dânşii şi trei *bombarde* [1]).

După descrierea făcută de Wavrin, castelul

---

[1]) Maşină de războiu, întrebuinţată în evul mediu pentru a arunca cu ea bolovani de piatră. Se făcea la început din lemn tare, apoi de fier sau de bronz.

din insula Giurgiului era tare şi foarte puternic.[1]) Pătrat, în patru laturi mari de zid, avea, la cele patru colţuri, turnuri destul de groase, tot pătrate; dela castel porneau până în marginea apii două ziduri, cari şi ele aveau la capete câte un turn întărit. Turnurile, ca şi zidurile, înalte de 24 picioare (aproape 8 metri) erau crenelate, nu aveau ieşiri în partea de jos, ci se apărau pe deasupra, dela parapete, cari erau de lemn, ca nişte balcoane.

Asediatorii au încercat să facă o spărtură în ziduri, dar nu au reuşit.

Din cauza slăbirii temeliei, unul din turnuri se depărtase, mai de mult, de zidul de legătură, producându-se o crăpătură. Asediatorii, crezând că bombarda lor a făcut această ispravă, continuau să îndrepteze într'acolo loviturile.

Din nebăgarea lor de seamă, li se părea la toţi, chiar şi Domnitorului nostru, că din ce în ce crăpătura se lărgeşte, dar era numai o părere înşelătoare. Pietrele aruncate cu bombardele, fiind prea moi, se spărgeau în bucăţi şi pulbere, lovindu-se de ziduri, iar cercurile bombardelor plesneau.

Un luptător dintr'o corabie, numit *fratele Ilie,* fiindcă fusese la Ierusalim, neştiind cum să mânuiască bombarda, a rămas cu un braţ rupt; un alt luptător a fost omorât.

Wavrin, comandantul expediţiunii, avea un

[1]) Era natural ca, pe acele vremuri, când asediatorii încercau să spargă zidurile cetăţilor, aruncând pietre cu tunuri făcute din doage de lemn, strânse cu cercuri de fier, o zidire de felul acela să fie considerată ca tare şi foarte puternică.

braţ de care nu se putea sluji, din cauza unei lovituri de piatră ce primise la Turtucaia. Având dureri mari, se retrăsese în corabie, încredinţând comanda ajutorului său Regnault de Comfide.

Dar ceeace nu se putuse cuceri prin bombardare, s'a câştigat prin foc. Strângând crăci şi lemne în nişte cărucioare pe patru roate, găsite în insulă, ce le-a slujit şi ca adăpost, pentru a se apropia de cetate, le-au aruncat în şanţul înconjurător, umplându-l şi le-au grămădit pe lângă ziduri şi turnuri, cât au putut mai sus.

Turcii aruncând singuri jeratec, crăcile şi lemnele au luat foc ; vălvătaia ce s'a ridicat a aprins balcoanele, a cuprins acoperişul de lemn al turnurilor şi zidurilor şi a răbufnit în interior.

Dacă Turcii ar fi procedat astfel de la început, poate că ar fi îndepărtat pericolul, vreascurile arzând pe măsură ce ar fi fost aruncate în şanţuri, dar ei au făcut aceasta prea târziu, când lemnele şi crăcile aduse de asediatori, în mare cantitate, fusese ridicate destul de sus, pe lângă ziduri.

Garnizoana turcească, ca la vreo trei sute, de teamă de a nu fi cuprinsă de foc, s'a hotărât a se preda.

Vlad Vodă a primit cu bucurie această ştire şi, după ce a luat ostateci 30 de Turci din cei mai de seamă, în cap cu *Subaşul*, a dat ordin ca să se stingă focul.

Regnault de Comfide, care ţinea loc de comandant, continuând bombardamentul şi îndrep-

tând lovituri contra acelora cari începuse să stingă focul, Vlad se văzu silit să intervină.

„Pentru Dumnezeu, îi spuse el lui Regnault, lăsaţi să se stingă focul, ca să nu ardă fortăreaţa, care este cea mai tare depe Dunăre şi face mult rău când se găseşte în mâinile Turcilor. Când Turcii vor să intre în ţara muntenească, sau în Transilvania, ei trec pe aci cu caii şi pe puntea castelului intră în Valahia şi tot pe acolo trec la înapoiere cu cele ce jefuesc prin ţară."

Regnault l'a trimis la Cardinal şi la Wavrin, spunând că el nu poate lua o hotărîre, fără aprobarea lor.

Vlad, după ce a spus Cardinalului ceeace îi spusese şi lui Regnault, a adăogat: „Dacă va scăpa şi va rămâne întreagă, *fiindcă este făcută de tatăl meu,* numai femeile din ţara mea, cu furcile lor de tors, sunt în stare să recucerească Grecia." Şi mai spunea că: *nu era piatră din acel castel, care să nu coste pe tatăl său un bulgăre de sare.*

Cardinalul l'a trimis pe Vlad la Wavrin, care era rău bolnav. Acesta i-a răspuns că ceeace va hotărî Cardinalul, va aproba şi dânsul. Cardinalul a dat ordin să se stingă focul.

Turcii se pregăteau să părăsească castelul cu caii şi bagajele, fiindcă, după cum se înţelesese cu Domnitorul român, ei trebuia să se retragă, cu tot ce aveau, de partea cealaltă a Dunării, în ţara Bulgariei.

In timpul acesta, fiul Domnitorului român, [1]) istoriseşte cronicarul, se prezintă lui Wavrin şi, după ce îl salută, îi spune, printr'un tălmaci, că are să-i încredinţeze un secret: „Tatăl său l-a chemat la dânsul şi i-a spus că, dacă nu-l răsbună contra subaşului din casteluldela Giurgiu, nu vrea să-l mai considere ca fiul său; că acela este care l-a trădat Sultanului şi l-a băgat în închisoare, la Galipoli, unde a fost ţinut, multă vreme, legat cu lanţuri de picioare; că va trece cu două mii de Români, la două leghe depărtare de acel loc, îi va ajunge în drum spre Nicopole şi îi va ucide pe toţi."

Wavrin nici nu a aprobat, nici nu a desaprobat.

Turcii, scoţând şelele de pe cai, le-au pus într'o luntre, apoi au legat toţi caii, coadă de coadă, iar pe cel d'intâiu l'au legat de luntre, care mergea cu lopeţi şi aşa trecură apa. Intr'alte luntri intrară ceilalţi Turci, cu toate bagajele. Dar când au trecut prin faţa corăbiilor, s'au uitat la creştini cu un curaj obrasnic şi hain, ţinând arcurile întinse şi cu săgeţile în mâini, voind să arate că sunt gata de luptă, dacă li s'ar face ceva. Şi astfel trecură Dunărea în Bulgaria.

Când ajunseră pe mal, încălecară pe cai, dar nu merseră mult şi au fost prinşi fără de veste de fiul Domnitorului, care îi omorî pe toţi câţi n'au putut scăpa. Prinzând viu pe Subaşul care trădase pe tatăl său, după ce i-a amintit de fapta

---

[1]) Probabil Mircea, acela care, împreună cu tatăl său, au fost omoriţi de Unguri. *N. Iorga*, notă în lucrarea citată.

sa, i-a tăiat capul cu mâna lui. Şi după ce au desbrăcat pe Turci, i-au aşezat, în pielea goală, pe marginea Dunării şi aşa i-au văzut cei din corăbii, când au trecut prin dreptul lor.

Castelul din Giurgiu, ne spune cronicarul, după ce a fost cucerit, a fost restituit Domnitorului român.

In timpul lui Mihai-Vodă.

Trec o sută cincizeci de ani până să mai vadă cetăţuia, — ce se găsea de atâta amar de vreme în stăpânirea turcească —, oştiri streine sub zidurile sale.

In timpul lui Mihai Vodă Viteazul, după alungarea peste Dunăre a oştilor turceşti (28 Octombrie 1595), o mică parte din trupele aliate urmăritoare au dat asalt castelului din insulă [1]).

Atacul s'a dat după planul făcut de Silvio Piccolomini, comandantul cetei ajutătoare a Principelui de Toscana. De data aceasta bombardierii au reuşit să facă o spărtură în zidul cetăţuiei, care a fost cucerită, după o rezistenţă de două zile.

Episcopul de Cervia, care a fost de faţă, spune că în această luptă nu a căzut nici un italian, iar dintre Unguri vreo 40, loviţi de tunurile lui Sinan, aşezate pe o insulă în mijlocul Dunării, — azi ostrovul Ramadanului.

[1]) Descrierea cetăţuiei, făcută de cronicarii timpului, nu diferă prea mult de aceea făcută cu o sută cincizeci de ani mai înainte. De o parte şi de alta cetăţuia avea atunci (1595) câte o curte, înconjurată de un zid nu tocmai înalt, iar acesta era apărat în interior de o întăritură de grinzi, sprijinită de un val de pământ.

După unele rapoarte, garnizoana din cetăţuie a avut o mie de soldaţi, la începutul luptii de retragere a Turcilor, dar atunci când s'au predat nu au fost mai mulţi decât o sută, răspândiţi prin toate părţile.

După raportul unui ofiţer toscan, nu s'a găsit în cetăţuie decât două *archebuze* [1]) şi un tun mic, care, în cele două zile, n'a tras decât patru lovituri [2]).

După descrierea lui Bălcescu.

Nicolae Bălcescu, în frumoasa sa lucrare asupra lui Mihai Vodă Viteazul, descrie amănunţit, după isvoare româneşti şi streine, luptele dela Călugăreni şi dela Giurgiu, precum şi localităţile cu împrejurimile lor, dar nu cunoştea Călugărenii şi nu era bine lămurit nici asupra detaliilor topografice dela Giurgiu.

Iată ce scria Bălcescu, din exil, bolnav şi aproape de moartea sa, unui prieten din ţară:

„Mai întâiu vei căpăta o hartă bună a Ţării româneşti şi a Ardealului, sau şi mai multe, spre a le confrunta, a le corige una după alta şi a însemna pe una dintr'însele locurile istorice ce nu se vor afla însemnate. Această hartă, astfel îndreptată cu numirea locurilor istorice, după ce le vei cerceta, îmi va sluji spre a face o hartă generală a campaniilor din toată vremea lui Mihai Vodă".

---

[1]) Cea mai veche armă de foc, întrebuinţată pela mijlocul secolului al XV-lea.

[2]) *Dr. Ion Sârbu*, Istoria lui Mihai Vodă Viteazul, pag. 344—355.

Iar mai departe, asupra evenimentelor din vara anului 1595:

„A afla care poate să fie lărgimea Dunării între Rusciuc şi Giurgiu. Despre podul pe luntri care făcu Sinan pe Dunăre, spun istoricii turci că, fiind în mijlocul râului un ostrov lătăreţ sădit cn sălcii, duseră podul dela Rusciuc acolo în cinci sau şase zile. A afla numele acestui ostrov. Dela acest ostrov a venit podul la cetăţuia *Sân Georgiu* din insula cea mică, care acum e dărâmată. A cerceta dacă insula unde sunt ruinele cetăţuiei se numeşte şi ea Sân Giorgiu, căci unii o numesc *Slobozia.* Dela această insulă, a cărei întindere să mi-o însemnezi (spun çă are numai două jugăre, *deux arpents)* mergea podul la malul nostru, căzând într'un loc, *unde două râuri se varsă în Dunăre.* A căuta pe acolo aproape acest loc şi numele celor două râuri — sau unuia de e unul".

Asemenea cerea o mulţime de detalii asupra Călugărenilor.

In dorinţa sa de a ne da o lucrare cât mai exactă, Bălcescu voia să capete, în mod precis, toate aceste ştiinţe, cari nu erau bine lămurite nici pentru dânsul.

„Trebue a şti, — spunea el în aceeaş scrisoare, — că multe din numirile aduse de istoricii streini: Turci, Unguri, Poloni, etc. sunt cam greşite sau stricate puţin, de aceea trebuesc căutate cele mai apropiate".

Toate aceste dibuiri şi îndoeli din partea celor mai de seamă cercetători, ne întăresc şi

mai mult în credința noastră că nici insula, nici cetățuia nu au purtat vreun nume și prin urmare nici pe acela de *Sân Giorgiu* sau *Sf. Gheorghe.*

In timpul războaelor dintre Ruși și Turci.

După 175 de ani, cetățuia joacă iarăși un rol de seamă în războiul dintre Ruși și Turci (1769—1774). Rușii, învingând pe Turci, ocupă

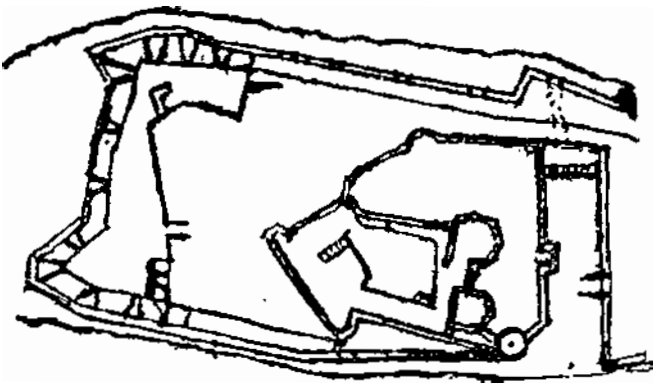

Castelul din insulă
(Crochiu făcut de Ruși, 1829)

Giurgiul, îi dau foc și îl pradă (1770), dar nu reușesc a cuceri cetățuia și a înfrânge rezistența apărătorilor.

Abia în anul următor (Februarie 1771), generalul Olitz poate lua cetățuia, după predarea garnizoanei, în cap cu comandantul ei Soliman Pașa.

Importanţa şi puterea de rezistenţă a cetăţuiei.

Generalul francez Langeron, vorbind despre cetăţuie, pe care a vizitat-o, spunea că era foarte tare, iar în anul 1770 Ruşii nu au putut s'o cucerească, fiindcă fusese formidabil întărită de Turci cu 80 de tunuri şi 10.000 de soldaţi.

Cu teama de a fi învinuit că ţin să fac polemică cu orice preţ, nu mă pot opri de a pune la îndoială această afirmaţiune, pe care o socotesc mult exagerată. Şi iată de ce.

Langeron, măsurând castelul din insulă, a găsit că avea cinci sute de paşi în ocol.

După descrierea făcută în raportul unui ofiţer toscan şi din relaţiile date de cronicarii ardeleni Iacobinus şi Barovius, cari au scris despre luptele avute cu Turcii la 1595 — isvoare folosite şi de Nicolae Bălcescu — , insula pe care se afla cetăţuia avea o întindere de vreo două jugăre — 3200 stânjeni pătraţi —, iar cetăţuia ocupa mai puţin de jumătate din suprafaţa insulii.

Dacă admitem că acestea erau dimensiunile insulii şi cetăţuiei şi sunt foarte larg când fac aceasta, cine poate concepe, oricât de profan ar fi, că Turcii au înghesuit, vreodată, într'o insulă de dimensiunile arătate, pentru timp mai îndelungat, atâtea mii de soldaţi şi cu atât de multe tunuri.

Eu bănuesc că generalul francez a voit să se facă plăcut Ruşilor, în mijlocul cărora trăia

atunci, îndreptăţindu-le întrângerile avute în trecut şi, în scopul acesta, a dat drumul imaginaţiunii. Nepricepere, în orice caz, nu poate fi.

Cetăţuia din faţa Giurgiului a servit Turcilor, în primele timpuri, ca un punct întărit de susţinere, în drumul lor de înaintare peste Dunăre, iar mai târziu şi ca punct de sprijin pen-

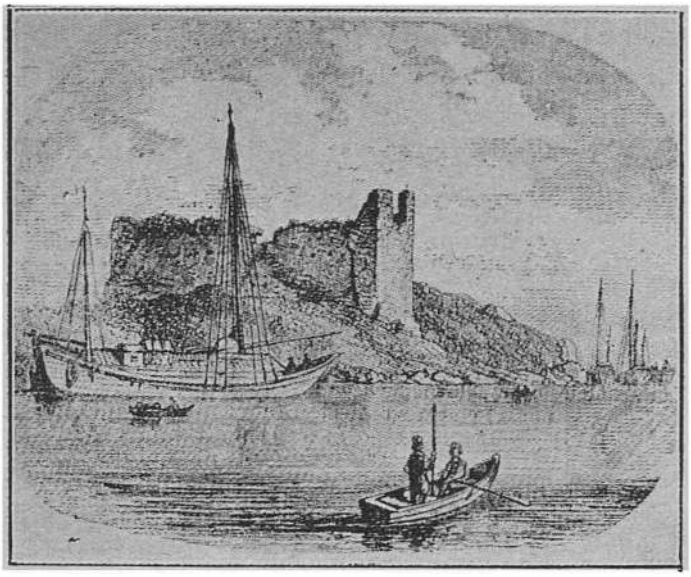

Ruinele cetăţuiei.
(după Bouquet)
Vedere luată în anul 1810

tru acoperirea retragerii oştilor otomane respinse şi urmărite. Ea nu putea adăposti mai mult de o mie-două de luptători, cu misiunea de a întârzia pe urmăritori.[1])

E adevărat că acum patru veacuri şi mai bine

[1]) In interiorul cetăţuiei erau: o cazarmă, un depozit de pulbere, un mecet şi o fântână.

cetăţuia putea fi considerată ca foarte tare, dar prin inventarea şi folosirea unor mijloace mai perfecţionate de luptă, ca şi pentru baterea cetăţilor, era natural ca puterea ei de rezistenţă să scadă din ce în ce mai mult.

In concluzie, cetăţuia din faţa Giurgiului, fără a-i tăgădui orice importanţă, nu a putut însă avea însemnătatea exagerată ce i s'a atribuit uneori, fiindcă, după cum am văzut, când s'a pus stăruinţă, ea nu a rezistat asediatorilor.

Singurul, poate, care ne redă, în câteva cuvinte, o icoană reală, este Valcroissant, un francez în slujba turcească (1760—1774), care a vizitat oraşul şi spune despre cetăţuie că: „este un mic castel, ce îl poţi da peste cap cu o singură lovitură de tun, bine trasă."

CAPITOLUL VI.

Indreptări necesare.

Adevărata situaţie.

In anul 1920, procurându-mi şi cetind interesantul memoriu al d-lui N. Docan, asupra lucrărilor cartografice despre răsboiul din 1787-1791, am găsit indicaţiuni preţioase privitoare la lupta ce s'a dat la Giurgiu între Austriaci şi Turci, spre sfârşitul secolului al XVIII-lea.

D-l Docan, făcând cercetări în arhiva răsboiului şi în biblioteca Fidei-Comisului Imperial din Viena, a găsit, între altele, şi câteva planuri în cari figurează oraşul Giurgiu, cu împrejurimile. Tot din lucrarea d-lui Docan am aflat despre scrierea lui Witzleben şi atlasul însoţitor.

Rugând atunci pe un prieten din Bucureşti să cerceteze la Academia română, am primit, după câtva timp, răspuns că nu a putut da de urma niciunuia din acele planuri de cari mă interesam şi n'a găsit nici scrierea lui Witzleben.

Peste câţiva ani, găsesc reprodus în „Universul Literar", No. 38 din 15 Septembrie 1929,

un plan al cetăţii Giurgiu, în timpul războiului Ruso-Austro-Turc (1788-1791), însoţit de o scurtă descriere a castelului din insulă şi a oraşului cu lucrările de fortificaţie, datorită d-lui profesor Mih. Popescu. Se mai reproducea, în aceeaş revistă, şi o vedere asupra asediului cetăţii din partea Ruşilor, la 1771, ce era socotită de autor că *ar complecta minunat* planul austriac.

Planul dat la lumină, care se apropia întru câtva de planul, făcut mai târziu, în timpul lui Kisseleff, fiind unul din cele căutate de mine cu câţiva ani mai înainte am cetit cu o curiozitate abia stăpânită, atât explicaţiunile însoţitoare, cât şi lămuririle complimentare date de d-l profesor Mih. Popescu. Dar aşteptările mele nu au fost satisfăcute. Erorile strecurate, cât şi concluzia la care se ajungea, fiind de natură a provoca confuziune, mă obligau să intervin cu deslușirile trebuitoare pentru stabilirea adevărului. Ne putând face aceasta atunci, găsesc acum prilejul s-o fac aci.

Se menţiona o unitate de măsură austriacă, numită *Klaster*, pentru a se arăta ce înălţime avusese zidurile fortăreţii, sau lărgimea şi adâncimea şanţului înconjurător, fără a se indica cu ce este echivalentă. Probabil că se confundase litera **f** cu litera nemţească **s** şi a ieşit *Klaster*, în loc de *Klafter*, măsură egală cu un stânjen.

Mai departe, ni se spunea că oraşul ar fi fost aşezat împrejurul *ultimii* întărituri. Eroare; oraşul era aşezat împrejurul fortăreţii, nu împrejurul ultimii întărituri, fiindcă şi oraşul era

apărat prin şapte forturi înaintate, — afară de cele două aşezate pe malul Dunării, — având în faţa lor un şanţ adânc înconjurător.

Ne mai spunea că în acea vreme casele din oraş erau de lemn, acoperite cu *ţiglă*: în realitate, la Giurgiu, ca şi aiurea, Turcii obişnuiau a clădi case în *paiantă*, cari erau construcţii cu

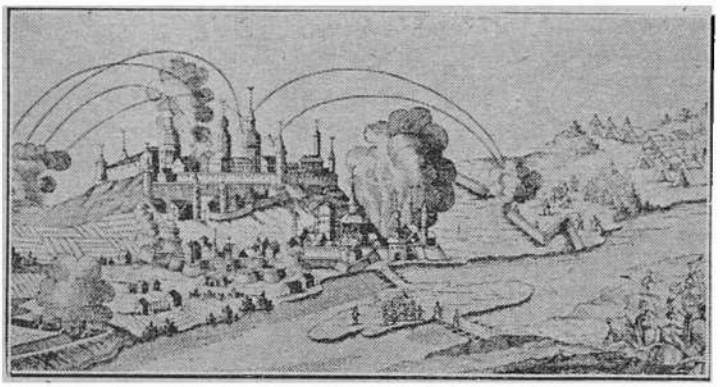

Asediul cetăţii din partea Ruşilor la 1771

pereţi de zid de cărămidă sau piatră, sprijiniţi pe un schelet de lemn, — cuvântul turcesc *paiantă* însemnează *sprijin.* Mai toate casele se acopereau cu *olane.* La Giurgiu şi astăzi se mai clădesc case în paiantă şi se învelesc cu olane; ţigla este de întrebuinţare foarte recentă în localitate.

Şi mai departe, ni se spunea că dela Giurgiu plecau trei drumuri în interiorul ţării: unul care conducea la Slobozia, altul la Piteşti şi cel de al treilea la Bucureşti şi Odivoaia. Altă eroare; cel de al treilea drum, spre Bucureşti, nu putea trece pela Odivoaia, sat care este si-

tuat în direcţie opusă, pe drumul ce merge la Alexandria, în judeţul Teleorman.

In sfârşit, pentru a ni se arăta cum se prezenta cetatea Giurgiului, a fost reprodusă vederea înfăţişând atacul Ruşilor dela 1771, adăogându-se: „Deşi mică cetatea, totuşi observăm că era foarte puternică, ea constând doar (?) din întărituri şi moschee, iar din *dealul* pe care era aşezată, predomina împrejurimile. Vederea aceasta *complectează minunat* planul ridicat în figura I-a", — adică planul austriac.

Iată ceeace a mărit şi mai mult confuziunea: In 1770-1771, cetatea care a dat de lucru Ruşilor a fost aceea din insulă, pe când în anul 1790, cetatea care a preocupat atenţiunea Austriacilor a fost aceea întemeiată de Turci după anul 1774 şi era situată pe malul stâng al Dunării, în oraş.

Vederea reprodusă în pag. 77 după o stampă ce se găseşte la Academia română, a fost executată din imaginaţiunea autorului ei, e foarte departe de realitate, iar dealul de unde *predomina* fortăreaţa, a existat numai în închipuirea desenatorului.

Giurgiul fiind în acea vreme cetate turcească, autorul vederii a găsit de cuviinţă s-o împodobească cu mai multe turnuri şi turnuleţe, — având în vârf semiluna otomană —, ce ar semăna unele, e drept, cu nişte minarete de moschee [1]). Aceasta l-a îndreptăţit pe d-l

[1]) Un călător englez, care a trecut pela Giurgiu, înainte de 1828, vorbind despre fortăreaţa de pe ţărm, spune că avea aşezate pe

profesor Mih. Popescu să creadă că cetatea (fortăreaţa de pe ţărm), avea „tot atâtea moschee, câte întărituri". Se ştie însă precis că în interiorul fortăreţii a existat o singură giamie, care a fost transformată, după 1829, în biserică creştinească (biserica Sf. Nicolae).

Prin urmare, vederea reprodusă, departe de a „complecta minunat" planul cetăţii, ridicat de ofiţerii austriaci, nu are nici o legătură cu aceasta, denaturează realitatea şi nu prezintă altă însemnătate decât ca o curiozitate a timpului.

Dar din descrierea despre care vorbii, rămăsesem şi cu o nedumerire. Ni se mai spunea că „oraşul Giurgiu se întindea dela malul Dunării, până la *fortul Soliman.*"

Nu puteam să-mi dau seamă unde fusese acel fort *Soliman,* fiindcă până atunci nu găsisem nicăeri pomenindu-se această numire.

De curând, însă, având fericita ocaziune de a găsi la Academia română, atât lucrarea lui Witzleben asupra războiului Ruso-Austro-Turc, cât şi planul însoţitor ce mă interesa, am constatat că, şi în această privinţă, se făcuse o îndoită eroare ; în planul austriac eroare de nume, trecându-se *Soliman,* în loc de *Selima,* cum i se zicea unui mic sat din cuprinsul raielii, situat ca la vre-o mie de metri depărtare de oraş ; eroare din partea d-lui profesor

---

ziduri nişte gherete (pentru adăpostirea sentinelelor), ce semănau cu minaretele de moschee. *R. Walsh.* Voyage en Turquie.

Probabil că aceste gherete sunt înfăţişate în vederea dela 1771, pe cari desenatorul le-a zărit din depărtare, deşi este mult mai sigur că lucrarea a fost executată, mai târziu, din imaginaţie, după descrierea făcută de alţii.

Mih. Popescu, care a crezut că Soliman a fost un *fort*, când chiar din planul austriac se vede bine că a fost un *sat* [1]).

Cunoştinţele geografice de mai înainte.

Geografia ţării noastre era foarte puţin cunoscută până în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea. In hărţile apărute, conturul ţărilor române nu corespundea cu cel real; distanţele chiar dintre principalele localităţi nu erau exact redate; oraşele nu erau aşezate la locul lor. Nu existau încă lucrări bazate pe principii ştiinţifice.

Abia spre sfârşitul secolului al XVIII-lea, încep să apară hărţi mai serioase. Chiar harta lui Ruhedorf, — care fusese în comandamentul militar al Transilvaniei şi se folosise fără îndoială de documente cartografice şi de informaţii militare, — hartă apărută în 1788 la Sibiu, — are multe inexactităţi şi foarte multe lipsuri. Giurgiul, de pildă, pentru a nu mai vorbi de alte oraşe, este aşezat în judeţul Dâmboviţa şi confundat cu Găeştii.

Nu se cunoştea bine nici cursul Dunării dintre Vârciorova şi Mare.

Cea d'intâiu lucrare cartografică modernă asupra unei părţi a Dunării, până la 40 km.

---

[1]) Asemenea erori sunt de neînlăturat, când cercetătorul nu a cunoscut localitatea şi s'a slujit numai de isvoare şi documente streine. Eu am socotit însă că sunt dator să dau toate desluşirile trebuitoare, de aceea, să nu mi se ia în nume de rău intenţiunea ce am avut de a repune lucrurile în adevărata lor situaţiune.

în sus de Giurgiu, este aceea a generalului şi conte de Marsili, unul din cei mai străluciţi scriitori militari din acea vreme, tipărită la 1726 şi în ediţie franceză la 1744.

Harta căpitanului austriac Lauterer, în care cursul Dunării, dela Belgrad la mare, este redat exact, a apărut abia în 1789.

In timpul războiului dela 1769-1778, ofiţerii austriaci au încercat să alcătuiască o hartă a Ţărilor române, dar nu au reuşit.

După ce Austria a intrat în războiul dintre Ruşi şi Turci (1788) şi după ocuparea Ţării româneşti (1789), statul major austriac a alcătuit un număr de hărţi de cari avea absolută nevoe.

In anul 1790 s'a alcătuit o hartă a regiunii Rusciuc-Olteniţa-Bucureşti, cu ambele maluri ale Dunării, în cari se arată şi mişcările trupelor austriace în marşul lor de înaintare. Tot atunci s'a început a se lucra harta generală a Tării româneşti. Aceste hărţi se făceau însă pentru trebuinţele armatei şi se păstrau în secret, ca documente militare [1]).

[1]) *N. Docan*, lucrare citată.

CAPITOLUL VII

Orașul cu uliţele și mahalalele.

In timpul stăpânirii turcești.

Câteva uliţi neregulate, strâmte, întortochiate, nenumărate locuri virane, pline de gunoae și bălegar, unde răscoleau câinii, vestiţii căini ai Giurgiului ; pe alocurea băltoace înverzite ; în mijlocul orașului turnul ceasornicului ; împrejurul acestuia răsfirate cinci-șase sute clădiri turcești : case de locuit, prăvălii cu șandramalele lor adumbritoare, bordee în pământ, toate înconjurate cu un șanţ de apărare, peste care se intra prin trei porţi, în afară de poarta cea mare de fier despre Dunăre.

Lângă Dunăre, în interiorul fortăreţii, conacul Pașii, guvernatorul militar al cetăţii, locuinţele otiţerești și ale autorităţilor civile, cazărmile, cazematele cu muniţiuni de răsboiu, magaziile pentru proviziile trupelor, o giamie, toate apărate de tăbii și redane, înconjurate despre răsărit, apus și miazănoapte cu un șanţ adânc, ce se putea umple cu apă, peste care se comunica cu locuinţele târgoveţilor,

printr'un pod ce se ridica; iată cum se prezenta Giurgiul acum o sută de ani și mai bine, așa cum se găsea în timpul ocupațiunii otomane.

Despre un plan al orașului în acel timp nu se poate vorbi. In actele vechi de proprietate ale locuitorilor, toate scrise în turcește, precum și în alte acte publice sau particulare ce ne-au căzut în mână, am găsit menționate următoarele uliție:

Ulița mare, care ducea spre poarta de miază-noapte a orașului, de unde se urma drumul spre București, prin Frătești;

Ulița târgului, care ducea spre *Șadârvan* și *Piața orașului*, unde erau măcelăriile, pescăriile, brutăriile, până la poarta de răsărit a orașului, de unde se urma un alt drum spre București, drumul *Olacului*, prin Oinac;

Ulița Selimii și *Ulița Mustafiții*, cari duceau în direcțiunea micilor sate cu aceleași nume, așezate în afară de oraș, în cuprinsul raielii;

Ulița bisericii creștinești, pe lângă actuala biserică catedrală „Adormirea Maicii Domnului";

Ulița cetății, care ducea spre fortăreață și spre cetățuia din insulă;

Piața giamiei, care era pe locul din dreptul bisericii Sf. Gheorghe;

Ulița Țarigradului, care ducea spre poarta de fier a cetății;

Ulița Dunării, pe unde trece și astăzi strada cu acelaș nume.

Pentru orientarea și stabilirea pozițiunilor, serveau de obiceiu proprietatea unui târgoveț cunoscut: o casă, o prăvălie, o cârciumă.

„Pe uliţa târgului, pe lângă casele lui Mustafa Aga, biserica are 39 prăvălii, până la cârciuma lui Papazoglu ; pe de altă parte, pe lângă casele lui Bulbuioglu, are nişte locuri virane, iar pe lângă prăvălia lui Arnăut Paşa are un loc viran şi patru prăvălii..." [1]).

Cum am spus, uliţele erau neregulate, întortochiate, fiecare clădind cum găsea de cuviinţă, fără a păstra vreo aliniere.

Cetate turcească timp de peste patru sute de ani, cu scurte întreruperi, Giurgiul începe a se întemeia, ca oraş românesc, abia după încheierea războiului dintre Ruşi şi Turci, prin pacea dela Adrianopol din 1829.

După retragerea Turcilor.

După tratatul dela Adrianopol, — în partea care privea Ţările române—,nu se mai putea păstra nici un punct întărit şi nu se mai îngăduia nici o aşezare de supuşi musulmani pe malul stâng al Dunării. Giurgiul fu astfel redat în stăpânirea Munteniei.

Generalul Kisseleff dă ordin să se distrugă cetăţuia din insulă; să se desfiinţeze zidurile şi toate lucrările de apărare ale fortăreţii de pe mal, unde fusese reşedinţa guvernatorului, autorităţile militare şi civile ; să se astupe şanţurile din interiorul şi din jurul oraşului, lăsându-se în fiinţă numai zidul despre Dunăre.

[1]) Dintr'o carte de judecată a Cadiului din Giurgiu din 1812, privitoare la proprietăţile bisericii creştine „Adormirea Maicii Domnului".

Locuitorii Turci începură a părăsi Giurgiul, vânzând proprietăţile pe preţuri de nimic, pentru a trece pe malul drept, la Rusciuc şi mai departe, împreună cu Paşa, Cadiul şi ceilalţi slujbaşi împărăteşti.

Stabilirea şi alinierea noilor uliţe. Nouile numiri.

Regulamentul organic, care a fost introdus ca lege în Muntenia în Iulie 1831, prevedea, între alte bune orânduieli şi măsurile de luat pentru ocârmuirea oraşelor şi îmbunătăţirea stării lor, prin alinierea, pavarea şi iluminarea uliţelor.

Generalul Kisseleff înfiinţase mai înainte un comitet de construcţie pentru îmbunătăţirile de adus şi înfrumuseţarea oraşului Giurgiu, comitet din care făcea parte şi ocârmuitorul de pe vremuri al judeţului Vlaşca, *Serdarul Obedeanu,* [1]) trimeţând şi un inginer — inginerul *Moritz von Ott* — care să stabilească alinierea uliţelor şi planurile clădirilor, după proectul alcătuit de polcovnicul rus *Nilson.*

S'a dat alinierea, pentru a se forma câteva uliţe drepte şi mai largi, cari să pornească din centrul oraşului; s'a hotărât vânzarea locurilor virane rămase pe seama oraşului, cu condiţiunea ca nouii proprietari să clădească într'un timp

[1]) Serdarul Petrache Obedeanu fusese zapciu la Dolj şi vătaf de vistierie (1814) Familia sa a avut în proprietate o parte din moşia Frăteşti din apropierea Giurgiului.

determinat şi în anumite condiţiuni; s'a dat ordine ca „ecaretele vechi, cari nu erau potrivite planului, să se strice şi să se facă clădiri din nou".

Principalelor uliţe proectate s'au dat numiri noui. Astfel, uliţii care pornea din centrul oraşului spre fosta giamie i s'a dat numele *Nicolae (Nicolaevska)*, după numele Ţarului Nicolae şi tot acelaş nume s'a dat şi bisericii creştineşti, transformată din fosta giamie;

Uliţii mari, astăzi strada Principele Nicolae, i s'a dat numele *Alexandra (Alexandrovska)*, după numele soţiei Ţarului;

Uliţii Târgului (Oinacului) i s'a dat numele de *Mihail (Mihailovska)*, după numele Marelui Duce Mihail, fratele Ţarului.

Uliţii care ducea spre Poarta de fier (strada Portului), i s'a dat numele *Constantin (Constantinovska)*, în amintirea fratelui Ţarului Constantin, fost vice-rege al Poloniei;

Pieţii centrului, astăzi Piaţa Carol I, i s'a dat numele de *Piaţa Friederich*, după numele lui Friederich Wilhelm al III-lea, tatăl Ţarinii Alexandra Feodorovna, soţia lui Nicolae I;

Uliţii care pornea din centrul oraşului, astăzi Ştefan cel mare, i s'a dat numele de *Uliţa Friederich*;

Uliţii fostă Bucureşti, i s'a dat numele de *Pavel (Pavlovska)*, după numele Guvernatorului Principatelor, contele Pavel Kisseleff.

Uliţele mai mici, cari porneau din cele principale, şi-au păstrat vechile numiri, după felul meseriilor sau negoţurilor cari sălăşluiau acolo:

Uliţa boiangiilor, Uliţa pescarilor, Uliţa tabacilor; iar celelalte, cele mai multe, au luat numele orăşenilor fruntaşi, cari îşi aveau locuinţele pe acele uliţe.

Oraşul Giurgiu devine capitala judeţului Vlaşca, — timp de patru sute de ani capitala fusese la Găeşti —, iar autoritatea orăşenească este încredinţată unei dregătorii numită *Magistrat,* compusă din patru membri sau *cîleni,* din cari unul era desemnat Preşedinte.

Executarea proectului de înfrumuseţare.

Proectul pentru înfrumuseţările ce trebuia făcute oraşului, alcătuit de Polcovnicul rus Nilson, a fost aprobat, *întărit,* prin ofisul No. 83, din 8 Ianuarie 1831, al Imputernicitului Prezident.

S'au luat măsuri, conform proectului, ca să se potrivească şi să se îndrepteze maidanele şi uliţele, întrebuinţându-se la această lucrare arestaţii trimişi la Giurgiu (Octombrie 1831), uliţele să se lărgească şi să se paveze cu piatră din zidurile şi şanţurile cetăţii, dar s'au dat ordine severe ca „să se *stavîleascâ* luarea pietrelor din zidul cetăţii despre Dunăre, *lăsat ca podoabă şi pentru apărare.*

Departamentul Vorniciei din lăuntru (ministerul de interne) aprobă cererea Magistratului oraşului „ca reparaţiile pavajului din piaţa cea mare şi aşternerea uliţelor principale cu *caldarâm* de piatră să se facă cu bani din casa obştească", dar a obligat şi pe locuitori „ca în dreptul locuinţelor şi prăvăliilor să construiască

şi să repare caldarâmul pe cheltuiala lor, dându-le cu împrumutare din piatra rămasă dela dărâmarea zidurilor şi şanţurilor cetăţii", piatră ce se cuvenea statului.

Pavarea uliţelor.

Lucrările mergeau încet. Abia în anul 1833, Magistratul, prin „lista arătătoare de câte lucruri se cuvine a se face spre înfrumuseţarea oraşului", trimisă Marei Vornicii din lăuntru, cu răspunsul No. 472 din 11 Octombrie, prevede suma de lei 26.000 „pentru pardoseala cu piatră a cinci uliţi, în sumă de stânjeni quadraţi 8662, pe lei trei de lucru, afară de piatră", precum şi 10.000 lei „pentru o mie cinci sute căruţe cu pământ şi nisip".

In anul 1833 s'a pavat *Uliţa boiangiilor* şi alte două uliţe vecine, proprietarii plătind pe meşteri şi cărăuşii cari au cărat pământul, nisipul şi piatra.

Clucerul Alexandru Călinescu arată că s'a făcut o groapă pe *Uliţa Constantinovska*, unde şeade cu locuinţa şi cere ca să se astupe „fiind o uliţă pe unde vin şi trec persoane dela Bucureşti şi altă parte".

Magistratul intervine (28 Mai 1834), pentru pavarea Uliţii Constantinovska.

Departamentul trebilor din lăuntru întreabă dacă este prevăzută în proect şi ce cheltuială s'ar face.

Măsurându-se uliţa, s'a găsit că are 1600 stânjeni pătraţi şi lucrarea ar costa 9950 lei.

Marea Vornicie a aprobat lucrarea, trime

ţând pentru aceasta un inginer al Statului, „care să dea nivelaţia şi arestaţi cari să ajute la lucru", precum şi ordin Ocârmuirii judeţului (Prefecturii), ca să strângă care pentru aducerea pietrii, pământului şi nisipului.

La pavarea Uliţii Constantinovska, executată de Dumitru Pietraru, au intrat 1667 care cu piatră, plătindu-se câte 30 de parale carul de cărat.

Am găsit o cerere către Magistratul oraşului (1836) a *Polcovnicului Grigorc Popovici,* care avea case pe uliţa Alexandrovska, „ca să-i dea voe să scoată piatră din şanţurile cetăţii, spre a face caldarâm pe lângă binalele sale, pentru trecerea oamenilor cu piciorul, fiindcă din cauza multor locuitori cari vin dela ţară şi fac noroiu mare, e anevoie de a umbla cu piciorul pe timp de ploae".

In anul 1838, odată cu revenirea primăverii, s'a început cu mare activitate aşternerea cu piatră a uliţelor.

Departamentul Vorniciei din lăuntru a trimis un inginer, *care să dea nivelaţia, astfel ca scurgerea apelor să se facă în Dunăre.*

Inginerul trimis, a constatat însă că scurgerea nu se poate îndrepta decât spre marginile oraşului opuse Dunării, cum a rămas până în ziua de astăzi.

Uliţa Alexandrovska a fost pavată în anul 1839, sub supravegherea Magistratului oraşului, „proprietarii plătind materialele necesare şi lucrul meşterilor, pe lei 2 şi 20 parale stânjenul pătrat". Uliţa începea din centrul oraşului şi ţinea

până în şanţul cetăţii, în direcţia căruia i s'a dat scurgerea.

In anul 1839 a fost terminat şi caldarâmul din *Piaţa mare*, — lucrare care a costat 1312 lei şi 10 parale, — precum şi „pardoseala cu piatră" a celorlalte uliţe.

Mahalalele oraşului.

Oraşul Giurgiu era împărţit, dela 1832, în două *cfartaluri*, iar fiecare cfartal în două văpseli; erau prin urmare patru mahalale sau văpseli: *roşie*, *albastră*, *galbenă* şi *verde*.

Văpseaua roşie şi văpseaua albastră alcătuiau despărţirea sau cfartalul întâiu, iar văpseaua galbenă şi văpseaua verde formau despărţirea sau cfartalul al doilea.

Văpselii roşii i se zicea mahalaua *Petrescului*; văpselii albastre i se zicea mahalaua *Deliboeri*; văpseaua galbenă era cunoscută sub numele de mahalaua *Nenişorului*; iar văpselii verde i se zicea mahalaua *Anghelescului*.

CAPITOLUL VIII.

Nouile clădiri.

Locuinţele orăşeneşti.

După hotărârea obştei Adunări a Divanurilor, comitetul constructor pentru înfrumuseţarea oraşului a făcut publicaţiune: „că oricine va fi cumpărat case sau prăvălii dela Turci să ştie că a cumpărat numai *năMestiile* (binalele), iar locurile de sub dânsele sunt ale stăpânirii şi oricine va voi să aibă locuri, trebue să plătească pentru dânsele la comitet, atât cumpărătorii dela Turci, cât şi propietarii vechi."

Pentru locurile ocupate de clădiri s'a plătit comitetului câte 12 parale de stânjenul pătrat.

Preţurile cu cari s'au vândut locurile virane au variat după poziţia acestora. Locurile din centrul oraşului s'au vândut mai scump ca toate, cu 4 lei stânjenul pătrat şi cu condiţiune ca proprietarii să clădească case cu *două caturi* şi într'un timp determinat.

Toţi cumpărătorii, ca şi proprietarii vechi, după ce făceau plata, obţineau *bilete* de proprietate. Aceste bilete, scrise în româneşte şi ru-

seşte, se liberau în numele şi după porunca lui Kisseleff, se întăreau de membrii comitetului

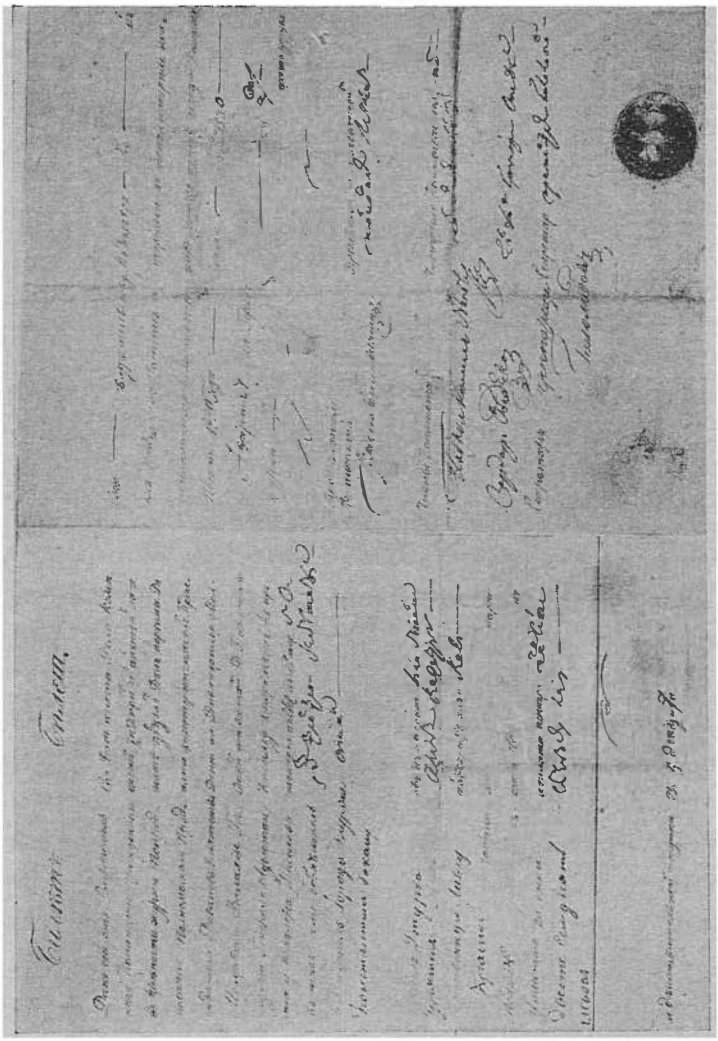

Bilet de proprietate (Sinet)

de construcţie, cari puneau semnăturile lor şi pecetea, apoi se legalizau la Judecătoria judeţului.

Bilet de proprietate (*sinet*), liberat de comitetul constructor de înfrumusețare al orașului Giurgiu locuitorului Constantin Băcanu, care a cumpărat dela un Turc o prăvălie, în ulița principală, pe preț de 270 lei.

Biletul este semnat de membrii comitetului, un colonel și un locotenent-colonel Ruși, de

Pecetea comitetului constructor de înfrumusețare.

Serdarul Obedeanu, Prefectul Județului și de secretar, praporgicul Golobov și poartă data de 7 August 1830. (Clișeul din pag. 92).

Legământul proprietarilor.

Proprietarii locurilor din centrul orașului s'au legat toți, prin zapise, cu comitetul de înfrumusetare, „ca să plătească pentru locuri câte patru lei de stânjenul pătrat și să clădească în sorocul hotărât, — până la sfârșitul anului 1835 — clădiri după plan, iar dacă nu vor fi următori, să fie pedepsiți, să li se ia locurile și cu nămestiile și să fie date în stăpânire oricui se va găsi cu râvnă a le construi după plan, fără a mai *pretenderisi* vreo despăgubire pentru dânsele.“

Am găsit în arhiva primăriei orașului Giurgiu

mai multe asemenea zapise, din anii 1830 şi 1831, semnate de Constantin Papa Luca, Gheorghiţă Nicolau (Gogoaşe), Starostele Mihăiţă (Cucumecea), Hagi Chiru Toma, Hristea Brutaru, Popa Marin, Lazăr Popescu, Nicolae Floru, Slav Băcanul, Iordan Teodorov, Popa Ţane Stoian şi alţii, cari aveau locuri în piaţa mare.

Vornicia trebilor din lăuntru cere Magistratului, în anul 1832, listă de proprietarii cari nu au început să clădească.

Magistratul răspunde că a pus de mai multe ori în vedere proprietarilor cari au locuri împrejurul pieţii oraşului, ca să înceapă a clădi, aceştia însă au obiectat că nu au putut găsi cherestea, dar că vor începe negreşit în primăvara viitoare.

Odată cu acest răspuns, a trimis Vorniciei şi listă de cei cari au clădit.

Au clădit Constantin Papa Luca, Dinu Braşoveanu şi Gheorghiţă Nicolau. N'au pus în lucrare, dar aveau materialul gata: Anastase Harisiade, Constantin Gheorghiu, Iane Brutaru, Gheorghe Cojocaru, Mihai Stoica, Dancu Băcanu, Hristea Brutaru, Popa Ţane şi Popa Marin.

Magistratul oraşului, cu raportul No. 180 din 23 Mai 1834, arată Marii Vornicii că „trei feţe aflate în *politia* (oraşul) Bucureşti şi anume: Vistierul Nicolae Ionescu, Hristache Gheorghiu ot Dobroteasa şi Popa Ţane Stoian, ot Sf. Gheorghe vechiu, având locuri în ocolul pieţii mari din Giurgiu, nu s'au arătat îndeplinitori contractului încheiat în anul 1830, Decembrie 1 cu Comitetul de înfrumuseţare al oraşului şi nici nu au pregătit materialurile necesare"

Odată cu trimiterea acestui raport, Magistratul a făcut şi invitaţiuni personale fiecăruia.

Vistierul Nicolae Ionescu răspunde că nu ştie să fi semnat un asemenea zapis, dar că se va supune hotărârii ce se va lua.

Hristea Gheorghiu promite a clădi până la sfârşitul anului 1835, contrariu să i se ia locul.

Văduva Dragna a preotului Ţane Stoian dă înscris că va veni la Giurgiu şi „va pune în lucrare clădirea binalii, după planul ce i se va da de stăpânire, că materialurile necesare le-a cumpărat mai din vreme".

Văduva Dragna, după ce a clădit *un cat,* a făcut cunoscut că nu mai poate clădi un *al doilea cat.*

Asemenea şi alţi proprietari din centrul oraşului au cerut să facă binale numai cu un cat.

Vornicia din lăuntru comunică Magistratului (23 Iunie 1834), că nu dă voe, de oarece toţi s'au legat prin zapise ca să clădească cu două caturi. Magistratul a dat ordin poliţiei în acest sens.

Văduva Dragna reclamă Domnitorului, arătând că „s'a împrumutat şi a făcut o căscioară şi prăvălii după plan, dar numai cu un cat, din cauză că nu se găseşte cherestea; a cheltuit lei 6000 şi mai bine, dar când era să facă învelişul, a fost oprită de Magistratul oraşului. Cere soroc de trei ani, ca să le facă după plan şi se roagă „a nu i se lua locul din stăpânire, având trei copiii nevârstnici şi o faiă de măritat".

Domnitorul nu i-a aprobat cererea, punându-i-se în vedere ca să termine lucrarea până la sfârşitul anului 1835, după plan.

Cei cari construiau *prăvălii* în ocolul pieţii celei mari, mai erau obligaţi să respecte anumite dimensiuni. Fiecare despărţitură trebuia să aibă cel puţin *trei stânjeni lărgime, lungime însă cât le va da mâna.*

Principalele clădiri ridicate.

Au clădit binale după plan, în centrul oraşului, în jurul pieţii mari: Toma Hagi Chiru, arendaşul Domeniului Giurgiului — fostul hotel *Dacia*, astăzi „Ţăranu"; Popa Marin, socrul lui State Anton — astăzi proprietatea N. Daponte şi Z. Gheorghiu; Lazăr Brat Popa Ţane ot Bucureşti — unde a fost cooperativa funcţionarilor, proprietatea primăriei oraşului, astăzi grădină publică; Polcovnicul Anastase ot Gostinari; Hristea Brutaru — astăzi proprietatea N. Sulică; Gheorghiţă Nicolau zis Gogoaşe; Anastase Harisiade — fostă proprietatea d-nei maior Marinescu; Nicolae Floru şi alţii.

Au construit pe *Ulita mare* (Alexandrovska): Constantin Papa Luca — astăzi proprietatea Gr. Marinescu; Bonea Băcanul — proprietatea Ilie Ionescu; Mănăilă Cojocarul — fostă proprietatea Hagiilor; Marcu Gheţu — proprietatea Guţe Daia; Petre Motroc — şi astăzi este proprietatea familiei Motroc; logofătul Neagu ot Răsuceni — părintele lui Mihalache Răsu-

ceanu; Stancu Drăgan — fostă proprietatea Petrache Drăgănescu şi alţii.

Polcovnicul *Gheorghe Odivoianu* a cerut Departamentului Vorniciei din lăuntru să i se dea voe ca să scoată, cu cheltuiala sa, piatră din sanţurile şi zidurile cetaţii, pentru facerea caselor — unde este astăzi cazarma pompierilor — având gătite toate celelalte materialuri necesare. I s'a aprobat cererea (13 Aprilie 1834), cu ordin către Magistrat ca banii prinşi să se treacă între veniturile Casei obşteşti.

Slugerul *Tomiţă Apostoliade*, care fusese oprit de Poliţmaistărul oraşului să scoată piatră din şanţurile cetăţii, a reclamat că este împiedecat în mersul ridicării clădirii — casa dărâmată fostă proprietatea H. Racotă, din strada Şcoalei — şi a cerut să i se dea piatră şi *şarampoi*[1]).

Sa aprobat (13 August 1834) a i se libera piatra ce avea scoasă, iar restul să o capete din insulă, dela cetăţuie, fiindcă ceeace a mai rămas în şanţuri se va întrebuinţa pentru pavarea uliţelor oraşului.

Vornicia a respins cererea de a i se vinde şarampoi, având ordin din partea lui Kisseleff să-i păstreze pentru a se clădi cazarma şi temniţa, „ca să nu se mai facă apoi cheltueli cu aducerea altora".

Oraşul era într'o totală prefacere: uliţe supuse alinierii, dar neterminate, pline de grămezi de piatră şi nisip aduse pentru pavare; clădiri

[1]) Şarampoii erau nişte grinzi pătrate de stejar, cu cari fusese îngrădită fortăreaţa, servindu-i ca apărare (palisadă) înaintea zidului de piatră.

noui în construcţie, alături de ziduri ruinate sau de curând dărâmate; peste tot o activitate înfrigurată, spre a da oraşului, ce purtase până atunci îmbrăcămintea orientului, o înfăţişare cât mai civilizată.

Măsuri pentru înlăturarea primejdiei de foc.

In ziua de 20 Martie 1836 a isbucnit în mijlocul oraşului un foc, arzând mai multe prăvălii.

Magistratul intervine pentru trimiterea unui arhitect, care să restabilească pe teren semnele ce nu se mai cunoşteau şi să supună proprietăţile alinierii.

Vornicia fiind informată că multe case clădite în Piaţă sunt în paiantă şi sobele alăturate de paiantă, din care cauză se întâmpla primejdie de foc, scrie Magistratului ca, luând înţelegere cu Ocârmuirea judeţului, să revizuiască toate casele din Piaţă, prin arhitectul oraşului orânduit cu clădirea cazărmii şi să îndatoreze pe proprietari să dărâme peretele de lângă sobă şi să-l facă numai de zid. *In termen de 15 zile să se aducă la îndeplinire.*

Măsuri pentru curăţirea oraşului.

Giurgiul, ca orice oraş turcesc, nu cunoscuse încă starea de curăţenie a oraşelor civilizate.

Nepavat, gunoaiele zăceau vara pe uliţe, răscolite de câini, până venea câte o ploaie,

când se amestecau bătătorindu-se cu pământul înoroiat, iar iarna până le acopereau zăpezile.

Rău deprinşi, lăsaţi în voia lor, locuitorii nici ei nu-şi îndeplineau îndatorirea de a îngriji fiecare de curăţenie în dreptul locuinţelor şi prăvăliilor lor, iar gunoaiele de prin curţi, ca şi bălegarul vitelor, le aruncau pe nenumăratele locuri virane din apropierea caselor.

Am găsit o adresă a Magistratului către Poliţie, prin care se atrăgea atenţiunea asupra stării de murdărie a oraşului şi se intervenea pentru a se aduce îndreptare: „locuitorii să fie opriţi de a mai arunca gunoiul în cuprinsul oraşului şi despre marginea Dunării, lângă zidurile cetăţii; să se cureţe toate uliţele şi măidanele, pline de gunoaie şi de bălegar".

Dispoziţiile Magistratului nu se putea aduce de Poliţie decât în parte la îndeplinire, fiindcă numai câţiva cu dare de mână puteau transporta cu plată gunoaiele la margine, iar din cei săraci numai aceia cari aveau căruţe şi vite.

Trebuia să vie câte o ciumă sau holeră, pentru a se mai curăţi oarecum oraşul, dându-se foc grămezilor de gunoaie, rămase necărate prin curţi şi pe măidane.

Pentru a se curma această stare intolerabilă de lucruri, prin Regulamentul organic, după amendamentul aprobat în şedinţa dela 3 Aprilie 1831 —, s'a orânduit ca fiecare orăşean să plătească o dare oarecare pentru măturatul podurilor, în loc de a se mătura de către chiar orăşeni, dar la Giurgiu nu s'a pus în aplicare această dispoziţiune decât foarte târziu.

Iluminatul.

Iluminatul era inexistent. Luna şi stelele erau singurele cari învăluiau cu lumina lor, în timpul nopţilor senine, oraşul cufundat mai mult în întunerec.

Abia în anul 1834 s'au înfiinţat 50 felinare cu lumânări de seu, pentru iluminarea Pieţii şi a uliţelor cari plecau din Piaţă, puse sub supravegherea *paznicilor.*

Magistratul cheltuia cu întreţinerea acestor felinare 1500 lei pe an.

Serviciul de pază.

In fruntea serviciului de pază al oraşului se găsea Poliţaiul, sau *Poliţmaistrul,* cum i se zicea, pus sub ordinele Ispravnicului judeţului.

Poliţaiul era ajutat în serviciul său de doi *ceaşnici-pristavi,* câte unul de fiecare cfartal şi de patru *epistaţi,* câte unul de fiecare văpsea.

Mai avea cinci dorobanţi pe jos şi cinci călări, ca să se poată „preumbla noaptea în tot cuprinsul oraşului, pentru străjuire".

Paza de noapte se făcea de orăşeni. Poliţia alcătuia tablouri pe mahalale de toţi aceia cari erau îndatoraţi să facă cu rândul de straje, pentru paza târgului, a răspântiilor şi a uliţelor.

Cei cu dare de mână puteau să angajeze cu plată paznici, cari să facă acest serviciu în locul lor.

Am găsit, din anul 1839, un tablou de oamenii, ce era îndatorată fiecare mahala ca să

dea de straje, trimis de Poliţie Magistratului oraşului: mahalaua Petrescului trebuia să dea 274 oameni; mahalaua Nenişorului 153 oameni; mahalaua Anghelescului 101 oameni; iar mahalaua Deliboeri numai 68.

Poliţaiul, în afară de paza oraşului, avea sub îngrijirea sa şi temniţa, iar mai în urmă i s'a dat şi alte atribuţiuni, între altele aceea de a îngriji de curăţenia oraşului şi de starea sanitară a *făl ăduitorilor*, fiind îndatorat a *raportui* pe fiecare zi despre cele constatate.

CAPITOLUL IX.

Clădirile publice.

Primele construcţii.

Kisseleff s'a îngrijit şi de amenajarea clădirilor publice şi în acest scop dă ordin Magistratului oraşului[1]), să ia măsuri „ca să rânduiască casa ce a fost a Paşii spre încăperea orăşeneştii Ocârmuiri, adică Magistratul şi Poliţia, iar comitetul de înfrumuseţare al oraşului să înceapă a face acestei binale cuviinciosul *meremet* şi apoi cheltuelile pentru păstrarea acestei zidiri şi ţinerea în bună stare, să rămână sub îngrijirea Magistratului, ca o bina ce este orăşenească".

Din ordinul lui Kisseleff se începe a se clădi o carantină nouă, pe lângă care se înfiinţează şi un birt, întreţinut din veniturile comitetului de înfrumuseţare al oraşului.

Se dă ordin ca să se întemeieze o cazarmă pentru încăperea unei roate de pedestrime şi

---

[1]) Ordinul Divanului săvârşitor al Valahiei din 6 Februarie 1831.

jumătate escadron de cavalerie, spre a scăpa locuitorii de greutăţile *cfartirului.*

Se iau măsuri, în conformitate cu Regulamentul temniţelor, ca să se clădească la Giurgiu local nou de temniţă.

Miliţia naţională şi organizarea ei.

După prevederile tratatului dela Adrianopol, Otcârmuirea cea din lăuntru a Principatului a luat măsuri pentru înfiinţarea unei oştiri, care să facă strejuirea graniţelor, in legătură cu comerţul şi carantinele, precum şi pentru paza bunii orândueli şi a obşteştii linişti în ţară.

Miliţia pământească a Principatului Munteniei era comandată de un *Spătar* — general inspector — şi se compunea din trupe de infanterie şi cavalerie, împărţite în trei *polcuri* sau regimente.

Fiecare polc era compus din două batalioane de infanterie şi două escadroane de cavalerie.

Polcul se comanda de un *polcovnic* — colonel, — batalionul de un maior şi escadronul de un căpitan.

Batalionul era alcătuit din patru *roate* sau companii, roata din două *plotoane* şi plotonul din şase *despărţiri.*

Roata se comanda de un căpitan, ajutat de 8 *patucici* sau locotenenţi, 8 *praporgici,* 16 *iuncări* şi 48 *sub-ofiţeri.*

Escadronul era alcătuit din patru plotoane, iar plotonul din patru despărţiri.

Escadronul se comanda de un căpitan, aju-

tat de doi parucici, 4 praporgici, 4 iuncări şi 14 sub-ofiţeri.

Batalionul avea în total 586 oameni, iar escadronul 190 oameni.

Miliţia cuprindea, — pedestrime şi cavalerie, — 4656 oameni, osebit şeful miliţiei şi statul său major, în total 4673 oameni.

Polcurile, batalioanele şi escadroanele, rânduite la cordonul sănătăţii, erau schimbate în fiecare an, după chibzuirea Spătarului

Fiecare batalion şi escadron făceau cu rândul garnizoană în Bucureşti.

Trupele trimise la Giurgiu.

Nouile cazărmi.

După prima repartizare din Martie 1831, s'a trimis la Giurgiu roata a doua de infanterie, mai puţin jumătate ploton, din polcul I, cu reşedinţa în Bucureşti, sub comanda căpitanului Costescu şi jumătate din escadronul al doilea de cavalerie, sub comanda paruciculuí Socolescu.

Trupele au locuit la început în cazărmile turceşti, cari erau însă ruinate, mai mult în cuartir pela orăşeni, iar după mutarea Magistratului din casele numite „conacul Paşii", au ocupat şi această clădire.

Am găsit în arhiva Primăriei un raport al Magistratului oraşului, din 20 Ianuarie 1832, prin care intervenea la Vornicia trebilor din lăuntru ca să dea ordin căpitanului Costescu, co-

mandantul pedestrimii, să ia măsuri pentru paza odăilor de lângă conacul Paşii — odăile haremului, — unde soldaţii făceau stricăciuni.

Am mai găsit o adresă a aceleeaş autorităţi, din 8 Decembrie 1833, către Ocârmuirea judeţului, prin care arată ca militarii escadronului de cavalerie, de sub comanda parucicului Socolescu, cari locuiau în conacul Paşii, făceau stricăciuni la pomenitele case — odăile haremului, — şi au aşezat aproape de biserică, — biserica Sf. Nicolae, — fân, care poate aduce primejdie de foc.

Printr'un raport din anul 1834, Magistratul face cunoscut Vorniciei că odăile haremului şi casele dinprejurul bisericii Sf. Nicolae au căzut la pământ, iar lemnăria s'a luat de soldaţi şi s'a ars.

Planurile cazărmii ce urma să se construiască au fost făcute de arhitectul oraşului şi s'a înaintat la Bucureşti, odată cu intervenţia, din Februarie 1832, a Magistratului, care arăta necesitatea începerii construcţiunii; „pentru împodobirea oraşului, pentru buna linişte şi odihnă a ofiţerilor şi ostaşilor, pentru răsuflarea locuitorilor de cfartirul soldaţilor".

Clădirea cazărmii a costat în total 66.499 lei şi 36 parale; 15.000 lei s'au strâns dela orăşeni, iar restul s'a luat din veniturile Magistratului şi ale comitetului de înfrumuseţare al oraşului.

Oştirea s'a mutat în nouile cazărmi la 31 Decembrie 1837. Clădirea avea patru odăi mari, pardosite cu scânduri, fiecare odae cu câte trei paturi aşternute cu rogojini; în trei odăi câte

opt polițe de scânduri; alte patru odăi, din cari două slujind ca magazii și două bucătării, cu cotloane pentru gătitul bucatelor, precum și grajd pentru cai [1])

Organizarea carantinii.

Noua clădire.

Ca să se păzească Valahia de biciul năprazniciī boli a ciumii, glăsuește art. 180 al Regulamentului pentru carantine, se va așeza pe marginea din stânga Dunării, un cordon de sănătate nestrămutat, alcătuit din trei carantine mari, patru de a doua mână și din patru mici cantoane pentru schimburi.

La Giurgiu fiind schelă mare, prin care treceau toate mărfurile ce veneau din Țarigrad, Adrianopol, dela Cazanlâc și din Bulgaria, precum și cele ce veneau prin Varna din alte locuri, s'a hotărît a se înființa carantină mare, având un director [2]), un sub-director, un medic, o moașe, un dragoman, care trebuia să știe românește, turcește și o limbă europeană, un secretar, doi cinovnici — funcționari — ai cancelariei, patru slugi însărcinate cu privigherea călătorilor, cu îngrijirea, aerisirea și afumarea oa-

---

[1]) Această clădire, la care se adăogase un etaj, a servit de cazarmă Reg. 5 Vlașca de infanterie — *Cazarma Carol I.* Astăzi este complect distrusă din cauza războiului din 1916—1918.

[2]) Am găsit o adresă a direcțiunii carantinii către Magistrat, semnată de Alexandridi, ca director, prin care cerea ca să i se dea, în mod provizoriu, cu condiție de a fi restituită în urmă, lemnărie pentru așternutul magaziei de mărfuri.

menilor şi lucrurilor, alte douăsprezece slugi la magaziile de mărfuri, toate lefurile şi cheltuelile împreună ridicându-se la 46.600 lei anual.

Călătorii cari intrau în ţară erau vizitaţi de medic şi trebuia să stea în carantină cel puţin patru zile; opt zile când ciuma se ivea dincolo de Balcani şi şasesprezece zile când bântuia dincoace de Balcani.

Imbrăcămintea şi bagajele se desinfectau. Mărfurile — stofe, lânuri, bumbacuri, blănuri — de asemenea erau reţinute, curăţite şi întinse la vânt timp de 16 până la 42 zile.

Ca inspector general al carantinelor din amândouă Principatele a fost numit un ofiţer devotat Rusiei, generalul *Mavros* [1].

Pentru cei ce intrau în ţară, fără a face carantină, Regulamentul prevedea trimiterea la ocnă pe toată viaţa [2].

Paza carantinii şi a cordonului Dunării o făcea miliţia. Pentru linia Dunării s'au înfiinţat 18 caice, având fiecare un comandant şi 8 vâslaşi.

La Giurgiu funcţiona un căpitan de port şi staţionau trei caice.

---

[1] *Nicolae Mavros*, grec de origină, se născuse în Muntenia, pela 1782. Secretar intim al lui Alexandru Şuţu Vodă (1819), luase parte la organizarea mişcării eteriste. Puţin în urmă, intrând în armata rusească şi luând parte la mai multe campanii, fusese ridicat la gradul de general. Reîntors în Muntenia, împreună cu Kisseleff, a fost numit inspector general al carantinelor, post în care a funcţionat până la 1851.

[2] Pare îndreptăţită părerea că Ruşii au căutat a se folosi de întocmirea carantinelor, pentru a izola cât se poate mai mult pe Români de Turcia şi a priveghea orice soiu de corespondenţă a lor, inspectorul putând să cerceteze toate scrisorile ce treceau peste Dunăre. A. D. Xenopol, — *Istoria Românilor din Dacia Traiană*, vol. XI, pag. 92.

Organizarea carantinii dela Giurgiu a fost făcută de Polcovnicul rus Nilson, ajutat de Iancu Dimancea şi de Polcovnicul Nicolae Herişescu, care fusese orânduit cu titlul de *dipotat* pe lângă Nilson.

Pe fiecare săptămână, Comitetul carantinelor publica, prin Buletinul oficial al statului, starea sănătăţii locuitorilor. Iată unul din aceste comunicate:

„Starea sănătăţii locuitorilor din amândouă Principaturile, precum şi în a dreapta parte a Dunării, dincoace de Balcanuri, după ştiinţele primite la Inspecsie până la 21 ale curgătoarei luni, este bună. Această ştiinţă se face de obşte cunoscută“ [1])

Semnează: General inspector **Mavros.**

Birtul carantinii şi aprovizionarea lui.

Prin ordinul Divanului săvârşitor al Valahiei către Magistratul oraşului Giurgiu [2]), se cerea a se înfiinţa pe lângă carantina nouă, din veniturile comitetului de înfrumuseţare, un birt care să se dea cu închiriere în folosul bisericii Sf. Nicolae.

Comitetul carantinelor face cunoscut Divanului că [3]), după raportul ce a primit dela carantina din Giurgiu, „cinovnicii şi trecătorii pă-

---

[1]) Comunicatul No. 292 din 25 Octombrie 1845, publicat în Buletinul oficial No. 100 din 30 Octombrie,

[2]) Ordinul No. 733 din Februarie 1831, semnat de Barbu Ştirbei şi Mihail Cornescu, dat după *predlojenia* generalului Kisseleff, cu No. 263 din luna Ianuarie.

[3]) *Otnoşenia* No. 650 din Aprilie 1831.

timesc strâmtorări de cele trebuincioase ale hranei, nefiind producturi de vânzare".

Divanul intervine către Preşedintele Magistratului [1]), îndatorîndu-l „a fi cu toată îngrijirea ca din partea comitetului oraşului să se facă lucrarea acestui birt temeinică şi fără nici un cusur, iar după ce va lua săvârşire şi se va închiria pe seama bisericii Sf. Nicolae, apoi să îndatoreze pe birtaşul ce se va orândui, ca să fie îndestulat cu toate cele trebuincioase producturi, spre îndestularea hranei cinovnicilor carantineşti şi celorlaţi trecători, având şi cuhnie pentru facerea bucatelor şi a vinde totdeauna acele producturi după preţurile ce va pune Magistratul într'un exemplar tipărit".

Am găsit în arhiva Primăriei oraşului că Hristu Ion ţinea cu chirie, în anul 1837, birtul carantinii, pe care îl luase la mezat, cu 1901 lei anual.

In acelaş an, pela sfârşitul lunii Iunie, tovarăşii de drum ai lui Anatol Demidoff, nobilul rus, care a trecut prin ţara noastră, poposind la Giurgiu, spun că agentul vapoarelor austriace şi totdeodată farmacistul localităţii, cu care s'au înţeles bine în italieneşte, conducându-i la birtul carantinii, „au găsit acolo un prânz sărăcăcios şi aproape turcesc".

Nu ştiu dacă birtaşul Hristu Ion se aproviziona cu alimente bune şi îndestulătoare, după cum avea ordin; nu ştiu dacă va fi fost sau nu priceput în ale bucătăriei, dar nici că-

[1] Ordinul No. 2099 din 9 Aprilie.

lătorii tovarăşi de drum ai lui Demidoff, veniţi din occident, nu erau deprinşi cu mâncările orientale, turceşti, din cari multe au pătruns şi au rămas până astăzi în bucătăria românească.

Regulamentul temniţelor.

Prin Regulamentul întocmit şi aprobat de obştească extraordinară Adunare dela 20 Martie 1831, s'a hotărât înfiinţarea unei temniţe de osândă la Giurgiu, pe lângă alte trei, la Bucureşti, Brăila şi Craiova, toate având aceeaş formă, construite departe de oraş şi cu apropiere de apă, în mijlocul curţii, înconjurate cu un rând de zid înalt de cel puţin doi stânjeni, cu uşi şi porţi ferecate cu fier, având două despărţituri, una pentru bărbaţi şi alta pentru femei.

Arestaţii erau îndatoraţi a păstra cea mai mare curăţenie, fiind supuşi zilnic vizitei medicale [1]).

Regulamentul prevedea ca Duminicile şi în celelalte sărbători, un preot, *ales din cei învăţaţi*, să dea sfaturi celor vinovaţi, arătându-le mărimea greşalelor, trebuinţa de a se îndrepta şi mijloacele de a trăi ca oameni cinstiţi.

Pentru a nu sta în trândăvie, vinovaţii erau

[1]) Am găsit în această privinţă, la punctul 7 din predlojenia generalului Kisseleff din 23 Octombre 1831, către Marele Vornic Grigore Filipescu, trimisă în copie Magistratului oraşului Giurgiu, spre a se aduce la îndeplinire, următoarele: „Luând cunoştinţă că bolnavii arestaţi, din puşcăria dela Giurgiu, *sunt fără nici o căutare doctoricească*, eu pun înaintea Vorniciei a porunci doctorului carantinii ca negreşit să caute pe aceşti bolnavi".

obligaţi să muncească: bărbaţii să facă rogojini, mături, funii sau dogărie; iar femeile a face ciorapi, sau a coase cămăşile arestaţilor şi ale lor, sau pe ale ostaşilor.

Arestaţii din temniţa dela Giurgiu au lucrat şi în oraş, la potrivirea şi îndreptarea midanelor, la pavarea uliţelor, precum şi la dărâmarea cetăţuiei din insulă.

Temniţa din Giurgiu a fost la început sub îngrijirea Poliţaiului oraşului [1]).

In anul 1837 am găsit numit ca inspector pe Gheorghe Dimadis.

Ingrijitorul temniţelor din tot Principatul Munteniei, care se numea înainte *Mare Armaş*, şi-a luat, conform Regulamentului, numele de *Vornic*.

Clădirea temniţii.

Construcţia temniţei dela Giurgiu s'a executat de maiorul rus Arcudinski, care luase antrepriza prin licitaţie publică.

Din corespondenţa găsită în arhiva Primăriei oraşului, se constată că autorităţile au făcut toate înlesnirile cu putinţă antreprenorului, atât în ce priveşte procurarea materialului de lemnărie, de care se simţea lipsă, cât şi a ce-

1) Vornicia mare a trebilor din lăuntru comunică Magistratului oraşului — 30 Octombrie 1831 —, sub semnătura lui G. Filipescu, că Vornicia temniţelor a hotărât a se *meremetisi* (îngrădi) curtea temniţei din Giurgiu, construindu-se şi un bordeiu. Ingrădirea se va face din şarampoii buni, scoşi din împrejmuirea cetăţii. Magistratul, la rându-i, încunoştiinţează despre aceasta pe Poliţaiul oraşului depe vremuri, Costache Anghelescu.

lorlalte materiale, dându-i-se voe să ia piatră, cât a avut nevoe, din şanţurile cetăţii; cu toate acestea, i-a trebuit trei ani, ca să termine lucrarea.

După terminarea construcţiei (anul 1834), maiorul Acudinski arată că a suferit pagube şi cere să fie despăgubit.

Vornicia temniţelor l'a satisfăcut, acordându-i 7000 lei din venitul sfatului administrativ orăşenesc.

CAPITOLUL X

Regulamentul orășenesc

Dregătoria Magistratului.

Divanul săvârșitor al Valahiei trimite la 9 Martie 1831, spre știință, Magistratului orașului, obștescul așezământ întocmit pentru Giurgiu de către obștească Adunare a Divanurilor, întărit de către deplin împuternicitul Președinte, generalul Kisseleff.

Pentru Giurgiu s'a întocmit un *Regulament* special.

După acest Regulament sfatul orășenesc a luat numele de *Magistrat* și se compunea din patru membri, dintre cari se orânduia unul ca Președinte.

Membrii statului erau aleși pe termen de un an, de către deputații orașului.

Deputații erau aleși de mahalagii lor, pe termen de trei ani (art. 7).

Dreptul de a alege și a fi ales la Giurgiu era, fără deosebire, dat la toți aceia cari aveau *nămestii*, adică o proprietate clădită, cât de mică.

Conform art. 8, în cursul lunii Iulie trebuia să se întocmească foile de alegători, deosebit pentru fiecare mahala; în August se primeau reclamaţiunile, iar la începutul lui Septembrie se săvârşea alegerea deputaţilor, sub privegherea preoţilor.

La începutul lui Octombrie (art. 10), se făcea în *presustvia* (pretoriul) Magistratului, alegerea mădularilor sfatului orăşenesc.

Tot atunci deputaţii alegeau, din sânul lor, comisiunea care să verifice socotelile de peste an ale sfatului (art. 20—22); în luna Octombrie se făcea verificarea, luând parte Cârmuitorul judeţului şi Preşedintele judecătoriei, apoi se încheiau socotelile de venituri şi cheltueli ale Magistratului şi se trimeteau Marei Vornicii, împreună cu proectul de buget pe anul următor.

Primii aleşi.

Nouii aleşi intrau în funcţiune la începutul lui Noembrie, după ce se confirmau de Vornicia trebilor din lăuntru, iar Preşedintele se întărea de Domnitor.

Deputaţi ai oraşului, aleşi de mahalagii, în 1831, au fost următorii: căminarul Iordache Geanolu, polcovnicul Gheorghe Odivoianu, Bonea Băcanul, Nicolae Floru, Toma Hagi Chiru, postelnicul State Toma, Nicolae Ghenu, Ioniţă starostea, polcovnicul Grigore Popovici, starostele Mihăiţă Stoica, State Ştefan, Nicolae Gancevici, Ignat Marinovici, Nicolae Birtaşu şi Constantin Mataragibaşa.

Cea d'întâiu dregătorie a Magistratului a fost alcătuită astfel: Alexandru Marişewski, preşedinte; Constantin Papa Luca, Pavel Zotov Cămăraşul şi Gheorghe Nicolau, zis Gogoaşe,

Pecetea Magistratului Giurgiu.

care era şi starostele negustorilor, membri sau *cileni.*

Bugetul oraşului.

Cel d'întâiu buget, pe anul 1831, s'a încheiat, atât la venituri, cât şi la cheltueli, cu lei 11.677, parale 10.

Principalele *venituri* s'au încasat din vânzarea locurilor, — câte 12 parale de stânjenul pătrat — din havaetul tutunului şi tabacului, din accizul vinului şi rachiului, din zeciuiala birurilor, primită prin Cârmuirea judeţului, dela paşaporturile de drum ale locuitorilor, etc.

La cheltueli: salariile logofeţilor Magistratului şi ale slujbaşilor Poliţiei, facerea parmaclâcului la grădina Aleiului, reparaţii la localul Magistratului şi alte cheltueli mărunte.

Socotelile Magistratului pe 1832 s'au încheiat la sfârşitul anului, la încasări cu lei 15.277 şi la cheltueli cu lei 12.395, parale 20.

Principalele *venituri* au provenit din accizul vinului, rachiului, tutunului şi tabacului (lei 7725), dela faţadele proprietăţilor (lei 4.628), din zeciuiala dela birul capitaţiei plugarilor şi muncitorilor sălăşluitori în oraş (lei 2.024), etc.

La cheltueli : salariile secretarului, casierului şi logofeţilor cancelariei Magistratului; lefurile epistaţilor Poliţiei ; datoria Magistratului din anul trecut 1831 (lei 3.916, parale 20); simbria rândaşului, vătăşeilor şi alte întâmplătoare cheltueli.

Bugetul pe anul 1833, — dela 1 Ianuarie — 1 Noembrie —, s'a aprobat de Vornicia trebilor din lăuntru, la *venituri* cu 27.665 lei şi 38 parale şi la *cheltueli* cu 7.374 lei şi 15 parale, cu un excedent de 20.291 lei şi 23 parale, urmând să se hotărască în cursul anului cheltuelile ce ar fi de făcut [1])

Socotelile de veniturile şi cheltuelile acestui buget s'au încheiat, la sfârşitul anului bugetar, la *încasări* cu 25.980 lei şi 22 parale, iar la *cheltueli* cu 19.236 lei şi 24 parale, rămânând în casă un sold de 6.743 lei şi 24 parale.

Bugetul dela 1 Noembrie 1833 — 1 Noembrie 1834 a fost aprobat la *venituri* cu 24.726 lei şi 33 parale, iar la *cheltueli* cu 29.025 lei, rămânând casa Magistratului datoare cu 4.298 lei şi 7 parale [2])

---

[1]) Secretarul Magistratului nemulţumindu-se cu 150 lei salariu lunar şi demisionând, a fost trimis, dela Bucureşti, Constantin Dimitriu, care să ocupe această funcţiune. Noului secretar i s'a aprobat un salariu de 200 lei pe lună.

[2]) Vornicia mare dă ordin Magistratului, la 15 Decembrie 1833, să încaseze rămăşiţele pentru plata locuitorilor — câte 12 parale de

Veniturile, ca şi cheltuelile Magistratului, sunt în creştere pe fiecare an.

Socotelile dela 1 Noembrie 1835 — 1 Noembrie 1836 s'au încheiat, la *venituri* cu 74.004 lei şi 22 parale, iar la *cheltueli* cu 70.943 lei şi 13 parale, rămânând în casă un sold de 3.061 lei şi 9 parale.

Magistratul nu avea voie să cheltuiască un ban din casa obştească, fără aprobarea Marei Vornicii.

Am găsit cerută şi primită aprobarea pentru cumpărarea unui car de fân, necesar cailor pompierilor, care costase 20 lei.

Dau aci în copie, ordinul No. 6832 din 29 Septembrie 1833, al Departamentului Vornicielor din lăuntru, semnat de Mihail Cornescu, către Magistratul oraşului Giurgiu:

„Dorind stăpânirea a avea întreaga ştiinţă de toate lucrurile ce ar urma trebuinţa a se face spre îmbunătăţirea şi înfrumuseţarea acelui oraş, se scrie acelui Magistrat ca, numai decât după primirea acestuia, adunându-se toate mădularele Magistratului şi unindu-se într'o glăsuire, să alcătuiască o listă arătătoare, cu toată deslușirea, de câte lucruri se cuvine a se face spre înfrumuseţarea acelui oraş şi câţi bani s'ar putea cheltui spre a se putea aduce toate acelea la îndeplinire. Care listă, întocmindu-se sub privigherea cilenilor Magistratului, să se trimită la Vornicie, pe lângă osebit *tacrir* (raport), cât mai în grabă, spre a se lua în băgare de

stânjenul pătrat —, ca să nu rămână păgubaşe casa comunală cu suma de lei 3590, parale şase.

seamă şi a se face după dânsa cuviincioasa punere la cale, *neîndrăznindu-se acel Magistrat să cheltuiască un ban măcar din casa obştească, fără a primi mai întâiu deslegare dela Vornicie*".

Deputaţii şi dregătorii obştii.

Orăşenii au ales, în anul 1834, ca deputaţi ai lor, pe următorii fruntaşi: polcovnicul Gheorghe Odivoianu, Toma Hagi Chiru, pitarul Petre Servie, polcovnicul Grigore Popovici, Nicolae Floru, starostele Mihăiţă Stoica (Cucumecea), Bonea Băcanul, Constantin C. Mataragi, Nicolae Nicolau, Vişan Dumitrovici, Nicolae Ion, Vencu Stanovici, Sava Dumitru, Dragne Braşoveanu şi Stoian Dănilă.

Au fost aleşi, ca deputaţi ai oraşului, în anul 1837, următorii: postelnicul State Toma, Gheorghiţă Nicolau, State Ion, Scarlat Grigore, Constantin Cioacăn, Pancu Monciu, Iordache Lascar, Mihai Stoica, Dragne Dumitriu, Gheorghe Harisiade, polcovnicul Grigore Popovici, Constantin Papa Luca, Marin Popa, Nicolae Atanasiu şi Constantin C. Mataragi.

Pitarul Petre Servie, care a urmat după Alexandru Marişewski, a fost desemnat de mai multe ori ca Preşedinte al Magistratului, până în anul 1839, când a fost ales Gheorghe Lascar.

In Octombrie 1840, deputaţii oraşului urmând să aleagă pe mădularii Magistratului, pe timp de un an, cu începere dela 1 Noembrie următor şi voind a realege printre aceştia şi pe Gheorghe Lascar, acesta, mulţumind deputaţi-

lor pentru încrederea ce i-au arătat, i-a rugat să aleagă pe altul, „dânsul ne mai putând sluji, fiind bătrân şi neputincios ca să facă faţă îndatoririlor slujbii".

Procedându-se la votare, au obţinut:

Polcovnicul Grigore Popovici, 14 glasuri; Gheorghe Harisiade, 12; Constantin Papa Luca, 11; State Ion, 9; Nicolae Atanasiu, 9 şi Pancu Monciu, 9.

Declarându-se balotaj între cei trei din urmă şi votându-se din nou, au obţinut:

Nicolae Atanasiu, 6 glasuri; Pancu Monciu, 5 şi State Ion, 4.

Nicolae Atanasiu a fost ales al patrulea mădular.

S'a întervenit pentru polcovnicul Grigore Popovici ca să fie întărit Preşedinte.

Eustaţie Ion, ales Preşedinte al Magistratului şi recomandat prin raportul No. 5427 al Departamentului trebilor din năuntru, a fost întărit de Domnitorul Gheorghe Bibescu prin porunca (decretul) No. 487 din 16 Octombrie 1844.

Diversele îndatoriri ale Magistratului.

Dregătoria Magistratului avea în sarcina sa nenumărate atribuţiuni, mai ales dacă ţinem seamă că era vorba de întemeierea unui oraş nou, cu alte aşezăminte, cu alte îndatoriri, cu altfel de viaţă, peste care adia un vânt de neaşteptată descătuşare, ce de mult nu se cunoscuse.

Buna stare a oraşului şi a orăşenilor, schim-

barea înfăţişării orientale şi a obiceiurilor adoptate dela stăpânitorii de veacuri, îngrijirea de bunul traiu obştesc, ţărmurirea urâtelor obiceiuri de acaparare şi speculă ale negustorilor nărăvaşi, prin măsuri potrivite dar severe, precum şi atâtea alte îndatoriri publice, cereau din partea dregătorilor vreme, putere de muncă şi destoinicie.

Am văzut cu cât bun simţ a refuzat fostul Preşedinte Gheorghe Lascar să mai primească o sarcină, pe care îşi da bine seama că nu o putea duce pe umerii săi, aşa cum ar fi trebuit şi ar fi dorit.

* * *

Redau aci în întregime scrisoarea lăsată de Preşedintele Magistratului Alexandru Marişewski, [1]) care urma să plece în ziua de 30 Decembrie 1831 la Bucureşti, „către dumnealor cinstiţii cileni ai Magistratului oraşului Giurgiu", fiindcă această scrisoare zugrăveşte o icoană a timpului:

„Fraţilor,

„Eu mâine, cu ajutorul lui Dumnezeu, plec la Bucureşti, după cum vă este cunoscut şi dv. In lipsa mea, dar, sunteţi dv. a lucra la acest Magistrat, întru toate şi pentru toate, uniţi ca un glas la toate hotărîrile ce veţi da

---

[1]) *Al. Marişewski* a venit în ţară odată cu armatele ruseşti, după 1806 şi a rămas la Giurgiu, ocupându-se cu negustoria. A avut mamă moldoveancă din Basarabia, vorbea foarte bine românește, a fost om de ispravă şi ne-a iubit mult ţara şi oraşul. (După relaţiuni date în anul 1910 de I. Niculescu-Biliargiu).

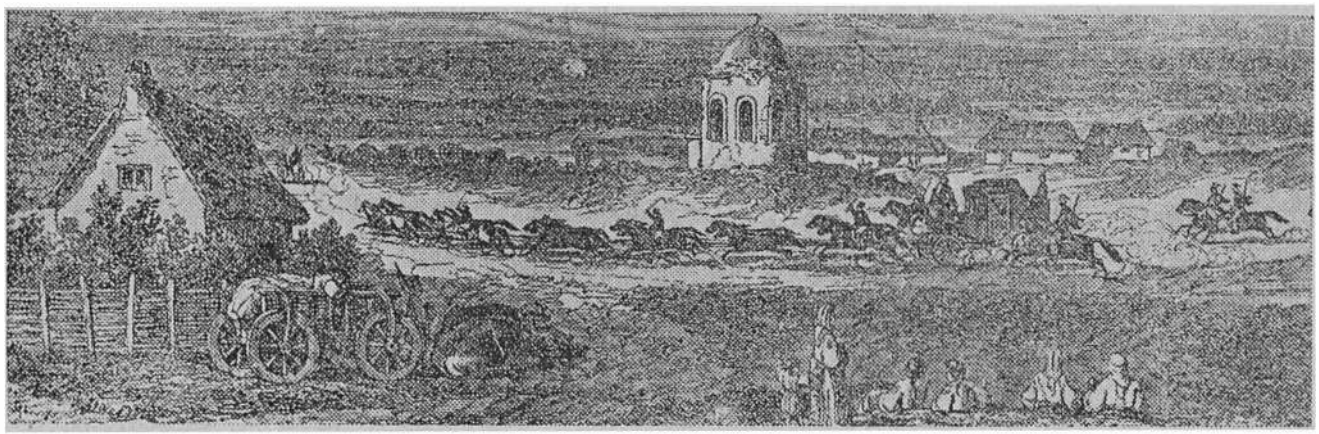

Un consul general strein în călătorie, trecând prin faţa crucii de piatră dela Călugăreni (1840)
Desen de **Doussault.**
După Album Moldc-Valaque.

pentru orice pricină, având în vederea dv., atât proectul, cât şi pravila pământului, după *madelile* (cestiunile) ce se vor întâmpla şi vă rog ca hotărîrile dv. să fie într'o bună unire cum şi pentru poruncile Stăpânirii ce vor veni la Magistrat, iarăş cu unire să le puneţi la bună lucrare şi săvârşire, făcându-se cunoscut îndărăt, cu raporturile dv., fără zăbavă.

„Condicile ce era să le iau cu mine, le-am lăsat la Magistrat, pentru că nu s'a iscălit adunarea ce a fost alaltăeri în Magistrat şi la aceasta trebue să puneţi silinţa dv.

„Strângeţi curelele brutarilor, că iarăş au început a scoate pâine neagră şi necoaptă.

„Vă las sănătoşi şi să vă găsesc sănătoşi, iar în locul meu are să iscălească dumnealui Chir Constantin Papa Luca".

1831, Decembrie 29. (s.s.) Preşedinte, **Al. Marişewschi.**

Citind această scrisoare, vezi pe omul datoriei, cu dor de binele obştesc şi preocupat de ceeace se va hotărî şi săvârşi în lipsa sa.

După modul cum îşi anunţa plecarea, se poate vedea că o călătorie dela Giurgiu până la Bucureşti nu era tocmai aşa de uşoară, în acele timpuri, mai cu seamă pe vreme de iarnă, la sfârşitul lui Decembrie.

Când recomandă colegilor săi „să strângă curelele brutarilor, cari scoteau pâinea neagră şi necoaptă", mă mir cum a scăpat din vedere să le scrie şi despre *lipsa la cântar*, fiindcă am găsit că brutarul Petcu sin Gheorghe, ce „scosese

pâine proastă şi lipsă la cântar", a fost *ştrefuit* (amendat) de Magistrat cu 50 de lei.

Prin urmare, pâine neagră, necoaptă şi lipsă la cântar este un cântec al brutarilor, cântec vechiu, după cum vedem, dar care nici până astăzi încă nu s'a demodat.

* * *

Preţurile aşa zise maximale, din timpurile noastre, nu este ceva nou. Şi acum o sută de ani se fixau preţuri de vânzare pentru pâine, carne şi celelalte alimente şi produse necesare gospodăriilor obştei.

Am văzut că la 1831 Preşedintele Magistratului oraşului avea îndatorirea să fixeze preţurile pentru mâncările puse în consumaţie la birtul carantinii.

La fabricarea şi punerea în vânzare a pâinii, care era, ca şi astăzi, în capul listei alimentelor de primă necesitate, se da o deosebită atenţiune.

Preţurile de vânzare se schimbau şi atunci în legătură cu preţul grâului şi al făinii şi se fixau după ce mai întâiu se făcea *un cişniu* cât mai exact, adică socoteala de costul pentru brutari al pâinii.

În luna Iunie 1837, preţul pâinii fusese fixat la 9 parale „bune" ocaua.

În 1839, preţul făinii ridicându-se, brutarii au cerut urcarea preţului şi li s'a admis să vândă ocaua de pâine cu 18 parale.

La 10 Aprilie 1840 s'a dat cu contract, brutarilor Dumitru Atanasiu, Gheorghe Hristu,

Iane Dumitriu şi Petcu sin Gheorghe dreptul de a face pâine pentru îndestularea oraşului, cu preţul de 18 parale ocaua.

În anul 1836 măcelarii Marcu Gheţu, Anghel Ibrăileanu şi Vencu Stanovici au luat cu contract vânzarea cărnii de vacă, pe preţ de 20 parale ocaua.

În anul 1840 s'a dat cu contract măcelarilor Marcu Gheţu şi Anghel Ibrăileanu vânzarea cărnii de vacă, cu 26 parale ocaua, iar carnea de oaie cu 24 parale.

Pe timp ce trece, preţul cărnii are tendinţa de urcare, fiindcă şi preţul vitelor începuse a creşte.

La 6 Octombrie 1840 s'a aprobat mezatul pentru darea în antrepriză a fabricării lumânărilor de seu, asupra lui Fotin Stavru, fixându-se preţul de vânzare la 2 lei şi 36 parale ocaua.

* * *

Iată şi lista de preţurile fixate pentru vânzarea alimentelor de primă necesitate, în oraşul Giurgiu, în anul 1840, pe lângă cari este trecut la urmă şi spirtul.

Listă de preţurile politipsite pentru vânzarea producturilor în luna Mai 1840

Făina, 100 oca	35 lei
Mălaiul, 100 oca	30 „
Pâinea, ocaua	22 parale
Carnea de vacă, ocaua	26 „
Carnea de oaie sau miel	24 „
Fasolea, 100 oca	35 lei

Ceapa uscată, ocaua	12	parale
Ceapa verde, legătura	1	para
Zarzavaturile, ocaua	12	parale
Sareá pisată	18	„
Sarea bulgăre	10	„
Spirtul, vadra	35	lei

* * *

Dreptul de a încasa veniturile din accize se da cu arendă, prin licitaţie publică, la particulari.

Am găsit în arhiva Primăriei oraşului copia unui contract de arendare a veniturilor provenite din accizul vinului, rachiului, spirtului, tabacului şi tutunului străin sau din ţară, aprobat de Marea Vornicie la 10 Ianuarie 1840, cu începere dela 1 Ianuarie 1840 şi pe timp de un an, pe suma de 6070 lei.

La 1, 20 şi 30 Iulie 1845 s'a ţinut mezat la Magistrat pentru vinderea (arendarea), pe timp de un an, a veniturilor accizurilor, al taxei vitelor şi al cărţilor de joc. Ţinerea licitaţiei s'a publicat, prin îngrijirea Departamentului trebilor din 'năuntru, în „Buletinul oficial" şi semnează Marele Vornic Barbu Ştirbey[1])

Infiinţarea grădinii Aleiului.

Intre cele d'întâi înfrumuseţări ce s'au adus oraşului, a fost înfiinţarea unei grădini, ce există şi astăzi şi căreea i s'a zis *Alee* şi în urmă *Alei*, cum i-a rămas numele.

[1]) Ordinul No. 3239 din 25 Iunie 1845, publicat în „Buletinul oficial" No. 62 din 30 Iunie.

In anul 1831 s'au sădit primele două rânduri de arbori în grădina Aleiului, s'a pus nisip şi s'a făcut *parmaclâc* împrejur, — îngrădire de lemn zăbrelită.

In anul 1835 s'au aşezat patru felinare, iar în bugetul oraşului s'a prevăzut la cheltueli suma de lei 46, din care să se cumpere 20 ocale lumânări de seu pentru felinare.

In anul 1837 s'au făcut şase bănci şi s'a aşternut din nou grădina cu nisip.

La 5 Aprilie 1840, Ocârmuirea judeţului (Prefectura) a trimis Magistratului oraşului două sute de tei, pentru a fi sădiţi în Alee şi tot în acel an s'au înfiinţat patru paznici, doi de zi şi doi de noapte, cari să privegheze plantaţiile şi îngrădirea.

CAPITOLUL XI.

Drumurile de comunicaţie.

In vechime şi mai târziu.

Cele d'întâi drumuri de comunicaţie s'au folosit în scopul de a se face legătura, la început între satele şi târgurile mai apropiate, iar în urmă şi cu cele mai depărtate. Toate erau drumuri naturale, nepietruite; pe vreme rea, atât iarna, cât şi vara, ele deveneau aproape impracticabile şi atunci deviau pe alocurea din direcţia lor obişnuită [1]).

Drumuri şoseluite s'a început a se face foarte târziu la noi, abia după 1830.

Negoţul de transit — început după anul 1300 — şi schimbul de mărfuri între anumite părţi din Europa şi Levant, au dat din ce în ce tot mai multă viaţă comerţului în ţările române.

Mărfurile venite din Transilvania şi mai de

[1] După ploaie se formau nişte băltoace foarte primejdioase, pline cu un nămol moale şi negricios, unde căruţa se scufunda şi de abia putea fi scoasă, aruncându-se deacurmezişul crăci de arbori. Drumurile erau întretăiate de văgăuni adânci, râuri smârcoase şi vaduri noroioase. Drumuri pustii, mai mult prin păduri; călătorii rari, ca şi satele prin cari treceau.

departe din occident, din Galiţia şi Polonia, ajungeau până la Dunăre, la Giurgiu, când nu luau drumul Brăilii.

Negustorii sibieni intrau în Muntenia pela Turnu-Roşu şi treceau pela Râmnic; negustorii braşoveni intrau pela Bran şi treceau prin Rucăr şi Dragoslavele.

La Câmpulung era o răscruce de drumuri; cei cari o luau spre Târgovişte, vechiu târg românesc, se îndreptau, unii spre Giurgiu, alţii spre Brăila.

Nenumăratele nevoi neguţătoreşti făceau să se simtă trebuinţa de a se înfiinţa noui sate şi târguri, ce slujeau şi ca popasuri pentru oameni, ca şi pentru vite.

Carele venite din depărtare, cu tot felul de mărfuri, se înapoiau dela Giurgiu încărcate cu alte mărfuri sosite din orient şi mai ales coloniale [1]).

Drumurile nu au slujit numai pentru nevoile negoţului; ele au mai fost bătătorite, în decursul vremii, şi de oştirile Ţării, în desele răsboaie ce s'au purtat cu neamurile vrăjmaşe năvălitoare.

Drumuri vechi cunoscute.

Giurgiul era legat prin mai multe drumuri cu satele apropiate existente pe vremuri.

Era un drum, dealungul şi pe marginea apei,

---

[1]) Atlazuri, mătăsuri, bumbacuri, arniciuri culorate, păr de cămilă, postav, tutun, aramă, argint, plumb, chihlibar, untdelemn, zahăr, orez, piper, lămâi, smochine, stafide, scorţişoară, etc.

spre Slobozia, Malu, Pietroşani, pe unde trece actuala şosea, dar acesta slujia numai atunci când Dunărea era scăzută. In timpul apelor mari şi în mod obişnuit, se urma un alt drum,

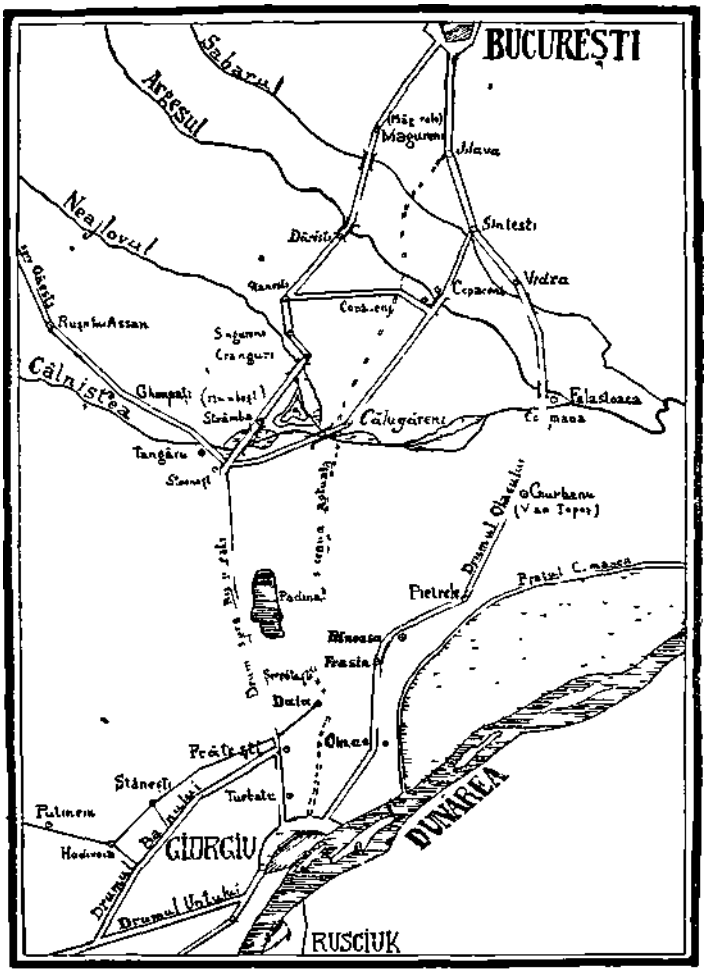

Harta vechilor drumuri.

numit *drumul untului*, fiindcă pe aici se transportau spre cetate produsele nenumăratelor turme de oi şi vite mari, ce păşteau pe câmpia Burnazului, pe lunca şi în şesurile Vlăşcii.

Mai era un drum, zis al *Banului* [1]), care trecea pe marginea raielii, până la Frăteşti — Daia, dar fiindcă hotarul raielii era împins, din când în când, tot mai mult spre interiorul judeţului şi traseul acestui drum se schimba după hotar.

Din drumul Banului pornea un drum spre *Stăneşti* şi altul spre *Hodivoaia* [2]). Drumul din urmă, trecând prin *Putineiu*, făcea legătura cu judeţul vecin al Teleormanului.

Din Giurgiu pornea un drum mare, care trecea prin satul Turbatu de astăzi, prin Frăteşti, pe alături de padina Şerpătească, prin Stoeneşti, Strâmba, Crânguri, Singureni, Copăcenii din Vlaşca — dincoace de Argeş, Copăcenii din Ilfov — dincolo de Argeş —, Sinteşti, Jilava, spre Bucureşti.

Se mai putea merge, dela Crânguri spre Bucureşti, prin Singureni, Stăneşti, Dărăştii de astăzi, Măgurele.

Tot acest drum mare, pornind din Stoeneşti şi trecând prin Tangâru, pe lângă Ghimpaţii de astăzi, prin Ruşii lui Assan, Clejani, Corbi, făcea legătura cu Găeştii, unde era capitala judeţului şi reşedinţa Cârmuitorului, iar de acolo cu Târgovişte şi Piteştii.

Atât dela Stoeneşti, cât şi dela Strâmba, se putea merge la Călugăreni şi de acolo, prin Copăceni, se făcea la Sinteşti legătura cu drumul de poştă dintre Giurgiu şi Bucureşti.

Drumul de poştă, între Giurgiu şi Bucureşti,

---

[1]) După numele *Banului Teodosie*, hotarnicul lui Mircea Vodă Ciobanul.

[2]) *Hodivoaia*, sat vechiu, folosit pe timpul lui Mircea Vodă cel bătrân.

de când începuse să funcţioneze mai regulat acest serviciu, trecea prin Oinac, Frasin, Băneasa, Pietrele, Gurbanu (Vlad Ţepeş), Comana, Vidra, Sinteşti, Jilava şi era cunoscut sub numele de *drumul Olacului.*

Drumul dela Giurgiu spre Bucureşti, existent astăzi, ce trece prin Călugăreni, este mult mai nou şi s'a dat circulaţiei după anul 1830.

Nu împărtăşesc părerea susţinută că pe timpul lui Mihai Vodă ar fi existat trei drumuri, cari porneau din Giurgiu spre Bucureşti: unul, zis al poştei, trecând prin Stăneşti, Stoeneşti; altul prin Frăteşti, Uzunu, Călugăreni şi al treilea, prin Oinac, Băneasa, Comana; de asemenea nici părerea că drumul mare al poştei ar fi trecut în mod obişnuit prin Stăneşti [1]).

In adevăr, satul Stăneşti era legat prin drumuri de comunicaţie, atât cu Giurgiul, cât şi cu Frăteştii, dar nici situaţia locului, nici ocolul fără de folos, nu puteau atrage pe călători ca să treacă pe acolo, în calea ce aveau de făcut spre Bucureşti.

Insemnări istorice.

Cred că aci le este locul şi nu sunt de prisos câteva deslușiri ce ţin să dau asupra unor localităţi istorice menţionate în cuprinsul lucrării de faţă.

Mai întâiu asupra *Şerpăţ. ştilor.* Despre această

[1]) *Generalul C. I. Brătianu;* Insemnătatea hartei ţării pentru istoria patriei şi a neamului.

localitate se vorbeşte în timpul lui Mihai Vodă şi chiar mai înainte.

In anul 1559, după moartea lui Mircea Vodă Ciobanul, boerii pribegi, fugiţi în Transilvania în timpul domniei acestuia, vin în ţară cu oaste de peste munţi, pentru a se răsboi cu *Doamna Chiajna*, soţia lui Mircea şi fiica lui Petru Rareş, care era epitroapa fiului său minor Petru Vodă, zis Şchiopul. Doamna Chiajna, fiind învinsă şi fugind peste Dunăre, s'a reîntors cu ajutor turcesc şi a bătut pe boerii pribegi şi oastea lor la *Şerpăteşti*, gonindu-i peste munţi.

In timpul lui Mihai Vodă, localitatea Şerpăteştilor are un rol important; acolo au tăbărât Tătarii, în drum spre ţara lor, după luptele ce au dat cu Românii, la Putineiu şi Stăneşti, în Februarie 1595; acolo, în fuga lor grăbită, şi-au părăsit Tătarii, în mâinile oastei lui Mihai, mai toate bogăţiile jefuite din Ungaria.

Dar unde erau Şerpăteştii?

Pe unele hărţi i-am văzut trecuţi ca sat, aşezat ca la jumătatea drumului dintre Giurgiu şi Călugăreni, în apropiere de padina numită *Şerpătească*.

Intr'o monografie a judeţului Vlaşca se spune că Şerpăteştii ar fi fost pe locul unde este astăzi satul *Buturugarii*.

Eu nu împărtăşesc nici una din aceste păreri. Mai întâiu, nu se pot aşeza, în tabără, oşti de mii de oameni, într'un sat cu câteva case, în mijlocul unei păduri, sau departe de apă.

După câte ştiu eu, în acele vremuri a purtat numele de *Şerpăteşti* întreaga câmpie ce se întinde dela satul Daia în spre miazănoapte, după cum se vede în harta noastră. Lângă Daia

Mihai Vodă Viteazul [1])
Domn al tutulor Românilor (1593—1601).

au tăbărât, în toate vremurile, diferite oştiri: româneşti, turceşti, tătărăşti, nemţeşti, ruseşti, fiindcă este locul cel mai potrivit, din toate

[1]) Portret copiat de pictorul Oscar V. Obedeanu, după un tablou al lui *Franz Franken*, pictor celebru, care a trăit la curtea Impăratului Rudolf al II-lea, tablou ce se găseşte în galeria imperială de pictură din Viena.

punctele de vedere. Pe lângă alte multe condiţiuni prielnice ce îndeplineşte, nenumăratele isvoare de apă din împrejurimi nu au fost niciodată de dispreţuit.

* * *

In apropiere de Giurgiu avem satul *Frăteşti*, sat foarte vechiu, care după Cesar Boliac ar fi existat pe timpul Romanilor [1]).

Intr'un document din anul 1652, se găseşte că Matei Basarab Voevod dă boerului Iordache Postelnicul, nepotul lui Vasile Vistierul şi strănepotul lui Pană Vistierul. *spre a fi lui*, satul *Frăteştii din Vlaşca*, cu toţi *rumânii*, cu toţi *robii*... fiindcă acest sat ar fi fost *din moşi de strămoşi* al jupâniţei Neaga, nepoata Mitroaiei Vorniceasa, dela care fusese cumpărat de către Pană Vistierul.

In 1768 găsim proprietar la Frăteşti pe marele Vistier Badea Ştirbei, care împreună cu soţia sa au făcut danie bisericii Sf. Spiridon Nou din Bucureşti opt sute de stânjeni din moşie [2]).

Daia este un sat tot atât de vechiu ca şi Frăteştii, cu care a format un trup. Numirea de *Daia* i-a fost dată mai târziu de către Turci.

Mai departe avem *Stoeneştii*, sat foarte vechiu, ca şi *Tangâru* din apropierea sa, — pe vremuri răscruce de drumuri.

In legătură cu Stoeneştii, cronica spune că,

---

[1]) La Frăteşti a fost colonia romană *Fratensii*; Cesar Boliac, luc. cit. pag. 24.

[2]) *General P. V. Năsturel*, Neamul boerilor Pârşcoveni.

Mihnea Vodă, „după ce a prins pe toţi boerii mari şi aleşi şi i-a muncit cu multe munci şi cumplite, le-a luat toată avuţia; unora le-a tăiat nasurile şi buzele, pe alţii i-a înecat şi pe alţii i-a spânzurat".

Intre aceşti boeri ar fi fost şi *Oprişan* din Stoeneşti. Vasile Alexandri, într'o baladă istorică, descrie cum a fost ucis *Oprişan din Stoeneşti, cu averi împărăteşti, cu mii sute de mioare, herghelii în număr mare, două-trei-cinci mii de iepe, tot alese şi sireae şi care mai are grajduri mari cu cincizeci de armăsari, jumătate arăbeşti şi ceilalţi moldoveneşti.*

Hulubeştii se pomenesc de asemenea de câteva ori, în timpul lui Mihai Vodă Viteazul. Unii scriitori spun că a fost un sat, pe care îl aşează la confluenţa a două râuri, unde se întâlnesc Neajlovul cu Câlniştea, aproape de Călugăreni. Adevărul este că în partea locului a existat un trup de moşie cu numele de *Hulubeşti*; satul, însă, nu s'ar fi gândit nimeni să-l întemeieze într'o mlaştină, iar eu sunt îndreptăţit a crede că Hulubeştii au dăinuit, o vreme, chiar pe locul satului Strâmba de astăzi.

O altă localitate istorică, mai depărtată, notată şi pe harta noastră, este satul *Măgurele* din judeţul Ilfov. In cronica lui Walther se spune că Mihai Vodă, tăbărând aci, *pe moşia soţiei sale, la zece chilometri spre miază-zi dela Bucureşti,* a ţinut sfat de războiu cu boierii şi căpeteniile oastei, înainte de a da lupta dela Călugăreni. In cronica menţionată este trecut *Măgureni.* Ne având posibilitatea de a verifica,

la fața locului, dacă Măgurelele este tot aceeaș localitate cu Măgurenii, am păstrat și această din urmă numire, trecând-o pe hartă alături de cea d'întâiu [1]).

---

[1]) Asupra *Călugărenilor* ar trebui să insist în mod deosebit, dar îmi rezerv această îndatorire pentru ziua când împrejurările vor fi mai favorabile și îmi vor permite să dau la lumină lucrarea ce o păstrez în manuscris, de mai mulți ani, sub titlul „*Câteva cuvinte asupra luptei dela Călugăreni*".

CAPITOLUL XII

Islazul oraşului

Protocolul de delimitare.

Generalul Kisseleff hotărînd să înzestreze oraşul cu loc de păşune pentru vitele locuitorilor, a numit o comisiune, care a lucrat în zilele de 2, 3 şi 4 August 1831, însemnând pe teren punctele de hotar.

Comisiunea era alcătuită din căpitanul rus din statul-major al generalului, Fanton de Verayon, Grigore Racoviţă, procuror şi inginerul hotarnic Teodor Paladi, având ca secretar pe Alexandru Geanolu Lesviodax. Din partea oraşului au fost de faţă: Preşedintele Magistratului Alexandru Marişewski, cu cei trei cileni, Constantin Papa Luca, Pavel Zotov Cămăraşul şi Gheorghe Nicolau, inginerul comitetului de înfrumuseţare Moritz von Ott, poliţaiul oraşului Gheorghe Hagiu, polcovnicul Gheorghe Odivoianu, precum şi o delegaţie din partea târgoveţilor [1])

[1]) Delegaţia era formată din următorii: Lalu Boiangiu, Mihai sin Stoica bogasierul, Pancu sin Monciu bacalul. Gheorghe sin Stan cârciumarul, Marcu sin Deciu măcelarul, Petcu sin Donciu croitorul, Neagu sin Neagu cojocarul, Constantin sin Gheorghiţă braşoveanul, Pencu sin Iove cârciumarul şi Ilie sin Voinea croitorul.

În ce privește întinderea islazului, s'a avut în vedere numărul familiilor.

După ştiinţele luate dela Magistrat, numărul caselor fiind dela cinci până la şase sute, s'a socotit de fiecare familie câte două pogoane şi jumătate, — cinci vite mari de familie —, oile şi caprele socotite câte zece o vită mare.

S'ar fi cuvenit prin urmare 1500 de pogoane; avându-se însă în vedere mărirea oraşului în viitor, cel puţin încă odată pe cât era, s'a acordat o întindere îndoită, adică 3000 de pogoane, date împrejur, având ca punct de mijloc centrul oraşului şi pe o rază în linie dreaptă de 1000 stânjeni dela şanţul cetăţii.

Măsurătoarea s'a făcut cu stânjenul rusesc.

Despre miazăzi s'a luat de hotar Dunărea.

Şesul Smârdii, fiind loc de păşune pentru vitele celor ce veneau cu transporturi de sare la Cămărăşie şi vitele acestora trecând totdeauna în ostrovul *Cioroiul (Garga Adassi)*, fără a le putea opri, spre a se înlătura orice gâlceavă pe viitor, numitul ostrov s'a alăturat islazului oraşului, scăzându-se din partea câmpului, în toate părţile, după *analogfie*.

Totdeodată şesul Smârdii, — având forma unui triunghiu, cuprins între bastion (Tabia mare), Piaţa Oinacului şi un punct în jos, pe malul Dunării, la 175 stânjeni departe de bastion —, a fost scos din islaz şi s'a adăugat la pământul destinat pentru zidiri.

În sus, pe malul apii Cama, s'a măsurat numai 760 stânjeni, până la şanţul fostei vii *Ca-*

dângeana [1]), care a fost lăsată afară din islaz, complectându-se această lipsă în direcţia câmpului numit *Groapa Hogii.*

În cuprinsul locului de islaz au intrat şi două mici sate, *Mustafiţa* şi *Selima* [2]), cari s'au alăturat la oraş.

Cuprinsul oraşului Giurgiu era de 587 pogoane şi 708 stânjeni patraţi.

Infiinţarea viilor

Întinderea islazului fiind prea mare, faţă de numărul de vite ale orăşenilor, aceştia au luat dela comună, cu embatic, plătind la început câte cinci lei de pogon, întinderi de pământ din islaz, pe cari le-au transformat în grădini de legume, iar alţii au început a le planta cu vii, astfel că în anul 1837 se găseau pe islazul oraşului 57 pogoane grădini de legume şi 27 pogoane vii.

Peste câţiva ani întinderea viilor şi grădinilor era de 1080 pogoane şi a continuat să crească, islazul micşorându-se pe fiecare an [3]).

---

[1]) Via părăsită, numită *Cadângeana*, (sufletul cadânii), având în lăţime 107 stânjeni şi în lungime 120 stânjeni, fusese cumpărată de polcovnicul Gheorghe Odivoianu dela turcul Omer Arnăutul, cu 7000 lei, după adeverinţa polcovnicului Leman, comandantul polcului de pihotă Tobolsc.

[2]) Mici sate ce se găseau la cinci sute stânjeni departe de oraş; cel d'intâiu cu cinci case, pe stânga şoselii Giurgiu-Alexandria, iar cel de al doilea, cu cincisprezece case, pe dreapta aceleeaşi şosele şi în apropierea drumului ce duce spre Piteşti.

[3]) Ultimele date sunt extrase dintr'un plan al islazului, ridicat de inginerul Ion Jipa la 4 Iunie 1852.

CAPITOLUL XIII

Cultura românească. Invăţământul şcolar.

Introducerea Slavonismului.

Timp de aproape opt veacuri, de când viaţa culturală Daco-Romană a fost cu totul înăbuşită prin nesfârşitele năvăliri ale barbarilor şi până în timpul lui Matei Basarab, limba slavonă s'a întrebuinţat, nu numai în slujba bisericească, dar ea a pătruns şi în viaţa Statului, în cancelariile domneşti, în documentele oficiale, ca şi în cele particulare.

Slavona era limbă cultă, în care se exprima gândirea românească, era limba pe care o cunoştea şi o vorbea clasa de sus, boerimea, după cum, mai în urmă, tot boerimea a învăţat şi a vorbit greceşte, apoi franţuzeşte.

Poporul neştiutor de carte nu o înţelegea; el vorbea limba românească; acesta era graiul său obişnuit.

Din secolul al XVI-lea, alături cu limba sla-

vonă, începe a se întrebuința și limba română, mai întâiu în documentele private, iar în urmă și în cele oficiale.

In timpul influenții grecești.

La începutul secolului al XVII-lea începe a se introduce, în viața de stat, limba grecească,

Ienăchiță Văcărescu
(1740 — 1799).

care, încetul cu încetul, ia locul slavonismului ce predominase până atunci.

---

[1]) Cele d'întâi școli din țară au fost înființate pe lângă biserici și mănăstiri, iar limba de predare, până către veacul al 17-lea, a fost cea slavonă. Fără îndoială însă că s'a învățat și în limba românească, fiindcă numai așa se explică existența diferitelor cărți bisericești tipărite în această limbă în veacul al 16-lea și al 17-lea.

[2]) Preoții și călugării greci veniți în Principate, punând mâna pe bisericile și mănăstirile din țară, limba grecească ia locul celei slavone, nu numai în biserică dar și în școală.

Multă vreme, dar cu deosebire în timpul influenţii greceşti, limba românească a fost privită cu cel mai adânc dispreţ, fiind considerată ca limba mojicilor. Fiii boerilor se adăpau atunci la cultura grecească, pe care o primeau dela călugării greci, pripăşiţi prin mănăstiri şi în urmă în şcolile înfiinţate de aceştia şi ocrotite de Domnii fanarioţi.

Şcolile româneşti s'ar fi desfiinţat cu totul, dacă n'ar fi fost nevoie de ele pentru formarea clerului de rând dela sate.

Limba grecească se vorbea în saloane şi pătrunsese şi în slujba bisericească, în mănăstiri şi în bisericile bogate. Limba românească s'a păstrat însă în bisericile sărace dela oraşe şi dela sate, în documentele oficiale, în actele particulare şi în scrierile cronicarilor.

Cu toată protecţiunea de care s'a bucurat, cultura grecească nu a putut da roade apreciabile.

Domnii fanarioţi, având nevoe a cunoaşte limbile folosite în diplomaţie, încă de pe când fusese dragomani la Constantinopol, începură a învăţa mai întâiu limba italiană, apoi limba franceză.

Spre sfârşitul veacului al XVIII-lea, înalta societate din ţară începe a învăţa şi ea limba franceză, iar tinerii din familiile cele mai însemnate, între cei d'întâi Barbu Ştirbei şi Gheorghe Bibescu, au fost trimişi, pela începutul secolului al XIX-lea, la Paris, spre a-şi face acolo studiile.

Înlocuirea limbii greceşti a fost semnalul renaşterii româneşti.

Banul *Ienăchiţă Văcărescu*, om erudit, care cunoştea mai multe limbi: elenă, latină, franceză, italiană şi turcă, este acela care a susţinut mai mult cugetarea şi limba românească, în ultimul timp al domniei fanarioţilor.

Văcărescu publică cea d'întâiu gramatică românească, scrie versuri în această limbă şi *„lasă urmaşilor săi Văcăreşti, ca vrednică moştenire, creşterea limbii româneşti şi a patriei cinstire"*.

Infiinţarea şcoalei româneşti.

In anul 1816, un învăţat român din Transilvania, Gheorghe Lazăr, înfiinţează în Bucureşti o şcoală românească, care a fost deschisă în clădirea mănăstirii Sf. Sava, ce era atunci ruinată.

Şcoala a funcţionat timp de cinci ani şi a fost închisă în urma evenimentelor dela 1821. La această şcoală au audiat cursurile elevi ai şcolilor bisericeşti din Bucureşti, câţiva elevi ai şcolilor greceşti, scriitorii de prin cancelarii, precum şi fiii câtorva negustori, doritori de a se lumina.

Gheorghe Lazăr a predat matematicile şi filosofia în limba românească; vorbind despre istoria patriei, le-a reamintit elevilor trecutul şi origina lor latină, redeşteptând în suflete sentimentul naţional.

Timp de cinci ani cât a profesat, a format vreo douăzeci de elevi entuziaşti, cari răspân-

dindu-se în țară, au continuat mai departe, fiecare în profesiunea sa, opera patriotică a fostului lor profesor.

In timpul cârmuirii lui Kisseleff, ca și sub Regulamentul organic, e de netăgăduit că învățământul național a luat un mare avânt.

Regulamentul organic, prin art. 366, prevedea întocmirea de școli începătoare pentru amândouă sexurile, în fiecare capitală de județ, unde se învățau cunoștințele elementare. „Cursul învățământului, — se spune prin acest articol —, va urma în limba românească, nu numai pentru înlesnirea școlarilor și desăvârșirea limbii țării, dar și pentru ca toate trebile publice să fie tratate în această limbă, care este asemenea limba întrebuințată la toate ceremoniile culturale".

Intreaga organizație a școalelor, după punerea în aplicare a Regulamentului organic, se datorește lui *Petrache Poenaru* [1]), care a condus învățământul public timp de 16 ani, până la 1848, când a fost înlăturat, deși nu luase parte la mișcarea politică.

Kisseleff luase măsuri de a se înființa școli, încă din anul 1830, înainte de punerea în aplicare a Regulamentului organic și în acest an s'a deschis, în curtea bisericii „Adormirea Maicii Domnului" din Giurgiu, cea d'întâiu școală ro-

---

[1]) *Petrache Poenaru* (1799—1875) a fost în primul rând omul școlii; printre primii bursieri trimiși de stat în străinătate, el a făcut studii serioase la Viena și la Paris. In 1870 a fost ales membru al Academiei române și în discursul său de recepție a făcut elogiul lui Gheorghe Lazăr.

mânească, cu *Dascălul Gheorghe*, venit dela mănăstirea Cernica, şcoală unde se învăţa citirea, scrierea, socotirea şi regulile bisericeşti.

Şcoala învăţământului primar de stat s'a deschis la 1832, cu profesorul *Nicolae Simonide*, care trecuse pela şcoala lui Lazăr.

Gheorghe Lazăr [1])
(1779 — 1823)

După Simonide, care a funcţionat până la anul 1834, a venit *Toma Serghiade.*

Profesorul Serghiade fiind permutat în anul

---

[1]) *Gheorghe Lazăr*, născut în satul Avrig, lângă Olt, în Transilvania, din părinţi ţărani, a învăţat la Viena ştiinţele fizico-matematice şi teologia, obţinând titlul de doctor. A candidat pentru un scaun de episcop, dar a fost respins, pentru ideile sale liberale. Activitatea sa de profesor, ce a desfăşurat în ţară, a fost nepreţuită. A murit, tânăr încă, în satul său, iar pe piatra mormântală se pot citi următoarele versuri: *Precum Hristos pe Lazăr din morţi a înviat; aşa tu Românie din somn ai deşteptat.*

1839, a venit în locul său *Scarlat Turnavitu* [1]), după care a urmat *Zaharia Boerescu* [2]), amândoi foşti elevi ai lui Gheorghe Lazăr.

Şcoala funcţiona intr'o clădire pe locul unde astăzi este şcoala primară „Ion Zalomit".

Domnitorul Alexandru Ghica a dat o deosebită atenţie tuturor şcolilor româneşti şi în anul 1838, fiind mare Vornic al trebilor din lăuntru fratele său Mihalache Ghica, a înfiinţat şcolile săteşti, cari funcţionau numai iarna, vara copiii urmând să se îndeletnicească cu ajutorarea părinţilor la munca câmpului.

Şcoli particulare.

In afară de şcoala de stat, în anul 1843 s'a deschis o şcoală particulară mixtă, de băeţi şi fete, sub conducerea dascălului Dumitru Marinescu, care fusese elevul lui Simonide.

---

[1]) *Scarlat Turnavitu*, peste scurt timp, are ocazie să revadă oraşul, unde funcţionase şase ani ca profesor şi lăsase frumoase amintiri, — în momente de mare amărăciune şi nespusă deprimare sufletească. In timpul mişcării revoluţionare dela 1848, fiind Prefect al judeţului Râmnicu-Sărat, Turnavitu a eşit înaintea cazacilor, — intraţi în ţară spre a potoli răsvrătirea, cum glăsuia proclamaţia rusească, — împreună cu preoţii, cu bătrânii, femeile, copiii şi o mare mulţime de popor, pentru a protesta contra încălcării pământului patriei lor. Nimeni nu era înarmat; evanghelia şi crucea fură puse înaintea soldaţilor; dar năvălitorii călcară în picioare şi evanghelia şi crucea şi goniră poporul cu lovituri de suliţe şi de baionetă. Preoţi, bătrâni, ţărani şi Prefectul fură prinşi şi puşi în fiare, iar trupa cotropitoare înaintă mai departe . . . Mai târziu, arestat din nou la Bucureşti, împreună cu alţii, consideraţi ca cei mai grav compromişi în mişcarea revoluţionară, a fost judecat sumar şi *condamnat la şase ani închisoare în temniţa dela Giurgiu.*

[2]) *Zaharia Boerescu* a fost expulzat din ţară.

C. Colescu-Vartic: Zile revoluţionare, Bucureşti, 1898, pag. 415—436.

In anul 1846 o altă școală particulară s'a deschis la Giurgiu de către dascălul Vasile, școală care a funcționat numai până la 1848, când a fost închisă.

Au mai funcționat, până la 1848, și două școli particulare grecești, una sub conducerea dascălului Stavridis și alta a dascălului Spirea.

Școala particulară grecească cea mai bine organizată, unde se preda în limbile română, greacă și franceză, a fost aceea a lui Constantin Cochinos, înființată în anul 1847, cu autorizația eforiei școalelor, școală care a funcționat și după anul 1848.

CAPITOLUL XIV

Creştinismul la Români Organizarea bisericească.

In vechime.

Ideea creştină prinde a lua fiinţă în Dacia veche, odată cu colonizarea romană făcută în timpul Impăratului Traian, prin veacul al II-lea şi al III-lea.

Când năvălirile barbarilor s'au întetit, Impăratul Aurelian şi-a dat seama că nu mai poate păstra pentru Imperiul său ţinuturile Daciei şi atunci şi-a retras armata peste Dunăre, în Moesia de nord, pe care a numit-o tot *Dacia* (Aureliană), ca o consolare pentru provincia pierdută.

Odată cu trupele, s'a retras funcţionărimea, precum şi lumea mai înstărită, dar poporul nu şi-a părăsit pământul, ci a continuat a-l munci mai departe, împăcându-se, cum a putut, cu barbarii năvălitori şi păstrând legături strânse, mai ales bisericeşti, cu cei plecaţi peste Dunăre [1]).

[1]) Au fost popoare barbare păgâne, trecătoare prin ţinuturile noastre, cum au fost *Visigoţii* şi în urmă *Ostrogoţii*, cari s'au creştinat şi ele. Episcopul *Ulfila*, care a predicat creştinismul printre Goţi, timp de 40 de ani, a fost considerat ca un adevărat apostol al acestora.

In secolul al IV-lea, în timpul Impăratului Constantin cel mare, care îşi strămutase reşedinţa sa în Byzanţ (Constantinopol), creştinismul fiind sprijinit şi ajungând a fi religiunea de Stat, se răspândeşte, mai întâiu în Moesia de sud, în Tracia, Macedonia, apoi în Panonia, Moesia de nord, în Scyţia mică (Dobrogea), trecând la nord de Dunăre, la poporul Daco-Roman, căruia nu-i era necunoscut.

In secolul al V-lea creştinismul era destul de răspândit în Dacia veche, iar în secolul al VI-lea se înfiripează şi o organizaţie bisericească.

Poporul începe a ridica prin sate mici lăcaşuri de rugăciune, la munte de lemn, iar la şes de gard, cari erau sfinţite de un preot mai bătrân, sau de vreun călugăr, vestiţi prin evlavia lor.

Dela acei vlădici sau egumeni, ce trăiau singurateci, prin locuri ferite, în schituri de lemn, căpătau hirotonia, ca şi învăţătura, preoţii din acele vremuri îndepărtate.

Preoţii, cari purtau aceleaşi veşminte ca şi poporenii lor, făceau slujba, ştiută pe de rost, în limba latină, pe care o cunoşteau şi o vorbeau. Slujba religioasă trebue să fi fost foarte redusă, mărginindu-se la rugăciuni, închinare, botez, cuminecare şi înmormântare. [1]).

---

[1]) Foarte târziu, abia prin veacul al XIV-lea, a început a se clădi, în Muntenia, biserici de zid şi numai de către Domni. Satele au trăit cu biserici de lemn până prin veacul al XVII-lea. *N. Iorga*, Istoria bisericii româneşti, pag. 25.

Aşa simpli cum erau, preoţii de atunci au reuşit să răspândească religiunea creştină în poporul românesc, copleşit de atâtea seminţii păgâne.

In secolul al VII-lea un alt popor vine în contact cu Românii ; sunt *Slavii*, cari se întind peste toată Dacia, întemeind sate şi grupe de sate, ce s'au amestecat printre satele noastre. Tendinţa lor fiind să meargă mai departe, ca şi înaintaşii lor, ei au trecut în Peninsula balcanică, punând stăpânire pe întreaga Bulgarie.

Mai târziu, spre sfârşitul secolului al VII-lea, venind Bulgarii şi ei fiind mai puţin numeroşi, s'au pierdut printre Slavi, cu cari s'au contopit, după aproape două veacuri, formând poporul bulgar.

Bulgarii, în contact cu Byzantinii, au început a se creştina şi ei, iar către sfârşitul anului 864, în timpul lui Boris, care s'a botezat, luând numele de Mihail, creştinarea lor era aproape complectă.

Fraţii *Metodiu* şi *Ciril*, cunoscuţii misionari, au fost consideraţi ca nişte apostoli ai Slavilor. Lor li se datoreşte alfabetul *cirilic*, în care s'au scris vechile noastre cărţi bisericeşti.

Preoţimea română, care până atunci se îndreptase spre ierarhii latini de peste Dunăre, pentru nevoile religioase, au fost siliţi acum să se ducă la vlădicii bulgari şi să înveţe slujba slavonească.

Din secolul al X-lea, slujba bisericească la noi, care până atunci se făcuse în limba latină, începe a se face în limba slavă.

In veacuri mai apropiate.

Pela mijlocul veacului al XIV-lea, biserica din Muntenia a intrat în legături canonice cu Patriarhia din Constantinopol, care a autorizat înfiinţarea unei Mitropolii în ţară, numită a Ungro-Vlahiei şi cu condiţiune ca Mitropoliţii să fie trimişi dela Patriarhie.

La începutul secolului al XVI-lea, pe vremea Voevodului Radu al IV-lea cel Mare, a fost adus în ţară Patriarhul Nifon, care fusese scos

Stema Cantacuzinilor.
Dintr'o carte tipărită în timpul domniei lui *Şerban Vodă.*

din scaunul său din Constantinopol, de către Turci, pentru a organiza biserica noastră. Tot atunci s'a hotărît şi înfiinţarea a două Episcopii.

Atât Mitropolia, cât şi Episcopiile, au primit dela Domnitori şi dela boeri numeroase danii.

În timpul lui Matei Basarab se face un pas înainte pentru întroducerea limbii româneşti în biserică. Prin mijlocirea lui Petru Movilă, care era Mitropolit la Kiew, Matei Vodă aduce

tipografi în ţară şi înfiinţează tipografii la Câmpulung, Govora, Mănăstirea Dealului şi Târgovişte. Cărţile bisericeşti tipărite au avut ca urmare începutul unei literaturi religioase, care a stabilit unitatea limbii româneşti [1]).

În timpul lui Şerban Cantacuzino (1678—1688) şi în timpul lui Constantin Brâncoveanu (1688—1714) s'au dat luptele hotărîtoare pentru înscăunarea limbii româneşti în ţară, prin urmare şi în slujba bisericească.

În timpul lui Şerban Vodă începe a se citi în româneşte evanghelia şi apostolul, iar la 1713 se citesc liturghia şi moliftelnicul în limba ţării.

Mitropoliţii *Teodosie* [2]) şi *Antim* [3]) au o mare parte de merit.

În timpul fanarioţilor, Patriarhia din Constantinopol era atotputernică; ea judeca şi caterisea pe Mitropoliţii noştri. Scaunele mitropolitane şi episcopale au fost ocupate numai de Greci.

După 1821, odată cu restabilirea domniilor pământene, amestecul Patriarhiei din Constantinopol în biserica română a mai slăbit.

---

[1]) In timpul lui Matei Voevod se resimte influenţa binefăcătoare a boerului *Udrişte Năsturel*, om foarte învăţat, care era frate cu *Doamna Elena*, soţia lui Matei Vodă, ea însăş femee cultă şi cu o pregătire aleasă.

[2]) *Mitropolitul Teodosie*, înscăunat la 1668, scos şi închis la Cozia, la 1672, de către Grigore Ghica, a fost reinstalat la locul său de către Şerban Cantacuzino, şi a păstorit până la 1708.

[3]) *Antim Ivireanul* a perfecţionat tipografia Mitropoliei din Bucureşti şi a înfiinţat tipografii noui la Snagov şi Râmnicul-Vâlcii. Ocupând scaunul mitropolitan din Bucureşti, la 1705, a zidit biserica ce îi poartă numele şi care s'a păstrat până astăzi. Trimis în exil de Nicolae Mavrocordat, pe drum, din porunca Domnitorului, păzitorii l'au aruncat într'un râu (1716).

ТОКМѢЛА

СѢНТѢ ШИ ДМНЕЗЕЄШІЙ ЛѸТѸРГІЙ, КАРѢ ЇСТЕ АША ДВЕСТРЕКА ТѢ МАРЕ, ШИЛА СТАГОРА.

РЄСТѸЛ КАРЕЛЕ БА СѢВЫРШАЇСЯ ДѢ ПЕЗЄМЄКА ЛѸТѸРГІЄ. ЇСТЕ ДАТОРІЮ МАЙ ДТЫЙ СѢФІЄ КѸТОЦИ ДМПѢКА. ШИ СѢНѲ АНБЄ НМНКА СКЫРЄЯ СПРЕ НИМЕ: ШИСѢШ АПЕРЕ НИКМА ДЕСЫДѸРИ ФИЛѢТЕ КЫТВАПѸТѢ. ШИ СѢЯЖѸНЕ ПѸЦИНЄЛ ДЕКѸТЄЯ, ШИ АЄѢТРЕВИ ПЪИЯ ЛАВРѢМѢ ЛѸТѸГІЕЙ И РЯДѢКА СОСѢЩЕ ВРѢМѢ,

Pagină din liturghia dela 1680
Tipărită în timpul domniei lui *Şerban Cantacuzino.*

Reproduc aci textul din pagină:

„Tocmeala Svintei şi Dumnezeeştii liturghii, care iaste aşa în beseareca cea mare şi la Stagora".

„Preotul carele va săvârşeoscă Dumnezeiasca Liturghie, iaste datoriu mai întâiu să fie cu toţi împăcat şi să nu aibă nimica scârbă spre nime; şi să-şi apere inima de gânduri ficleane cât va putea, şi să ajune puţinel de cu seară, şi a să trebi până la vreamea Liturghiei. Iară deacă soseaşte vreamea, . . .

Sub Regulamentul organic.

Prin Regulamentul organic autonomia bisericească a fost desființată. Mitropoliții și episcopii sunt aleși de adunările obștești extraordinare, din cari fac parte și un mare număr de laici.

S'a creat un Minister al bisericii, numit: *Logofeția trebilor bisericești.*

Administrația averilor bisericești a fost luată

Antim Ivireanul
(Mitropolit al Munteniei)

pe seama Statului, asemenea și averile mănăstirilor neînchinate, precum și averile Mitropoliilor și Episcopiilor, rămânând ca Statul să plătească pe Mitropolit și pe Episcopi și să întrețină mănăstirile și seminarele.

O măsură bună luată prin Regulamentul organic, a fost și aceea prin care s'a cerut ca toți preoții pe viitor să aibă studii de seminar

prevăzându-se înfiinţarea de seminare în toate eparhiile [1])

Proprietarii de moşii au fost obligaţi să dea gratuit pământ de muncă preoţilor dela ţară, cari au fost scutiţi şi de orice dare.

Mănăstirile.

Mănăstirile au avut în trecutul ţării noastre o deosebită însemnătate. Ele au fost adevărate focare de cultură pe acea vreme; acolo s'au copiat, s'au scris şi s'au tipărit diferite cărţi româneşti, pentru învăţătură sau pentru slujba religioasă; acolo se preda muzica bisericească; acolo se învăţa meşteşugul zugrăvirii, sculptura în lemn şi în piatră, legătoria de cărti, ţesătoria, broderia în fir şi mătăsuri; tot acolo găseau călătorii adăpost, bolnavii îngrijire şi săracii ajutor.

La mănăstiri se duceau să înveţe aceia cari se hotărau ca să îmbrăţişeze cariera preoţească şi să fie hirotoniţi. Dintre egumenii mănăstirilor se ridicau Episcopii şi Mitropoliţii.

Mănăstirile au fost făcute, dela început, numai de zid şi primeau nenumărate danii, ca şi bisericile, dela Domnitori şi dela boeri. Aceştia, pentru a veni în ajutorul mănăstirilor sărace din împărăţia turcească, au început să închine mănăstirile noastre către locurile sfinte.

Patriarhi şi nenumăraţi călugări greci veniţi în ţară, pun stăpânire pe mănăstirile închinate, storcându-le avuţiile şi lăsându-le să se ruineze.

[1]) In anul 1834 s'a deschis seminarul din Bucureşti, la început în clădirile bisericii Antim.

Atât în timpul lui Matei Basarab, cât şi la începutul secolului al XIX-lea s'au luat măsuri contra Grecilor.

La 1821 au fost din nou alungaţi, dar au fost readuşi de Ruşi.

Mănăstiri în judeţul Vlaşca:

Glavaciocul, întemeiată de Vlad-Vodă — Călugărul (1482-1495), prefăcută de Constantin Brâncoveanu. Acolo sunt păstrate osemintele întemeietorului. Acelaş Voevod a înfiinţat un schit la *Babele*, care nu se mai păstrează.

Căscioarele, după documentele mănăstirii, a fost întemeiată şi înzestrată de Vornicul Ivaşcu Băleanu, pela începutul secolului al XVII-lea.

Comana, întemeiată de Vlad-Vodă-Ţepeş, la 1462; reîntemeiată de Radu-Vodă-Şerban, la 1588.

Mănăstirile închinate şi călugării streini; Ion Brezoianu, Bucureşti 1861.

CAPITOLUL XV.

Bisericile creştineşti.

Biserica „Adormirea Maicii Domnului".

In timpul stăpânirii turceşti, care a durat atâta vreme, oraşul Giurgiu a avut o singură biserică creştinească, întemeiată pe locul unde se găseşte astăzi biserica catedrală „Adormirea Maicii Domnului".

In anul 1812 biserica era ruinată cu totul şi nu se mai putea sluji într'însa. Cu toate că avea din vechime închinate danie mai multe binale şi locuri virane, ce i-ar fi adus venituri îndestulătoare, aceia însă cari le stăpâneau se împotriveau să plătească chirie sau embatic bisericii; din această cauză epitropia nu avea mijloace ca să-i facă reparaţiile de cari avea nevoe.

Judecătoria otomană primind reclamaţiune în această privinţă, atât din partea orăşenilor, cât şi din partea locuitorilor din împrejurimi, din raiaua Giurgiului, Cadiul a chemat pe părţi înaintea judecăţii, a ascultat plângerea creştinilor prezenţi, în frunte cu Popa Tudor, ordonând mai întâiu o cercetare cu martori la faţa

locului, în prezența lui Ischinder Aga, Chetip Efendi.

După mărturisirile făcute, atât de orășenii pământeni creștini, cât și de proprietarii turci: Mustafa bașa, Ahmet Efendi, Omer Aga, Huseim Aga, Ibraim Aga și Huseim Baeractar Aga, telal bașa, cari au semnat că martori, după ce pârâții au recunoscut dreptatea reclamanților și s'au învoit să plătească, întorcându-se cu toții în fața judecății și Cadiul constatând că plângerea primită era întemeiată, „a hotărît ca toate ecareiele și locurile virane, în număr de 96, lăsate danie, să rămână în stăpânirea sfintei biserici, cu hramul *Adormirea Maicii Domnului*, neavând nimeni voe să se mai amestece și să se pună în pricină."

Tot atunci, „judecata cea luminată" a dat voie creștinilor să prefacă (repare) clădirea, ce, „din cauza vechimii și a vremurilor, se *dărăpănase până la pământ*, ca să se poată închina după legea lor și să asculte evanghelia."

Această carte de judecată, numită *hoget*, prin care s'a recunoscut drepturile de proprietate ale bisericii creștine, arătându-se cari sunt proprietățile și unde sunt situate, s'a dat în anul 1812, poartă semnătura Cadiului din Giurgiu Iacup Efendi și a fost întărită în urmă de înalta otomanicească Poartă.

După liberarea orașului de sub stăpânirea turcească, orășenii creștini au cerut lui Kisseleff să le dea piatră din zidurile cetății și lemnărie, pentru clădirea din nou a bisericii, alături de cea veche.

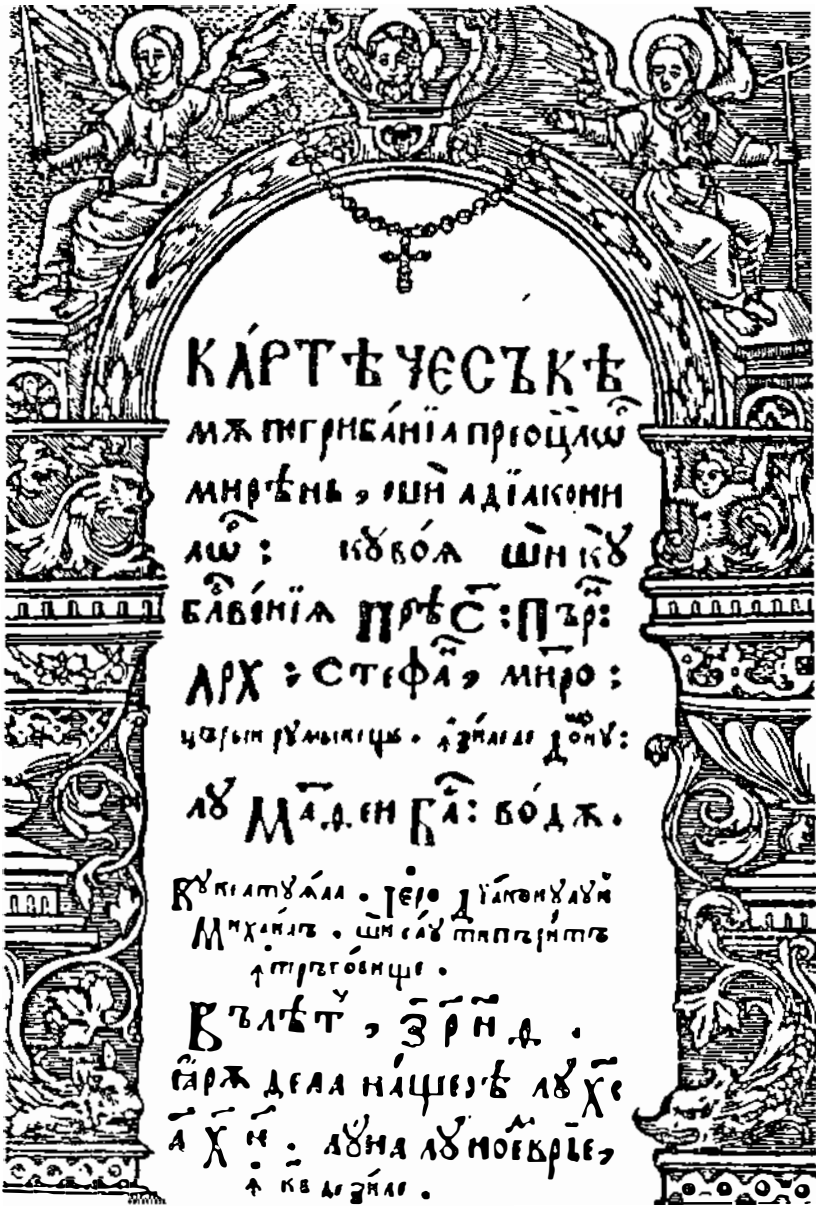
КАРТЪ ЧЕСЪКЪ
МЪТИГРИВАНІА ПРІОЦЛѠ
МНРѢНЬ ѲШН АДІАКОНИ
ЛѠ : КѴВОА ШНКѴ
БЛВІНІА ПРѢС : ПЪР :
АРХ : СТЕФА ѲМНРО :
ЦАРЬИН РѲМЫНЇЦЬ . ДЗНАЛІ ДѺНѴ :
ЛѴ МѦ.ДЕН ГѦ : ВО́ДЖ .
КѴНІАТѴ́ЛА . ІЕРО ДІАКОНѴЛѴЙ
МИХАЇЛЪ . ШН САѴ ТИПЪРИТЪ
ТИПЪГОВИЦІ .
ВЪЛѢТ ѲЗРНД .
БЛРЖ ДЕЛА НАШЕГѢ ЛѴХ
АХ : ЛѴНА ЛѴ НОЕМВРІЕ
КВ ДЗНАЛ .

Pagină din pogribania tipărită, în timpul lui Matei Basarab, la Târgoviște [1]).

Reproduc aci textul din pagină:

„Cartea ce se chiamă pogribania preoților, mireană și a diaconilor; cu voia și cu bl(ago)svenia Prea s. Părț. Arh. Ștefan Mitro(politul) țării românești. In zilele Domnului Matei Basarob Voevoda. Cu cheltuiala ierodiaconului Mihailu, și s'au tipăritu în Târgoviște vleat 7158. Iară dela nașterea lu Hristos 1650, luna lui Noembrie".

Kisseleff le-a aprobat cererea, comunicându-le aceasta prin Marea Vornicie, care a dat ordine în consecinţă Magistratului oraşului (anul 1832).

In anul 1833 s'au primit la Magistrat, dela Marea Vornicie, instrucţiuni pentru „cârmuirea avutului bisericii celei vechi „Adormirea Maicii Domnului."

In conformitate cu ordinul semnat de Barbu Ştirbei, dat în urma intervenţiunii Logofeţiei pricinilor bisericeşti, s'au înfiinţat două condici, sigilate şi şnuruite, una pentru venituri şi alta pentru cheltuieli.

S'au mai înfiinţat două cutii *straşnice*, una pentru banii strânşi dela lumânări, iar alta pentru banii strânşi dela discos; „la fiecare sfârşit de lună epitropii le vor deschide la Magistrat şi ce se va găsi se va înscrie la venituri, apoi se vor pecetlui iarăş de Magistrat."

„La intrarea epitropilor în a lor însărcinare, se va face catagrafie de către Preşedintele Magistratului şi Protopop, de toate odoarele, veşmintele, cărţile şi toate lucrurile, care se va păstra în cancelaria Magistratului."

Deşi cea mai mare parte din materiale erau strânse, construcţia bisericii celei noui nu a putut începe, din cauza lipsei de bani.

Proprietarii cari plătiseră bisericii embaticul până la luarea cetăţii, — chiar şi Turcii şezători pe unele din aceste locuri plăteau embatic bisericii —, după desfiinţarea stăpânirii Turcilor nu au mai voit ca să plătească. Ei s'au dus la comitetul de înfrumuseţare al oraşului, au plătit câte 12 parale de stânjenul pătrat pentru locu-

rile ocupate de clădiri şi au scos bilete de proprietate pe numele lor. Nefiind pe acea vreme îngrijitori cu dor de interesele bisericii, nu s'a dus nimeni la comitet să arate că sunt proprietăţile bisericii şi s'au lăsat lucrurile în amorţire.

Magistratul oraşului comunică toate acestea (23 Februarie 1836) către cinstita Logofeţie a pricinilor bisericeşti şi cere deslegare cum să se urmeze cu cei cari se opun la plată. Logofeţia, răspunzând Magistratului, îi spune ca epitropia să angajeze un *vechil* (avocat), care să deschidă proces.

Din cauza aceasta, construcţia bisericii celei noui a început abia în anul 1840, când Departamentul trebilor bisericeşti a dat cuvenita autorizaţie (11 Mai 1840).

Biserica Sf. Nicolae.

Biserica St. Nicolae a fost până la 1829 giamie turcească.

În anul 1830, giamia a fost transformată în biserică ortodoxă, *pentru a se pomeni în veci slăvitele întâmplări, ale căror sfârşituri norocite pentru ţara românească s'au întărit prin tratatul dela Adrianopol şi a se cinsti pomenirea ostaşilor Ruşi, cari s'au jertfit pentru isbăvirea celor de o credinţă cu dânşii*".

Spre a se putea face faţă cheltuelilor de întreţinere şi a plăti pe slujitorii bisericeşti, i s'a hărăzit 7000 lei pe an, din venitul cuvenit Statului din vânzarea peştelui; s'a mai orînduit ca biserica să încaseze chiria dela birtul carantinii, dat în a sa proprietate, precum şi venitul

a două locuri aflate în apropiere, având unul 279, iar celalt 264 stânjeni pătraţi.

Biserica a fost înzestrată cu icoane şi odoare sfinte de valoare, precum şi cu *trei clopote, turnate din bronzul tunurilor cucerite de Ruşi la cetatea Silistrei.*

În tindă, sus, la intrarea în sânul bisericii, s au zidit două plăci de piatră, cu inscripţiuni în ruseşte. Pe cea din dreapta stă scris: *Bine este cuvântat cel ce merge în numele Domnului,* iar pe cea din stânga: *Cu noi e Dumnezeu, înţelegeţi neamurilor şi închinaţi-vă, că cu noi e Dumnezeu.*

In interiorul bisericii, pe peretele din dreapta, s'a fixat o placă de bronz şi s'a scris în ruseşte următoarele: *Această biserică e clădită în 1830, din giamia mahometană din cetatea Giurgiu, cucerită în anul 1829, în timpul domniei glorioase a Impăratului şi Autocratului întregei Rusii Nicolae I.*

Pe peretele din stânga s'a pus o altă placă asemănătoare, purtând următoarele, scrise tot în limba rusească: *In memoria faptelor armatelor ruseşti din anii 1828 şi 1829 şi a restituirii oraşului Giurgiu Principatului Valahiei. Biserica aceasta e zidită sub administraţia Preşedintelui plenipotenţiar al Divanurilor Principatelor Valahiei şi Moldovei, adjutant şi cavaler Kisseleff, de comitetul constructor din Giurgiu.*

Cel d'întâiu slujitor al acestui sfânt locaş a fost preotul Nedelea.

Bugetul bisericii Sf. Nicolae, dela 1 Ianuarie 1836 — 1 Ianuarie 1837, s'a încheiat la

venituri cu 14.420 lei şi 6 parale, iar la cheltueli cu 8721 lei şi 15 parale, rămânând în casă o economie de lei 5698 parale 31.

Biserica Sf. Treime.

Biserica cu hramul Sf. Treime, întemeiată în mahalaua Smârdii, s'a zidit din bani strânşi cu pantahuza în oraşul Giurgiu şi prin ţară. Construcţia a început în anul 1835.

Am găsit în arhiva Primăriei conceptul unei adrese a Preşedintelui, din 12 Ianuarie 1837, prin care intervenea *către cinstita şi de bun neam Dumneaei Marea Băneasă Brâncoveneasa, ca să contribue cu ce va putea, pentru a se termina biserica.*

Şi mai spunea în acea adresă: *Morţii se îngroapă afară, pe malul Smârdii, unde nu e nici biserică, nici îngrădire; mormintele le râmă porcii, le calcă dobitoacele, vedere jalnică şi pătrunzătoare de durere la inima fiecărui creştin iubitor de Dumnezeu.*

Sfinţirea bisericii s'a făcut la 29 Iunie 1837. Serviciul religios a fost slujit de protopopul Spiridon Sachelarie, ajutat de cei doi preoţi ai bisericii Popa Radu şi Popa Voicu, în prezenţa Preşedintelui Magistratului Petre Servie, a altor persoane de seamă şi a unui numeros norod.

Popa Manea, care strânsese cu pantahuza prin ţară şi a dat şi dela dânsul patru sute de lei, a fost recomandat de Magistrat, ca să fie hirotonit ca al treilea preot la biserica Sf. Treime.

Biserica Sf. Gheorghe.

Biserica cu hramul Sf. Gheorghe s'a întemeiat prin stăruința mahalagiilor din culoarea de verde.

„Patru ani *au prostit* — au strâns cu cerutul — prin țară", spuneau ei într'o jalbă ce au trimis lui Vodă Ghica, în Noembrie 1839, rugându-se ca să li se dea fără plată locul ales pentru clădirea bisericii.

Cererea neaprobându-li-se, ei au început să clădească, în primăvara anului 1840, fără voe, dar și-au luat angajamentul de a strânge bani și a-l plăti.

Locul pe care s'a zidit biserica era atunci de 607 stânjeni și jumătate pătrați și l'au plătit cu 2 lei stânjenul pătrat.

Mitropolia a dat cuvenita autorizație [1]).

---

[1]) In partea a II-a a lucrării voiu reveni cu alte relațiuni asupra acestor patru biserici creștinești, cele d'întâi ce au fost întemeiate la Giurgiu, complectând capitolul cu descrierea celor cari s'au mai ridicat în urmă: română, greacă, catolică și evreești.

CAPITOLUL XVI

Turnul ceasornicului.

Rostul şi vechimea construcţiei.

Turnul din centrul oraşului a atras întotdeauna atenţiunea călătorilor, atât a celor din ţară, cât şi a celor străini.

Cesar Boliac, într'o descriere a Provinciilor Dunărene, spune că a remarcat la Giurgiu „un mare şi frumos *minaret*, din care s'a făcut un observator şi un ceasornic." [1]).

D-l profesor N. Iorga, vorbind despre Giurgiu [2]), spune: „în mijloc, un turn de observaţie, ca un *minaret uitat*, răsare dintr'o grădină pe care o înconjoară zidurile pieţii centrale".

Părerea susţinută adesea că turnul ar fi fost zidit de Genovezi este cu totul greşită.

Tot atât de greşită este şi părerea că acest turn ar fi fost vreodată giamie, saumai bine zis minaret.

După cercetările ce am făcut, pot afirma cu

---

[1]). On remarque á Giurgevo un grand et superbe *minaret*, dont on a fait une horloge et un observatoire... *Cesar Boliac*, lucr. cit. pag. 24

[2]). *N. Iorga;* Drumuri şi oraşe din România, pag. 73

preciziune că zidirea despre care este vorba, ridicată în timpul stăpânirii turceşti, nu a servit niciodată ca lăcaş de rugăciune, ca minaret, ci a slujit numai ca turn de observaţie şi foişor de foc, având în timpul mai apropiat şi un ceasornic cu clopot, care anunţa orele în oraş.

Vechimea construcţiei nu poate ajunge până în timpul trecerii Genovezilor ; ea nu are mai mult de două veacuri şi a fost ridicată de Turci după anul 1700, pentru a le sluji mai mult ca punct de observaţie, în legătură cu celelalte lucrări de fortificaţie ale oraşului, cari au fost continuate până după anul 1812.

Cercetând în arhiva Primăriei, am găsit că în anul 1836, după intervenţia Magistratului, Vornicia pricinilor din lăuntru a aprobat ca „turnul ceasornicului şi odăile dimprejur să se repare cu materiale din cele strânse pentru construcţia cazărmii şi sub supravegherea arhitectului oraşului".

În anul 1837, *odăile* din jurul turnului au fost ocupate de Poliţie; tot în acest an „s'a reparat caldarâmul împrejurul odăilor şi s'au pus patru felinare".

În anul 1838, Preşedintele Magistratului intervine spre a i se aproba suma necesară pentru a repara uşile şi sobele din localul Poliţiei cari „s'au smintit din pricina cutremurului din seara zilei de 11 Ianuarie 1832".

* * *

Deşi lucrarea de faţă se opreşte, în prima ei parte, în preajma anului 1848, totuşi se repro-

duc aci trei vederi ale turnului ceasornicului, în loc de una singură, aceea datând din anul 1837. Cu această ocaziune, câteva scurte deslușiri, în treacăt, nu le socotesc de prisos, rămânând să

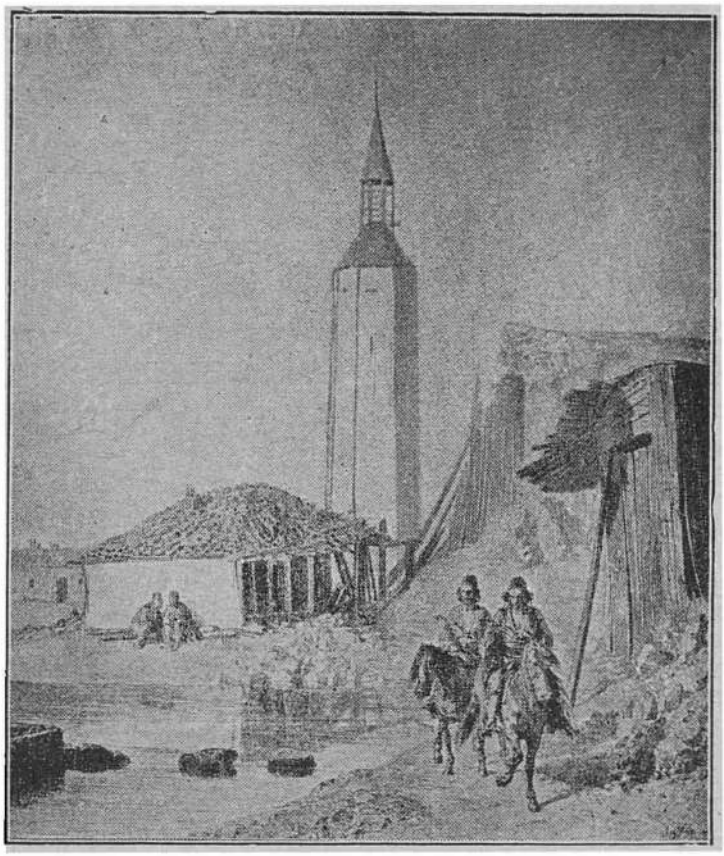

Turnul ceasornicului
După *Rattet* (1837).

revin la locul cuvenit, mai amănunțit, asupra celor două din urmă.

Cea mai veche vedere a turnului, găsită până astăzi, este aceea — atât de cunoscută — da-

torită artistului francez *Raffet*, dela care au rămas şi alte lucrări destul de interesante, privitoare la diferite localităţi din ţară.

Raffet a fost unul din însoţitorii lui *Demidoff* în călătoria acestuia prin Muntenia şi Moldova şi a descins la Giurgiu în ziua de 29 Iunie 1837.

Dacă examinăm desenul reprezentat, observăm în apropierea turnului: o clădire măruntă, mai mult ruinată, lângă peretele căreea stau la sfat doi târgoveţi, nu departe alte dărâmături, o băltoacă, câţiva bolovani de piatră şi doi dorobanţi călări în uniforma lor din vremea aceea.

Ca să putem interpreta impresiunile artistului desenator, trebue să ne referim la timpul acela. Oraşul, cum am spus, se găsea într'o totală prefacere: se croiau uliţi noui; se dărâmau clădirile vechi, construindu-se altele noui, ce erau supuse alinierii; se pavau cu piatră uliţele principale, în primul rând cele cari porneau din centrul oraşului; se ridicau în piaţă „binale cu două caturi"; chiar în anul acela se repara clădirea în care fusese instalată Poliţia şi de unde tocmai plecau cei doi dorobanţi călări; tot în vara anului 1837 se pusese în lucru pavarea pieţii centrale şi se repara *caldarâmul* împrejurul turnului.

Fără îndoială însă că, mai întotdeauna, asemenea vederi luate în grabă ne redau realitatea cu oarecare aproximaţie, dar aceasta nu scade din importanţa lor de netăgăduit.

In anul 1839 s'a aşezat ceasornicul, iar în anii următori s'au făcut mici reparaţii turnului şi cu deosebire părţii de sus, care era de lemn.

A doua vedere reprezintă turnul ceasornicului, aşa cum a fost înaintea ultimului răsboiu (1914). Partea de sus, modernizată, fusese con-

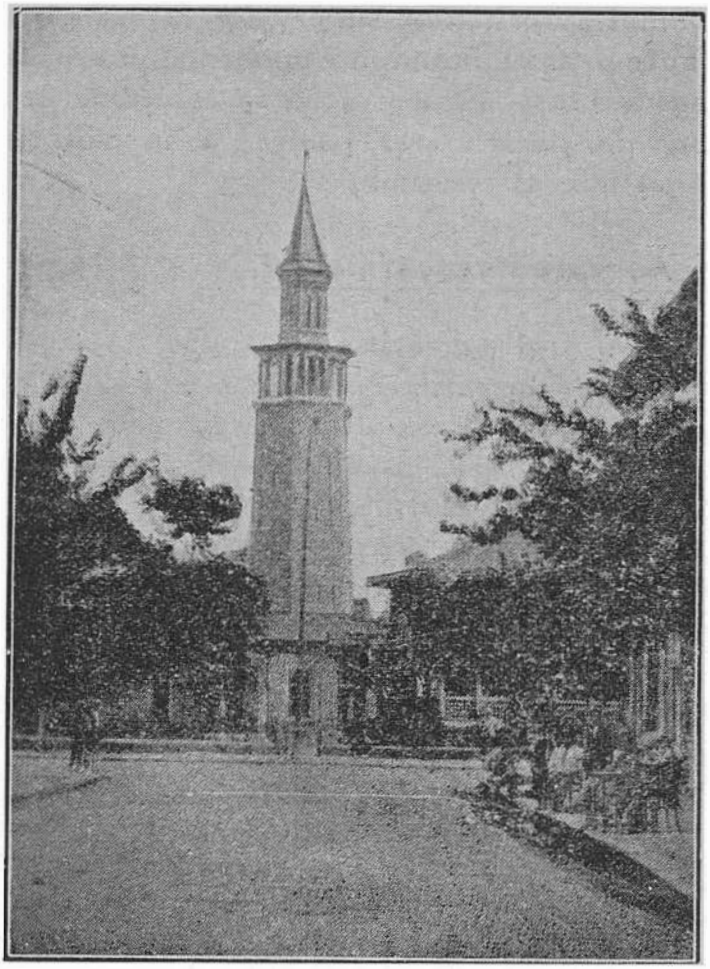

Turnul ceasornicului (1914).

struită din nou, în anul 1883, după planurile arhitectului Kaţachi, primar al oraşului fiind Rose Ştefănescu.

Cea de a treia vedere reprezintă turnul în

starea sa de astăzi, consolidat şi refăcut după planurile comisiunii monumentelor istorice, prin stăruinţa dregătorilor actuali ai oraşului şi cu sprijinul autorităţilor superioare.

Turnul ameninţând mai înainte cu prăbuşirea, aceasta a fost cea mai fericită soluţiune ce se putea da, pentru a se păstra şi în viitorime un vestigiu al trecutului.

Aşezarea ceasornicului.

Magistratul prevăzuse, încă din anul 1833, în „lista de lucrurile cuvenite a se face pentru înfrumuseţarea oraşului" suma de 5000 de lei, pentru cumpărarea unui ceasornic, care să se aşeze în turnul din piaţa mare.

Marea Vornicie a aprobat cumpărarea ceasornicului, care a costat *300 galbeni împărăteşti* (9450 lei) şi a trimis din Bucureşti (Iunie 1839) pe Manolache ceasornicarul, ca să-l aşeze în turn. S'a cheltuit 1089 lei şi 39 parale cu aşezarea.

Nu trece mult şi Magistratul comunică Marei Vornicii [1]) că clopotul ceasornicului este prea mic şi nu se aude sunetul în tot oraşul, ci numai în Piaţă şi intervine *a se schimba şi pune altul mai mare, cum era cel dinainte, din timpul Turcilor; sau să se ia cel mai mic clopot din cele trei dela biserica Sf. Nicolae, care avea sunet mai bun şi să se pună în turn, în locul celuilalt, care să fie mutat la biserică".*

[1]) Raportul Magistratului oraşului Giurgiu, din 30 Iulie 1839.

Marea Vornicie, cu învoirea Departamentului trebilor bisericești, a aprobat propunerea din urmă și s'a cheltuit cu această schimbare 339 lei și 32 parale.

Prin urmare, clopotul așezat în turnul ceasornicului și care a rămas acolo până în anul 1885, a fost unul din cele trei clopote ale bisericii Sf. Nicolae, turnate din bronzul tunurilor cucerite de Ruși la cetatea Silistrei, în anul 1829.

In anul 1885 clopotul a fost topit și turnat din nou în București, făcându-se altul cu mult mai mare ca cel dinainte. Așa se explică inscripția ce poartă acest clopot, — singurul care a scăpat ca să nu fie luat de vrăjmași în timpul ultimului războiu:

„Acest clopot făcutu-s'a din tunurile ce s'au luat dela cetatea Silistra, în anul 1829, de biruitoarele oștiri rusești și s'a hărăzit spre pomenirea despre puternicul a toată Rusiei Impărat Nicolae I, la biserica cea nouă a Giurgiului, din Vlahia, unde se prăznuește hramul sf ierarh Nicolae.

S'a turnat acest clopot în anul 1885, sub domnia Majestății sale Carol I al Romăniei [1]).

După câteva luni, Magistratul orașului Giurgiu comunică Marei Vornicii [2]), că ceasornicul este în stare proastă; mai mult stă decât umblă, cu toate reparațiunile făcute de ceasornicarul care l-a așezat.

---

[1]) Am găsit necesară această deslușire, pentru a înlătura nedumerirea ce cuprinde pe oricine a cetit recentele descrieri asupra orașului, publicate prin ziare, descrieri eronate și lipsite de adevăr în cea mai mare parte.

[2]) Raportul Magistratului din 30 Iulie 1839.

Marea Vornicie, aflând dela ceasornicar că „vina este a celui ce îl întoarce şi care nu se pricepe", răspunde Magistratului (19 Decembrie 1839), că „trimite pe Manolache ceasornicarul, împreună cu ceasornicarul ce va rămâne la Giurgiu pentru totdeauna, ca să poarte de grije pentru bunul mers; Magistratul îl va plăti cu 30 de lei pe lună şi *îi va da şi locuinţă sub ceasornic, unde au stat şi cei de mai înainte, din timpul Turcilor.*" [1]).

Serviciul de incendiu.

In legătură cu turnul ceasornicului, dau aci câteva amănute privitoare la înfiinţarea serviciului pompierilor.

In urma intervenţiunii făcută de Magistratul oraşului, [2]) Departamentul pricinilor din lăuntru a aprobat (9 Noembrie 1834) „cumpărarea unei *tulumbe* dela Viena şi a două sacale necesare serviciului pompierilor."

Tulumba s'a cumpărat în anul 1836, prin comisionerul Constantin Papa Luca şi a costat 1500 de lei, suma fiind prevăzută prin bugetul anului 1835 — 1836; „era zugrăvită la Viena şi ferecată cu fier, iar cele două sacale aveau roatele pela căpătâie cu cercuri de fier."

S'au mai cumpărat „doi cai murgi pentru trasul sacalelor, două doniţi pentru umplutul sacalelor, o ţesală şi două traiste pentru cai".

---

[1]) Corespondenţa oficială reprodusă mai sus, vine în sprijinul afirmaţiunilor noastre, privitoare la rostul turnului din centrul oraşului Giurgiu.

[2]) Raportul Magistratului cu No. 442 din 4 Noembrie 1834, semnat de Petre Servie ca preşedinte şi de cilenul Nicolae Floru.

Turnul ceasornicului (1934).

S'au angajat trei oameni, unul pentru tulumbă şi doi pentru sacale. Iordache cafegiul a fost orânduit ca tulumbagiu, fiind plătit cu cincizeci de lei lunar.

Tulumba se ţinea la turnul ceasornicului; acolo nefiind loc pentru cai şi sacale, s'a luat un loc dela biserica „Adormirea Maicii Domnului" — unde au fost prăvăliile Carnabatu —, şi s'a întocmit încăperea necesară.

In anul 1837, Magistratul oraşului a înfiinţat trei topoare şi trei cângi, dovedindu-se, cu ocaziunea unui foc ce se întâmplase în oraş, că aceste scule sunt trebuincioase.

Dela 16 Ianuarie 1840 s'au angajat şi trei sacagii, cu câte patruzeci de lei pe lună, cari „să stea *napristan* la grajd, pentru a fi gata la orice întâmplare de foc".

Şi astfel s'a întemeiat serviciul pompierilor la Giurgiu, împlinindu-se în curând o sută de ani de atunci.

CAPITOLUL XVII.

Puterea judecătorească.

După întemeierea Principatelor.

In vechime, puterea Domnitorului era nețărmurită; el avea în mâna sa autoritatea militară, administrativă și judecătorească; el dispunea de averea, onoarea și viața supușilor săi, iar sfaturile Divanului erau luate în seamă numai atunci când se potriveau cu vederile lui. De altfel, Divanul era alcătuit aproape mai întotdeauna din boerii cei mai credincioși ai Domnitorului. [1]).

Prin delegație, această autoritate a Domnitorului era transmisă dregătorilor săi cei mai apropiați, cari îl ajutau în treburile cârmuirii, cum s'ar zice miniștrilor și câteodată chiar oamenilor săi de casă, mai mari sau mai mici. [2]).

---

[1]). Sunt istorici cari cred că puterea domnească, în chestiuni de judecată, n'ar fi fost (uneori) atât de nemărginită. Și în sprijinul acestei păreri, menționează pe *megioșii*, proprietari în devălmășie, cari nu slujeau numai ca martori, dar aveau și dreptul de a judeca pricini de proprietate și hotărnicie și de a da hotărâri definitive, pe cari Domnitorul trebuia să le confirme. *C. Giurescu*; Despre Boieri, pag. 42.

[2]). Mari dregători erau: *Banul*, *vornicul*, *logofătul*, *vistiernicul*, *spătarul*, *postelnicul* și *aga* (șeful poliției).

Boeri mai mici: *slugerul*, *pitarul*, *armașul*, *șetrarul*.

Demnitari având slujbe la curtea lui Vodă, mai mari și mai mici: *paharnicul*, *stolnicul*, *comisul*, *medelnicerul* și *cichiodarul*.

Divanul, care avea atribuţiuni judecătoreşti, în primul rând, judeca după pravila ţării, sau după obiceiurile pământului.

Ne putem da uşor seama despre modul cum se împărţea dreptatea, în acele vremuri, când nu exista nimic scris.

Judecata se făcea fără multe forme. Inculpatul, când nu putea să se desvinovăţească, pedeapsa ce i se da se executa imediat.

Domnitorul poruncea ca să fie *spânzurat, pus în ţeapă*, sau *să i se taie capul.*

Cei cari erau prinşi că au uneltit contra Domnitorului şi adeseori erau mulţi pârâţi, din răsbunare, fără să aibă vreo vină, acestora li se ridica viaţa, fără a mai fi judecaţi şi li se confisca şi averile — *erau globiţi.*

Gloaba, sau amenda, se vărsa în vistieria domnească, constituind un nou isvor de venituri [1]).

Pedepsele erau foarte aspre. Cei cari erau prinşi că au furat a treia oară, erau pedepsiţi cu moartea prin spânzurătoare.

Vinovaţii puteau să-şi răscumpere viaţa, pentru fapte mai puţin grave, plătind despăgubire celui vătămat şi gloabă Domnitorului.

Omorul se pedepsea cu moartea: „moarte pentru moarte", dar Domnitorul şi atunci avea puterea să ierte pe vinovat, când acesta avea mijloace să-şi răscumpere viaţa, dând *plata sân-*

---

[1]) Intr'un hrisov aflat în documentele Academiei române se spune: „Mihnea Vodă, omorând pe mulţi boeri, fără nici o vină, a trimis atunci şi urgie mare asupra caselor ale tutulor, de le-au luat satele şi moşiile".

gelui, adică despăgubire familiei mortului şi gloabă domnească.

Vinovaţii erau închişi în închisori numite *grosuri.*

Cele d'întâi legiuiri scrise.

Cea d'întâiu legiuire scrisă din Muntenia a fost *Pravila dela Govora,* numită şi *Pravila mică,* din anul 1640, pe timpul lui Matei Basarab.

Matei Basarab
Domnul Munteniei (1632 — 1654)

Şi în această lege, plină de precepte religioase, era prevăzută pedeapsa cu moartea: „Feciorul de va grăi cuvinte rele părinţilor şi cu nedreptate, cu moarte să moară"...

In anul 1652 a apărut *Indreptarea legii,* numită şi *Pravila cea mare,* tipărită la Târgovişte, tot în timpul lui Matei Basarab.

Amândouă sunt traduceri şi compilări după autori străini, fără a se fi avut în vedere obiceiurile pământului.

Amândouă aceste legi prevedeau pedepse prea crude: tăierea mâinilor pentru furtişaguri; arderea de viu pentru acela care da foc; spânzurătoarea pentru furturi repetate; turnare de plumb topit pe gură, pentru unele fapte.

In timpul lui *Alexandru Ipsilanti*, la 1780, a apărut un codice de legi, în care s'a ţinut în seamă şi obiceiurile ţării. Proiectul acestei legi fusese mai întâiu supus sfatului boerilor, format din Mitropolit, Episcopi şi boerii veliţi.

Cea mai importantă legiuire, în Muntenia, este aceea a lui *Vodă Caragea* din anul 1818, revăzută de obştească adunare a Arhiereilor şi boerilor ţării. Această legiuire a fost în vigoare până în anul 1865, iar până la 1841 a ţinut şi loc de cod penal.

Şi codul Caragea prevedea pedeapsa cu tăierea mâinilor, pedeapsa cu moartea, dar atât aceste dispoziţiuni, cât şi altele, au căzut în desuetudine prin neaplicare.

Rămăsese în vigoare *bătaia la falangă*, pentru mojici, ca şi pentru boeri. [1]).

In timpul Regulamentului organic.

Prin art. 241 din Regulamentul organic s'a prevăzut că: *„toate judecăţile în pricini politiceşti*

---

1). Când era bătut vreun boer, peste rogojina pe care era trântit osânditul se aşternea un postav roşu.

Alte ori, vinovatul era desbrăcat până la brâu, plimbat pe cateva uliţe şi bătut cu nuele; în tot timpul acesta, cel bătut trebuia să zică: „cine o mai face ca mine, ca mine să păţească."

vor fi întemeiate pe condica Principatului Valahiei, cea publicată în anul 1818", adică Codul Caragea.

Prin acelaş Regulament s'a prevăzut înfiinţarea instanţelor de judecată şi organizarea judecătorească.

Judecătoriile de prima cercetare din judeţe, cari au fost înfiinţate, judecau toate pricinile de prigonire *politiceşti, negustoreşti, criminaliceşti,* şi *vinile mari poliţieneşti.*

Ioan Caragea
Domn al Munteniei (1812 — 1818)

Prin pricini politiceşti se înţelegea tot ceeace se întâmpla între doi sau mai mulţi particulari, fără a fi pricină negustorească sau criminalicească ; pricinile negustoreşti erau cele născute din fapte de comerţ ; criminaliceşti, acelea cari prin pravila pământului se osândeau la *moarte,* la ocnă, sau la puşcărie ; vinile mari poliţieneşti, acelea pentru cari se osândeau la închisoare, la o casă de poprire, sau să stea la mănăstire.

Cârmuitorii şi *sub-cârmuitorii* în judeţ au fost

împuterniciţi să judece pricinile mici poliţieneşti şi pricinile administrative.

Prin pricini mici poliţieneşti se înţelegea acelea cari nu meritau o pedeapsă mai mare ca închisoarea pe timp de trei zile, sau *50 de toiege la spate*, [1]) pentru gâlcevuri, bătăi prin cârciumi, fără precugetare şi fără armă omorîtoare; pricini administrative erau acelea ce proveneau din

Pecetea Judecătoriei Judeţului Vlaşca.

chestiuni de dajdie, precum şi plângerile împotriva slujbaşilor Cârmuirii.

Pentru săteni s'au întocmit judecătorii rurale, compuse din preot şi trei juraţi aleşi, cari judecau, în fiecare Duminică, după terminarea slujbii bisericeşti, pricinile de mică însemnătate dintre săteni.

Dreptul de apel şi Divanul de revizie.

Impricinaţii judecaţi la judecătoriile de judeţe de „întâia cercetare" aveau dreptul de apel la *Inaltul Divan*, ale cărui hotărîri se supuneau,

[1]) După cum vedem, atât pedeapsa cu moartea, cât şi pedeapsa cu bătaia erau legiferate. Printre punctele ce au făcut parte din programul de luptă al marilor patrioţi, cari au pregătit mişcarea naţională revoluţionară dela 1848, au fost şi desfiinţarea pedepsii cu moartea, precum şi a pedepsii degradatoare cu bătaia.

prin Marele Logofăt al Dreptății, la întărirea Domnitorului.

In anul 1833 s'a mai înființat o instanță superioară, sub numele de *Divanul de revizie*, care judeca hotărîrile Inaltului Divan, sub președinția Domnitorului, sau, după orânduirea Măriei Sale, sub unul din *boerii cei d'întâi*. [1]).

Indatoririle judecătorilor.

Prin legea din Iunie 1835 s'a prevăzut modul de judecată și pedepsele de aplicat la pricini din închirieri, tocmeli, datorii mărunte, cum să se redacteze sentințele, trecerea lor în condică, atribuțiunile procurorilor, precum și îndatoririle avocaților.

S'a lămurit și mai bine competența judecătoriilor de prima cercetare, care trebuia să se mărginească numai la pricini politicești, de comerț și criminalicești.

„Toate pricinile de închirieri și contracturi, adeverite de judecătoriile și Ocârmuirile locale, precum și datoriile mărunte fără zapise și cu netăgăduire de verice sumă", au fost scoase cu totul din „cercetarea, hotărîrea și punerea în lucrare a judecătoriilor de prima cercetare" și lăsate pe seama Ocârmuirii locului.

S'au luat măsuri serioase pentru trecerea în condică a sentințelor, fiind făcut răspunzător de buna lucrare Președintele judecătoriei.

---

[1]) Au fost numiți în Divanul de revizie: logofătul Scarlat Mihălescu, hatmanul Mihăiță Filipescu, vornicul Ion Cocorăscu, aga Constantin Cantacuzino, aga Emanoil Florescu și căminarul Gheorghe Bibescu. *Analele parlamentare*, anul 1833.

S'au înfiinţat registre pentru transcrierea contractelor de zestre şi a actelor de vânzare, precum şi pentru trecerea ipotecilor.

Procurorii au fost obligaţi, „pe toată săptămâna, să închipuiască jurnalul pe fiecare zi, cuprinzând toate împrejurările urmate în judecătorie, pe lângă care se va afla şi adevăratele purtări a fieşi cărui judecător, grefier

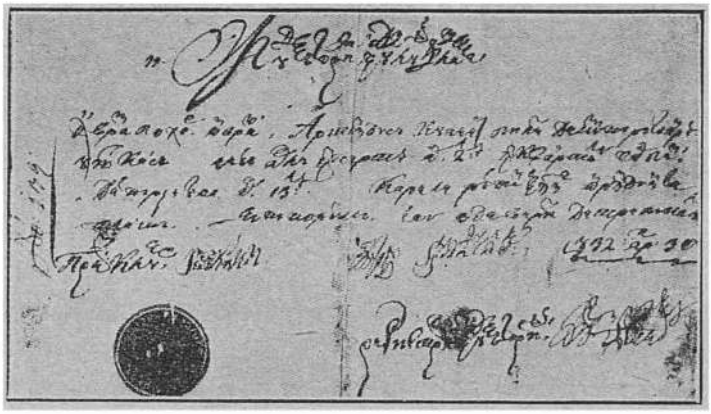

O legalizare judecătorească [1]).

şi orice slujbaş, până la cel mai mic şi să raportuiască pe scurt marelui Logofăt, ca după aceea să cunoască Departamentul dreptăţii răsplătirile ce se cuvine să dobândească cei cu bune purtări judecători i slujbaşi şi împotrivă osândele ce trebuesc a se pregăti pentru cei abătuţi din adevăratele lor datorii"

---

[1]) *Judecătoria Judeţului Vlaşca adevereşte (legalizează) un bilet de cumpărătură presentat de ovreiul Avram Buhor din Giurgiu, care a luat in stăpânire, după ce a răspuns orânduita plată, o casă aflată in cfartalul de galben, despărţirea a 13-a. Anul 1832 Aprilie 30.*

S.S. Preşedinte, *Clucerul* **Gheorghe Chicoş**
Judecător **Grădişteanu**

Organizarea corpului avocaţilor.

Prin aceeaş lege se spune:

„Va fi *avucat* cel ce s'ar cerceta de o comisie orînduită într'adins de marele Logofăt al Dreptăţii şi ar da dovezi destoinice, în această cercetare, că cunoaşte cu desăvârşire pravila pământului şi legiuirile Regulamentului organic, i toate formalităţile ce sunt orînduite a se păzi în judecătoriile Principatului".

S'a prevăzut prin lege ca plata avocaţilor să se facă după pricini câştigate şi anume: pentru pricini până la 10.000 lei, zece la sută; pentru pricini dela 10.000—50.000 lei, 5 la sută; dela 50.000 până la orice valoare, 3 la sută.

Taxele de judecată.

Printr'un amendament votat mai târziu, pentru a se pune stavilă la înmulţirea judecăţilor, s'a legiferat ca împricinaţii, pe lângă celelalte cheltueli, să fie obligaţi a plăti o taxă în bani de 6 la sută „pentru lucrurile mişcătoare ce ar fi alese în bani, ori s'ar preţui în urmă, iar pentru lucrurile nemişcătoare, preţuite ca de o vânzare obavnică, câte 3 la sută".

Sumele de bani rezultate din aceste taxe se vărsau în casa Statului.

Noul Cod de comerţ şi Codul penal.

In 1837 s'a hotărît alcătuirea unui codice de comerţ, tălmăcit după cel francez, din care „s'a trecut numai câte se potriveau la starea ţării".

După ofisul Măriei Sale din 15 Mai 1837, noul proiect trebuia să capete putere de lege „după patru luni dela împărţirea lui pela judecătorii şi publicarea prin gazetă, buletinuri şi obştire pela toate bisericile oraşelor Principatelor".

Codul de comerţ a căpătat însă putere de lege abia în anul 1840, când a fost întărit de Alexandru Ghica Vodă, mare Logofăt al dreptăţii fiind Barbu Ştirbei.

S'au înfiinţat trei tribunale comerciale, în Bucureşti, Craiova şi Brăila. In celelalte judeţe pricinile comerciale se judecau de tribunalele civile, după art. 305 din Regulamentul organic.

Deciziunile comerciale puteau fi apelate la *Curtea apelativă*, înfiinţată la Bucureşti, în termen de trei luni dela primirea de către împricinaţi a copiei de pe deciziune [1]).

In anul 1831 a intrat în vigoare noul *Cod penal*, însoţit de procedura sa, când a încetat de a se mai aplica dispoziţiile cuprinse în Codul Caragea.

Judecătoria judeţului Vlaşca.
Câteva date referitoare.

In timpul lui Alexandru Ghica Vodă se publica regulat, pe fiecare lună, în Buletinul oficial al Statului, situaţia proceselor înfăţişate la toate instanţele judecătoreşti din Principat.

Iată care a fost situaţia la Judecătoria ju-

[1]) Analele parlamentare, vol. I—X, anii 1831—1841.

deţului Vlaşca, pe luna Februarie 1841: s'au înfăţişat 68 pricini şi s'au *săvârşit* (judecat) 15. Judecătoria „s'a aflat în lucrare 16 zile; 10 zile s'a aflat în lucrare cu clucerul Răducanu Clinceanu, care era preşedintele judecătoriei, menţionându-se că *5 zile a lipsit, fiind plecat la Bucureşti, fără voe, iar într'o zi nu a venit;* 16 zile s'a lucrat cu ceilalţi doi judecători: medelnicerul Costache Călinescu şi pitarul Costache Anghelescu [1]).

In întreg anul 1840 s'au înfăţişat 636 pricini la Judecătoria de Vlaşca, care a lucrat 194 zile; s'au judecat 266 pricini, iar 28 s'au terminat prin împăciuire.

Medelnicerul Costache Călinescu, judecător, încetând din viaţă, a fost numit în locul său Nicolae Palada.

În locul clucerului Răducanu Clinceanu, preşedintele Judecătoriei, a fost numit paharnicul Grigore Lipănescu; iar în locul pitarului Costache Anghelescu a fost numit judecător vistierul Constantin Roşca [2]).

În timpul domniei lui Gheorghe Dimitrie Bibescu s'au făcut mai multe schimbări, atât printre funcţionari, cât şi în corpul judecătoresc din ţară.

La Vlaşca, în locul paharnicului Grigore Lipănescu, a fost numit preşedinte al Judecătoriei stolnicul Petrache Peretz; iar în locul vistierului Constantin Roşca a fost numit judecător pitarul Vasilache Porumbaru [3]).

[1]) Buletinul oficial No. 22 din 11 Aprilie 1841.
[2]) Buletinul oficial No. 41 din 11 Iulie 1841.
[3]) Buletinul oficial No. 28 din 29 Martie 1844.

CAPITOLUL XVIII

Serviciul de poştă.

Primele începuturi.

Serviciul de poştă din ţara noastră a început cu transportul curierilor domneşti.

Mircea cel mare a întreţinut o întinsă corespondenţă cu Regii Poloniei şi Ungariei, cu Sultanii Turciei, cu Domnitorul Moldovei, iar corespondenţa se trimetea prin curieri speciali.

Populaţia oraşelor şi satelor prin cari treceau aceşti curieri era obligată să pună la dispoziţie caii trebuincioşi. Mai târziu s'au înfiinţat nişte căruţe mici, numite *olace*, pentru transportul curierilor, cari erau puse tot în sarcina oraşelor şi satelor şi de această obligaţiune nu putea nimeni scăpa fără poruncă domnească [1]).

In timpul urmaşilor lui Mircea, corespondenţa între Domnii Munteniei şi reprezentanţii lor pe lângă Poartă se transmitea prin nişte curieri speciali numiţi *călăraşi*.

---

[1]) Mircea Vodă, printr'un hrisov din Giurgiu, cu data de 11 Mai 1399, a făcut satului Polcăuţi favoarea de a-l scuti ca să mai dea cai de olac.

In ţara noastră au circulat şi curieri streini, cari aduceau corespondenţa din alte ţări. Şi aceştia călătoreau cu olace şi cai româneşti, puşi la dispoziţie de populaţie, după porunca Domnitorilor.

In secolul XVII şi al XVIII.

In timpul dela 1601 şi până la 1716, serviciul de poştă a luat o desvoltare mai mare, atât în interior, cât şi în relaţiile cu străinătatea.

Caii, olacele şi hrana oamenilor şi a cailor erau însă tot în sarcina populaţiunii din clasa de jos a târgurilor şi satelor, boerii şi funcţionarii fiind scutiţi.

In timpul sec. al XVIII-lea, cu toată vitregia vremurilor prin cari am trecut, serviciul de poştă s'a îmbunătăţit din ce în ce şi a fost pus la îndemâna publicului, atât pentru transportul de persoane, cât şi pentru acela de corespondenţă.

S'au înfiinţat staţiuni de poştă, unde se găseau caii şi olacele necesare.

Se făcea un control foarte sever călătorilor, mai cu osebire la Giurgiu de către Turci şi nimeni nu putea pleca dintr'o localitate într'alta, fără *răvaş de drum*.

In timpul domniei lui Alexandru Ipsilanti în Muntenia, s'a dat cea mai bună organizaţie serviciului poştal, care a fost trecut pe seama Statului. Banii încasaţi din serviciul de transport serveau în parte la acoperirea cheltuelilor de întreţinere făcute de Stat.

In anul 1795, poştele au fost date în antre-

priză, dar din diferite cauze antreprenorii au păgubit şi s'au retras, lăsându-le pe seama Statului.

In timpul Regulamentului organic,

Rusia, ocupând ţările române, a pus mâna şi pe administraţia poştelor, dela 1806 până la 1812 şi a exercitat această stăpânire şi dela 1828 până la 1832.

In Mai 1833 poştele din Muntenia s'au dat în antrepriză, pe termen de trei ani, iar prin contract s'a prevăzut că se poate transporta, atât corespondenţa, cât şi banii particularilor. Taxele se fixau de antreprenor, cu aprobarea Sfatului administrativ. Taxa pentru transportul călătorilor a fost ridicată dela 12 la 20 parale de cal şi ceas.

In anul 1835 Sfatul administrativ şi-a dat părerea ca pe drumurile principale, cum era şi drumul între Giurgiu şi Bucureşti, să se înfiinţeze un serviciu de diligenţe, care să se dea asemenea în antrepriză prin licitaţie.

Domnitorul aprobând licitaţia ţinută, dela 1 August 1836 poştele din Muntenia au fost arendate pe termen de cinci ani, la mai mulţi antreprenori.

Drumul dela Giurgiu la Bucureşti a fost luat în arendă de Constantin Piga.

Serviciul de diligenţe nu s'a înfiinţat, însă, antreprenorii tot amânând, sub pretext că trebuia să facă cheltuieli noui [1]).

[1]) *Const. Mirescu*, Istoria poştelor române, 1916.

După descrierea lui Walsh [1].

Iată cum descrie un călător englez, care a trecut prin Giurgiu, înainte de 1828, serviciul de poştă din ţara noastră:

„Modul de a călători în această ţară este într'adevăr ciudat. Ni se aduse o căruţă, făcută din mai multe scânduri, de aproape trei picioare înălţime, două lărgime şi cel mult patru de lungă [2]. Pe fundul căruţii era pus fân, iar deasupra fânului aşternută o rogojină de papură. Acest soiu de căruţă mergea pe patru roate mici, făcute dintr'o singură bucată de lemn, având un diametru de douăsprezece degete [3]. Mi-am agăţat geamantanul de fundul din spate, ca să mă reazăm şi după ce m'am urcat cu greutate în acea *cutie*, ca să pot întinde picioarele, a trebuit să le scot afară, între roatele dinainte, cu riscul de a mi le sdrobi."

„Se înhămară patru cai, cu nişte ştreanguri foarte subţiri. Un surugiu, purtând o haină scurtă de flanelă albă, cu nădragi şi căciulă de aceeaş culoare, încălecă pe unul din caii de pe urmă. Drept hăţuri, avea numai o frânghie sub-

---

[1]) *Voyage en Turquie et à Constantinople*, Paris, 1828.

[2]) Deşi se ştie că *olacele* de poştă erau destul de mici şi neîncăpătoare, dar eu cred că exagerează, dacă socotim că un picior are 33 centimetri.

[3]) Când spune că roatele aveau un diametru de 12 degete (*pouce*) adică 33 centimetri, merge prea departe cu exagerarea şi nu ştiu, zău, dacă prietenul nostru Walsh ar fi putut ajunge teafăr acasă, când ar fi călătorit într'o astfel de cutie, aşa cum o descrie, trasă de patru cai iuţi, fugind în galop mare.

Reproducem din cartea lui Walsh vederea călătoriei sale în căruţa de poştă. (*Manière de courir la poste en Valachie.*)

ţire, legată la un capăt de gâtul calului din rândul întâiu, iar celalt capăt era trecut pe după gâtul surugiului."

„După ce mă urcai, el porni caii în galop mare, trosnind din biciu şi dând strigăte prelungite şi foarte neplăcute. Tătarul [1]) meu venea în urmă, într'o căruţă la fel, iar surugiul lui, începea el să strige când tăcea al meu.

Cu tot dispreţul arătat pentru căruţa noastră de poştă, călătorul englez recunoaşte buna organizare a serviciului şi laudă iuţeala cailor.

„Valahia are o cantitate considerabilă de cai, cum nu se găseşte în Bulgaria".

Spune apoi că a făcut două ore dela Giurgiu până la Băneasa, două ore dela Băneasa până la Comana şi patru dela Comana până la Bucureşti, unde a ajuns la orele opt seara.

„Găsind cai pregătiţi la toate popasurile, am mers cum merg curierii cari duc depeşile", spune el.

Călătorul a urmat drumul de poştă, numit al *Olacului*, care trecea prin *Băneasa*, — îi zice *Bangasca*. Nu i-a plăcut de loc satul şi iată cum îl descrie: „Acest sat îmi face impresia exactă a locuinţelor de iarnă ale hordelor de Sarmaţi. Românii se pare că au modificat foarte puţin veşmintele strămoşilor lor. Ei sunt îmbrăcaţi în piei de oaie, aşa cum sunt jupuite depe animale.

Locuinţele lor sunt sub pământ şi nu se vede decât acoperişul, unde sunt lăsate câteva găuri,

[1]) Călătorul venise dela Constantinopol împreună cu un ienicer aflat în serviciul Ambasadei engleze şi care l'a însoţit până la Turnu-Roşu.

prin cari iese fumul și pe unde pătrund lumina și aerul. Aceste bordeie ar fi nimerite pentru

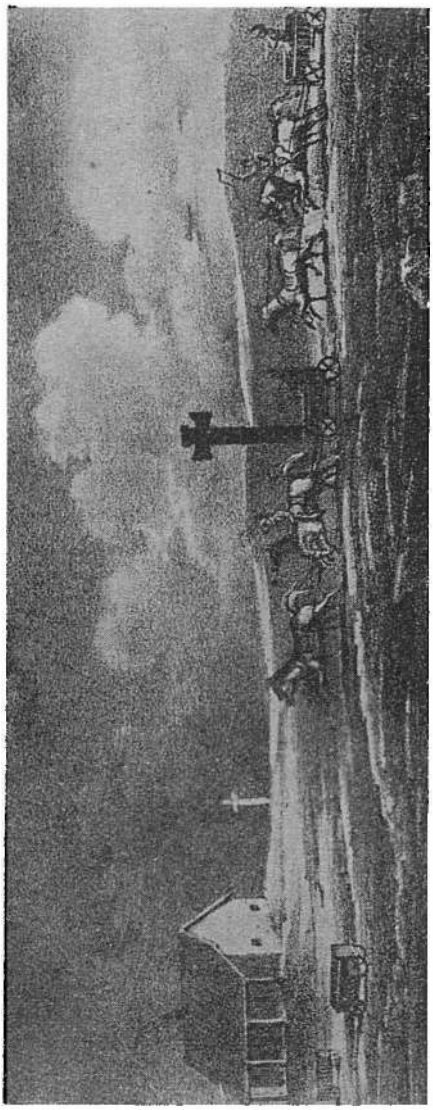

O călătorie în căruța de poștă (Înainte de 1828)
Reprodusă din cartea lui *Walsh*, — *Voyage en Turquie et à Constantinople.*

Samoiezi, ca să-i ferească de asprimea iernelor siberiene, pe malurile râului *Obi*, dar nu mă

aşteptam să le găsesc pe malurile Dunării [1])".

Descrie apoi cârciuma unde a intrat, care avea mai multe odăi şi un beciu plin cu butoaie, dar nici acolo nu a rămas mulţumit, fiindcă „se simţea un miros de pivniţă foarte neplăcut".

Nu a găsit nimic rău de spus despre poziţia satului. „Băneasa are o poziţie mai ridicată, de unde se vede Dunărea la mare depărtare, înconjurând un ostrov foarte întins, acoperit cu arbori [2])".

După descrierea lui Demidoff.

Anatol de Demidoff, în scrierea sa despre călătoria făcută prin ţara noastră, spune că, ajungând la Giurgiu, după oarecari stăruinţe a obţinut ca să i se pună la dispoziţie toţi caii de poştă ce se găseau în localitate, în număr de 24, cari au fost înhămaţi la două trăsuri încăpătoare, câte 12 la fiecare.

Iată cum descrie Demidoff caii luaţi dela poşta din Giurgiu şi cum au mers până la Bucureşti:

„Caii, mici de statură, subţiri, nu de rasă,

[1]) Numai cine cunoştea viaţa şi suferinţele ţăranului român, pe vremea aceea şi mai înainte, îşi da seama despre ceeace se putea pretinde unui popor nenorocit de sclavi, care numai acolo sub pământ îşi mai găsea siguranţa vieţii şi a averii sale, multă puţină ce mai încropia.

[2]) O observaţie de făcut: Călătorul englez, dela Constantinopol până la Giurgiu, a venit călare şi a întâmpinat în drumul său neplaceri şi greutăţi de tot felul, viaţa chiar fiindu-i de câteva ori primejduită; le mărturiseşte singur, dar le spune cu multă rezervă şi cu o binevăzută cruţare. Pe noi ne-a judecat într'un mod mai brutal dacă nu greşesc când mă exprim astfel. Ne-a pus la rând cu Sarmaţii, cu Samoyezii, cu alte cuvinte ne-a considerat ca un popor sălbatec. Dar dece să ne mai plângem de aprecierile ce se făceau despre noi acum o sută de ani şi mai bine, când şi astăzi se mai găsesc străini, cari nu ne judecă cu mai multă bunăvoinţă.

înhămați cu două ștreanguri ce le slujeau de șleauri, în jurul capului un căpăstru de frânghie, fără zăbale și nepotcoviți, dar iuți și cu o putere neobișnuită, *au mers pe tot drumul ca săgețile*".

„La popasuri, când îi opreau să răsufle, surugiii se scoborau, îi frecau la ochi și îi trăgeau de urechi, convinși că astfel caii se odihnesc".

„Animalele, întărâtate de strigătele surugiilor, i-au dus prin câmpuri tăiate de râpe, pârâuri și mlaștini fără fund, până în seară la București". [1])

Demidoff a făcut drumul dela Giurgiu la București, la sfârșitul lui Iunie 1837, trecând prin Călugăreni.

---

1) *Voyage dans la Russie méridionale et la Crimée, par la Hongrie, la Valachie et la Moldavie, en 1837.*

CAPITOLUL XIX.

Ţărmurirea epidemiilor. Infiinţarea serviciului sanitar.

In timpul ocupaţiunii ruseşti.

Din cauza războaielor dintre Ruşi şi Turci, Principatele române ajunsese într'o stare de plâns. In timpul ocupaţiunii ruseşti dela 1769-1774, ele au fost complect ruinate; o sărăcie cumplită domnea pretutindeni.

Ciuma decima sate întregi, locuitorii începuse a-şi părăsi căminurile, luându-şi lumea în cap, fugind de mizerie şi de frica boalei. Această groasnică molimă, adusă din Asia, se încuibase la noi şi când se credea că s'a stins, ea apărea din nou.

După comunicările lui *Valcroissant*, un militar francez ce se găsea în slujba turcească prin Dobrogea, dezastrul ciumii în armatele ruseşti şi turceşti era de o mie de ori mai mare ca dezastrul războiului.

Măsuri sanitare de pază.

Cele d'întâi măsuri de poliţie preventivă au fost luate de Alexandru Ipsilanti, în timpul dom-

niei lui în Muntenia dela 1774—1782, când s'au înfiinţat căpitănii pentru paza graniţelor.

La Giurgiu, au fost cazuri de ciumă în anul 1791; mai multe în anii următori.

In anul 1794 ivindu-se iarăş ciuma la Giurgiu, Domnitorul Alexandru Moruzi trimite ordin Ispravnicului de Vlaşca să ia măsuri serioase de pază, ca să nu se întindă boala. Se vede că molima s'a înteţit din ce în ce, fiindcă la 1 Noembrie Domnitorul repetă ordinul dat mai înainte.

Epidemia a continuat să bântue în anul 1795, iar în primăvara anului 1796 se răspândise şi în alte sate din judeţul Vlaşca.

Domnitorul dă ordin tuturor Ispravnicilor din ţară ca să ia măsurile necesare de pază şi în acelaş timp să povăţuiască pe locuitori ca „om vlăscean şi giurgiuvean din partea locurilor *mo'ifsite* să nu primească în judeţ".

Oraşul Giurgiu în adevăr era un focar pestilenţial, cum erau toate cetăţile ocupate de Turci. Salahorii cari erau trimişi aci la lucru, când se întorceau pe la casele lor, erau factorii răspânditori ai epidemiei; tot asemenea, cărăuşii ce aduceau sare la schelă, se întorceau de multe ori molipsiţi. Negustorii turci cari veneau cu mărfuri în ţară, erau şi ei răspânditori de boală.

S'au dat ordine ca aglomeraţiile de prin cârciumi şi cafenele să fie interzise; cerşitul pe stradă şi pela biserici să fie oprit; vătăşeii mahalalelor oraşului să cerceteze zilnic şi să

dea de ştire când se înbolnăveşte cineva [1]); preoţii să nu îngroape nici un mort până nu se va verifica cauza morţii prin oameni *practicoşi* [2]).

Intre anii 1800 şi 1810 ciuma nu s'a mai ivit.

Domnitorul Caragea a înfiinţat în Iunie 1810, înspre Dunăre, un cordon sanitar, dela Giurgiu până la Zimnicea.

Boala a continuat să bântue, cu intermitenţă, în tot timpul domniei lui Vodă Caragea, fiind vestită sub numele de *ciuma lui Caragea.*

Pentru a se ţărmuri molima, se înfiinţase şi un cordon de pază la râul Argeş, unde erau toţi opriţi, desinfectaţi şi ţinuţi trei zile, înainte de a li se da drumul să meargă spre Bucureşti.

In Septembrie 1814 boala secera, nu numai în judeţul Vlaşca, dar şi în judeţele vecine şi altele mai depărtate. Cadavrele zăceau pe drumuri; locuitorii molipsiţi fugeau de frica lazareturilor şi a cioclilor şi se ascundeau prin păduri, unde îşi făceau colibe. Cei morţi rămâneau neîngropaţi de îi mâncau câinii, iar cei cari se însănătoşeau şi se înapoiau în oraş, molipseau pe alţii.

---

[1]) Un bătrân din familie îmi spunea, când eram copil — şi mie îmi plăcea întotdeauna să-l ascult, — cum vătăşeii mahalalelor, în timp de boală, umblând din casă în casă, băteau cu un b,ston în poartă şi întrebau din stradă: *sănătoşi?* Dacă li se răspundea: *sănătoşi*, fără altă cercetare, treceau la casa de alături, fă:ând aceeaş întrebare şi aşa pretutindeni, în mahalaua ce avea fiecare în paza sa.

[2]) Intre oamenii *practicoşi* făceau parte şi foştii ciumaţi, cari avusese norocul să se vindece, polcovnicul de ciocli, — fiindcă pe vremea aceea şi cioclii aveau polcovnicul lor, — şi chiar cioclii când epidemia bântuia cu furie.

In anul 1824 ciuma apare iarăș, mai încetează în anul următor, dar în vara anului 1826 isbucnește cu furie. Toată lumea este îngrozită; boala e pretutindeni. Casele se închid, afacerile negustorești stagnează.

Și în toamna anului 1828 județul Vlașca suferă mult de pe urma ciumii. Numărul bolnavilor creștea pe fiecare zi, atât în populația civilă, cât și printre ostașii ruși din lagărul de lângă Giurgiu. Câțiva generali ruși, între cari și generalul Cerbatoff, au căzut bolnavi.

Ciuma a bântuit în Giurgiu și la 1829. Oamenii mureau cu sutele în fiecare zi, dar mai mult ruși.

Ciuma s'a stins în anul 1830, dar deabia s'a terminat cu ea și în vara anului 1831 a isbucnit *holera*, adusă din Rusia. Și această epidemie a făcut câteva victime la Giurgiu, dar s'a stins repede.

Zile de groază la Giurgiu.

Prin momente de mare groază treceau, atât bogatul, cât și săracul, în zilele cât ținea și până se domolea molima.

Cei cari dispuneau se aprovizionau îndeajuns cu de ale mâncării și se închideau în casă, neprimind pe nimeni. Ulițele orașului erau pustii; rarii trecători mergeau aruncând în dreapta și în stânga priviri înspăimântate, ferindu-se a se atinge unul de altul.

Prăvăliile vindeau numai pe câte o fereastră, iar banii se spălau cu oțet.

Deasupra orașului se ridicau nori de fum înecăcios dela gunoaele aprinse pe maidane și prin curțile caselor, fiind întărită credința că fumul este un bun desinfectant.

Câinii, rămași fără stăpân, te înfiorau cu urletele lor de jale.

Câteva haimanale, câțiva bețivi, de cari parcă și ciuma fugea fără să-i atingă, necesari de altfel în asemenea triste împrejurări, aveau meseria de a umbla din casă în casă și a luă pe cei morți spre a-i îngropa, sau a strânge pe bolnavi, pentru a-i duce la barăcile de izolare. De multe ori acești ciocli fără inimă, amețiți de băutură, neurmărind decât jefuirea celor cari mureau, săvârșeau acte de cea mai înjositoare sălbăticie, ce nici nu trebue a le mai aminti.

Serviciul sănătății publice.

Prin Regulamentul organic s'au prevăzut importante dispoziținni pentru îmbunătățirea serviciului medical, până atunci ca și inexistent.

S'a înființat un comitet al sănătății, orânduit „a priveghea neîncetat și strașnic ca măsurile luate pentru sănătatea obștei să se păzească întocmai.“

S'a întocmit un regulament pentru spițerii, cari au fost obligate să se aprovizioneze cu medicamente bune, proaspete și suficiente.

S'au supus verificării diplomele doctorilor și ale spițerilor noui veniți.

S'a introdus altoirea la copii contra vărsatului;

S'au pus, putem zice, bazele unui început de serviciu sanitar în ţară.

Mai înainte, la bolnavi se chemau babele cu buruienile lor.

Când se bolnăvea câte un Domnitor, sau vreo rudă de a lor se aduceau medici (*vraci*) din Ardeal, din Crimeea, din Italia şi chiar din Germania; Ştefan cel Mare şi-a adus un medic din Nürnberg.

Aceşti medici aduceau cu dânşii şi câte o mică farmacie, dar foarte neîndestulătoare.

Cel d'întâiu spital din ţară, spitalul Colţea, a fost întemeiat de Brâncoveanu şi a fost înzestrat şi cu o farmacie sau spiţărie.

La 1752 Grigore Ghica Vodă a înfiinţat în Bucureşti spitalul Pantelimon.

Intemeierea spitalelor a deschis o epocă nouă pentru farmacie în ţările române.

In timpul lui Alexandru Ipsilanti spiţăriile se înmulţesc, aşa că a trebuit să fie supuse controlului medicilor primari de spitale, ca să nu vândă decât preparate proaspete şi bune.

Spiţerii dela noi erau străini, mai mult saşi [1]).

Giurgiul având o carantină bine organizată, a fost unul din primele oraşe în care s'a înfiinţat un serviciu medical şi o spiţărie.

Ca medic al carantinii a funcţionat Dr. *Ion Sibinianu* (*Seben* [2]), care s'a stabilit la Giurgiu,

---

[1]) *N. Iorga*, Istoria românilor în chipuri şi icoane; farmacia în ţările române.

[2]) Dr. *Ion Sibinianu* (*Seben*) s'a născut la 7 Noembrie 1807, în satul *Micoşani* (Transilvania). El a fost ales primar al oraşului în anul 1866 după legea comunală în vigoare dela 1864 şi a funcţionat în această calitate până la 2 Noembrie 1866, când a încetat din viaţă.

unde a fost ales mai târziu Primar al oraşului; iar cel d'întâiu spiţer a fost *Ion Şobel.*

Epidemiile de ciumă şi holeră ţărmurindu-se, autorităţile, medicii, ca şi ceilalţi slujitori ai sănătăţii publice au putut să-şi îndrepteze atenţiunea şi activitatea lor în alte direcţiuni, luându-se folositoare măsuri contra unor alte boale, ce bântuiau oraşele ca şi satele.

Spitalul venericesc.

Comitetul sănătăţii sau al carantinelor, cu reşedinţa în Bucureşti, era însărcinat cu privegherea şi luarea măsurilor sanitare în tot cuprinsul Principatului, iar Ispravnicul de judeţ era îndatorat să comunice comitetului tot ceeace privea starea sănătăţii din judeţul său.

Ispravnicul judeţului Vlaşca comunicând comitetului sănătăţii (anul 1834) că *patimile lumeşti* s'au întins, atât în oraş, cât şi în judeţ, comitetul a intervenit prin Vornicia din lăuntru, dându-se ordin Magistratului oraşului să închirieze o casă încăpătoare, în care să interneze pe toţi bărbaţii şi femeile bolnave, iar Poliţia să cerceteze şi să facă liste. Intreţinerea şi medicamentele să fie date din casa Magistratului; cei cu stare să plătească dânşii cheltuelile făcute, iar cheltuelile făcute cu cei săraci să se suporte de Magistratul oraşului.

Preşedintele Magistratului roagă printr'o adresă pe Dr. Seben, medicul carantinii, ca să descopere pe bolnavii de asemenea boale din oraş, fiindu-i mai uşoară această sarcină, ca doctor.

Dr. Seben răspunde, la 12 Decembrie 1834, că trebuie să se închirieze patru odăi, una pentru bărbaţi, una pentru femei, una pentru bae şi una pentru servitori, o femeie şi un bărbat.

Magistratul oraşului a luat cu chirie casa cu patru odăi, unde a stat Hagi Abdulà, a luat măsuri pentru procurarea paturilor şi lemnelor de foc, iar la începutul lunii Ianuarie 1835 a început funcţionarea spitalului zis *venericesc*.

In corespondenţa citită am găsit că spiţerul oraşului a pus multă sârguinţă pentru îngrijirea şi vindecarea bolnavilor.

In cursul anului 1835 au fost căutaţi 22 bolnavi cu stare din oraş şi judeţ, cari au plătit 488 lei şi 38 parale, iar lei 511, parale 2, cheltuiţi cu cei fără stare, s'au trecut în socoteala Magistratului şi a Cârmuirii, pentru partea ce privea pe fiecare.

Cu ordinul din 16 Ianuarie 1836, Departamentul pricinilor din lăuntru a dispus ca Magistratul să plătească *o mie de lei* spiţerului oraşului Ion Şobel „pentru silinţa şi folositoarea ispravă arătată la vindecarea bolnavilor.“

CAPITOLUL XX.

Venirea Domnitorului.

Alte serbări.

Generalul Kisseleff părăsind ţara în luna Aprilie 1834, după câteva zile în urmă Poarta, în înţelegere cu Rusia, a numit ca Domnitor în Muntenia pe Alexandru Ghica, frate mai mic cu Grigore Ghica Vodă, care domnise dela 1822 până la 1828.

Alexandru Ghica a trecut prin Giurgiu când s'a dus la Constantinopol ca să primească învestitura.

Domnitorul a venit la Giurgiu la 3 Martie 1839, când „s'a făcut luminaţie împrejurul caselor unde a conăcit, cât şi la alte locuri, în Piaţă şi la turnul ceasornicului".

Domnitorul a mai venit la Giurgiu la 23 Martie 1840.

Am găsit o adresă a Preşedintelui Magistratului, din 21 Martie, către stărostii, prin care se anunţa „că Măria Sa Domnitorul va sosi Duminica viitoare de dimineaţă la Giurgiu, rugându-le să fie gata cu toate corporaţiile,

spre a merge întru întâmpinarea Măriei Sale, petrecându-l până la cfartirul unde se va scoborî".

Cu această ocaziune, Preşedintele Magistratului Gheorge Lascar a ţinut următoarea cu-

Alexandru Ghica
Domn al Munteniei (1834—1842)

vântare la intrarea în oraş a Domnitorului Alexandru Ghica:

„Prea Înălţate Doamne"

„Magistratul acestui oraş, pătruns întru îndatoririle sale, îndrăsneşte plecat a supune la cunoştinţa Înălţimii Voastre, că articolul de întâia trebuinţă se află cu îndestulare; se păzeşte întru toate curăţenia şi înfrumuseţarea oraşului înaintează. Locuitorii se află în cea desăvârşită stare a sănătăţii, bu-

curându-se sub buna şi părinteasca Înălţimii voastre îngrijire şi oblăduire".

*
* *

La 30 August (Sf. Alexandru) se sărbătorea în fiecare an ziua Domnitorului, printr'un serviciu religios, slujit în biserica Sf. Nicolae, la care Cârmuirea Judeţului invita pe Preşedintele Magistratului cu toţi cilenii, corporaţiile negustorilor şi meseriaşilor şi alte persoane oficiale, ca să ia parte.

Cârmuirea ruga pe locuitori ca în seara acelei zile, „să facă fiecare luminaţie înaintea caselor".

*

La 6 Decembrie, de Sf. Nicolae, se serba ziua Ţarului Nicolae Pavlovici, «protectorul» Ţărilor române.

Sărbătorirea Sultanului.

In 1837 s'a serbat venirea Sultanului Mahmud al II-lea la Rusciuc.

Cârmuitorul judeţului, Hiotu, anunţând acest eveniment, intervine la Magistrat (13 Aprilie) „ca să ia măsuri pentru procurarea celor necesare iluminaţiei ce se va face în satul Slobozia, de lângă Giurgiu, din faţa Rusciucului".

„Fiind neapărată trebuinţă de păcură şi nefiind vreme a se aduce dela munte, să se procure două buţi din oraş; oricâtă se va găsi pela negustori să se oprească din vânzare; să se bage de seamă însă ca negustorii, din lăcomie, să nu toarne apă într'însa şi s'o strice; ase-

menea să caute ţoale, cârpe, pela croitori *sau ovrei*, pentru iluminat şi făcut *topuri*". Materialele cumpărate din oraşul Giurgiu, pentru iluminaţia ce s'a făcut în satul Slobozia, au costat 2327 lei şi 35 parale. S'au cumpărat 279 vedre de păcură, cu cinci lei şi jumătate vadra şi împreună cu celelalte materiale s'au dat în primire caltei inginereşti (conductor technic), însărcinat cu iluminaţia, Wilhelm Lorizaca, care a dat dovadă de primire scrisă în nemţeşte [1]).

Rămânând neîntrebuinţate materiale în valoare de 451 lei şi 30 parale, serbarea în onoarea Sultanului a costat pe oraş 1876 lei şi 5 parale.

---

[1]) *Wilhelm Lorizaca* (Lorizeca) fusese *amploiat la secsia inginerească* a Departamentului dinăuntru.

CAPITOLUL XXI.

Inundarea oraşului.

Construirea digului.

De multe ori apele Dunării au pătruns pe timpuri până în mijlocul oraşului.

In luna Februarie 1837, Dunărea desgheţându-se şi venind mare, ghiaţa s'a umflat şi apa s'a revărsat (14 Februarie), intrând în oraş pe la bariera Sloboziei şi pe la Smârda. Apa a umplut şanţurile cetăţii, cari nu fusese încă astupate, dar s'a retras curând, fără a pricinui pagube însemnate.

In Ianuarie 1841, apele Dunării venind iarăş mari şi ameninţând oraşul cu înnecarea, Magistratul a intervenit (5 Ianuarie) la Cârmuirea judeţului, pentru a se pregăti vreo zece luntri, ca să poată scăpa oamenii de primejdie.

Locuitorii din culorile verde şi galbenă şi-au părăsit casele din cauza înnecului şi umblau *băjenari*, neprimindu-i locuitorii din celelalte părţi ale oraşului.

In faţa acestei triste împrejurări, Magistratul a făcut publicaţie în oraş (14 Ianuarie), rugând pe orăşenii cari nu aveau casele înnecate, „să-i

primească şi să le dea adăpost, fără a le lua vreo plată de bani, fiind o datorie creştinească."

Din cauza apei, care venea mereu şi înnecase mahalaua verde şi oraşul jur împrejur, fiind ameninţată comunicaţia cu satele din apropiere, Magistratul face cunoscut în oraş (15 Ianuarie), prin Poliţie, ca fiecare să se îngrijească de făină, lemne, mălaiu şi cele trebuincioase.

Cârmuitorul judeţului, chemând pe brutari, aceştia au arătat că au în hambare făină 56.800 ocale şi se poate îndestula oraşul ca la o lună şi jumătate.

In anul acela revărsarea Dunării a cauzat mari pagube orăşenilor giurgiuveni din părţile înnecate şi aceştia au reclamat Domnitorului, cerând să se ia măsuri pentru a se face un plan de apărare, trimeţând un inginer, spre a se feri pe viitor de înnec, atât oraşul, cât şi locurile de păşune dinprejur.

Plângerea li s'a luat în seamă, hotărîndu-se a se ridica un dig în partea despre Slobozia.

Construirea digului a început în anul 1845, în timpul domniei lui Bibescu Vodă, mare Vornic al pricinilor din lăuntru fiind Barbu D. Ştirbei, iar la 14 Iulie 1846 s'a făcut inaugurarea lucrărilor.

In ziua festivităţii, Preşedintele Magistratului, Atanase Stanov, Cârmuitor al judeţului fiind Ion Cătuneanu, a rostit o cuvântare, prin care, după ce a arătat nepreţuitele foloase ce vor avea orăşenii de pe urma lucrării înfăptuite, a adus călduroase mulţumiri Domnitorului pentru înaltul sprijin dat oraşului.

CAPITOLUL XXII.

Călătorii streini despre Giurgiu.

Prin ţara noastră au trecut, în decursul vremii, o mulţime de călători, de toate neamurile.

Nu voi cita în lucrarea de faţă decât pe aceia cari au spus câte ceva despre Giurgiu, fiindcă nu toţi au trecut prin acest oraş, la intrarea sau la ieşirea lor din ţară şi nici nu şi-au scris şi publicat toţi impresiile lor de călătorie.

Despre un alt călător, până la Valerand de Wavrin, care a trecut pela Giurgiu, în anul 1445, în fruntea expediţiunii cruciade pornită contra Turcilor, nu am cunoştinţă.

La sfârşitul lui Octombrie 1595 oraşul a adăpostit pe Sigismund Bathory, principele Transilvaniei, venit în plimbare războinică prin ţară, pe nunţiul papal Episcopul Visconti de Cervia, pe Silvio Piccolomini, comandantul cetei ajutătoare a principelui de Toscana şi alţi ofiţeri nobili Italieni.

Cei de mai sus nu au fost simpli călători; ei au participat, după cum am văzut, şi la fapte de războiu, lăsându-ne unii din ei interesante dări de seamă din acele vremuri.

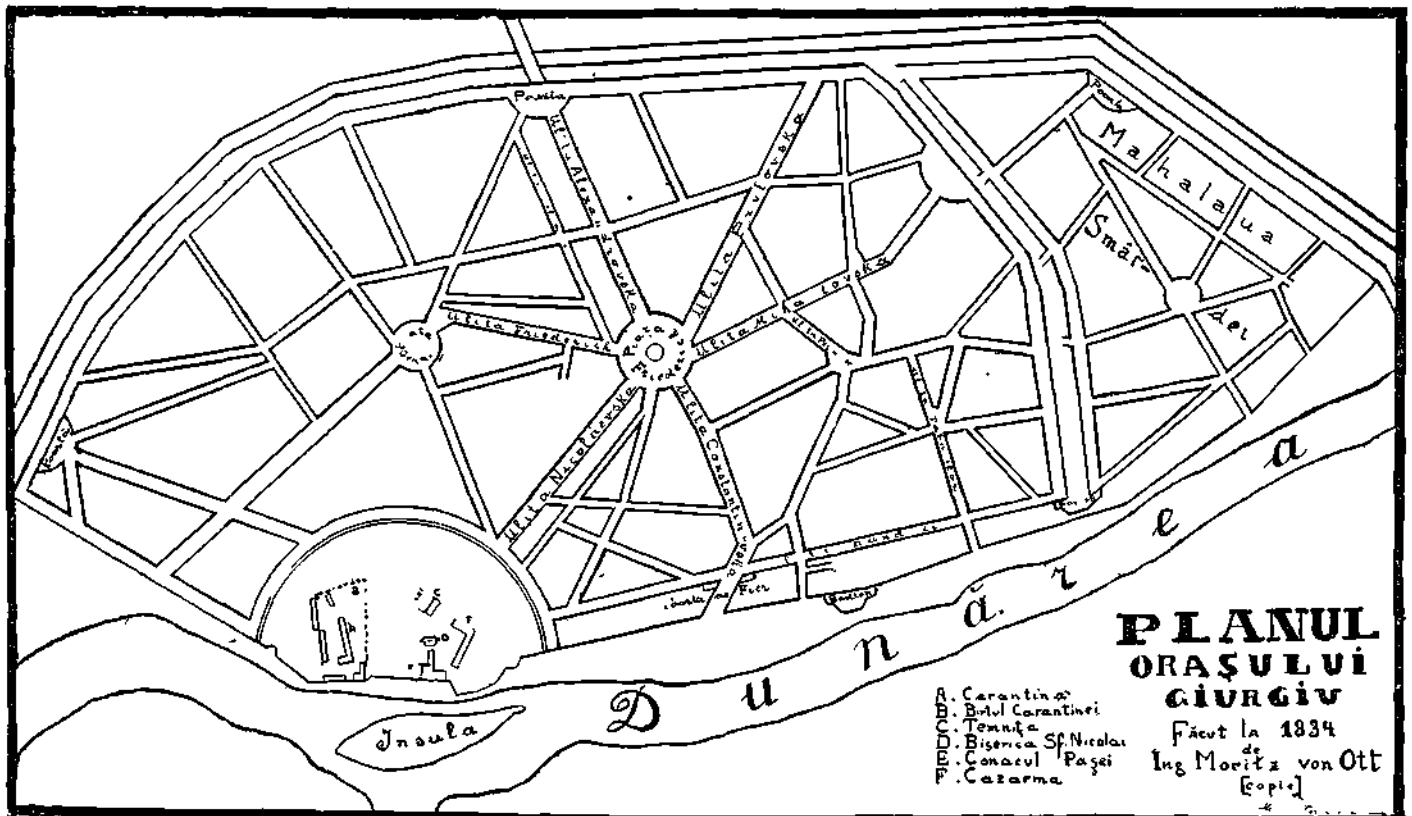

PLANUL ORAŞULUI GIURGIU

Făcut la 1834 de Ing Moritz von Ott [copiat]

In anul 1574 a trecut prin Giurgiu francezul *parizian*, —cum îi plăcea să se intituleze— **Pierre Lescalopier.** Acesta hotărîndu-se ca să viziteze Turcia, a plecat din Paris la 1 Februarie 1574, prin Veneţia şi Raguza, la Constantinopol.

Franţa, care nu se unise cu creştinătatea contra Turciei, rămăsese credincioasă alianţei încheiată de Francisc I şi se bucura pe lângă Sultan de o mare trecere, de care profitau şi supuşii ei.

Lescalopier făcea parte dintr'o familie distinsă, avea o instrucţiune solidă, vorbea curent latineşte şi urmase cursurile universităţii din Padova, care atunci era universitatea lumii elegante.

După ce a stat câtva timp în capitala Turciei, a plecat, trecând prin Thracia şi prin Bulgaria şi a ajuns în ziua de 4 Iunie la Rusciuc.

La 6 Iunie a trecut Dunărea, într'o luntre mare, împreună cu însoţitorii săi, la Giurgiu, unde spune că au fost cercetaţi, *dacă nu se găseşte printre dânşii vreun sclav creştin fugar.*

A rămas în ziua de 6 Iunie la Giurgiu, despre care spune că *era un sat mare*, ce aparţinea Sultanului (Grand Seigneur), pentru a putea avea în mână, pe amândouă malurile. acel drum mare.

Spune că *împreună cu Turcii locuiau atunci în Giurgiu un mare număr de Români (Valahi).*

In faţă, la treizeci de paşi, în apă, era un turn pătrat şi ruinele unei vechi fortăreţe (cetăţuia din insulă), ce ar fi fost dărâmată de armata lui *Petre Ermitul*, care a trecut pe la Giur-

giu, în timpul lui *Godeffroy de Bouillon*, adică pe vremea primei cruciade (1096-1099 [1]).

*

Samuel Twardowski, scriitor polon, a însoţit în anul 1622 pe ducele polon *Cristofor de Zbaraz*, în solia sa la Constantinopol, unde fusese trimis de regele Poloniei Sigismund al III-lea, pentru a încheia pace cu Turcii, în urma războiului ce se desfăşurase anul precedent în jurul Hotinului.

Twardowski, care era şi poet, a descris această solie în versuri.

Călătorii au intrat în Muntenia, trecând pela Tecuci, Râmnic, Buzău, Afumaţi, cetatea de odinioară a lui Mihai Vodă,—stăpânitor care ar fi fost de neînvins, de n'ar fi încercat puterile Poloniei, adaogă poetul. Au trecut de Bucureşti, oraş vestit al Ţării Munteneşti, apoi peste râurile Neajlov şi Câlnişlea, ajungând la Călugăreni unde, în ostroave, Mihai Vodă a sdrobit o sută de mii de Turci.

Au trecut peste pârâul *Serepca*[2]), graniţa ţării Munteneşti şi Twardowski spune că graniţa fusese odată la Dunăre, dar atunci, din pricina certei a doi fraţi, fii de Domn, Giurgiul şi Brăila, dincoace de Dunăre, erau păzite de strajă turcească.

De acolo, urcându-se pe un deal, au văzut în

---

[1]) Călătorul a făcut confuziune, fiind vorba, fără îndoială, despre expediţiunea cruciaţilor din anul 1445.

Descrierea lui Lescalopier a apărut în *Revue d'histoire diplomatique* No. 1, anul 35, pag. 45 şi urm. din 1921 şi a fost publicată prin îngrijirea societăţii de istorie diplomatică din Paris. (Se găseşte în biblioteca Academiei române).

[2]) Pârâul ce trece pe lângă satul Daia şi se varsă la Dunăre, în Comasca, era aproape de hotarul raielii Giurgiului.

vale Dunărea, care curgea repede şi lată; pe apă se vedeau ostroave mănoase cu iarbă deasă.

Peste tot roiau bărcile pescarilor; unii prindeau ştiucă la zăgazuri, alţii prindeau peşti mari cu undiţa, alţii pescuiau din bărci uşoare.

Dar tot admirând frumuseţile naturii şi ale locurilor înconjurătoare, pentru a le descrie apoi în versuri, poetul a zărit *Giurgiul pe o stâncă cu o movilă înaltă.* [1]).

Când s'au apropiat, straja împărătească a *azapilor*, pedestraşi uşor înarmaţi (întrebuinţaţi numai la apărarea şi atacul cetăţilor), au tras cu tunul, iar *Cadiul* din Giurgiu le-a ieşit în întâmpinare, cu o mulţime de oameni.

In zori de zi au trecut în caice repezi la Rusciuc, pe malul bulgăresc [2]).

*

Paul Strassburgh, ambasador al Suediei la Constantinopol, a intrat în ţară pela Braşov, a trecut prin Târgovişte şi a ajuns la Bucureşti, unde avea reşedinţa Domnitorul din vremea aceea, Leon Vodă.

Spune că, intrând în sala Tronului, toată lumea care era de faţă, în semn de cinste, a pus mâinile la piept şi a plecat fruntea, ca la Constantinopol, ca pe vremea Byzanţului.

De jur împrejurul pereţilor erau divanuri, după moda turcească, iar scaune numai două

---

[1]) Era *cetăţuia din insulă*, clădirea cea mai răsăritá din Giurgiu pe vremea aceea şi probabil avea aparenţa de a fi fost aşezată pe o stâncă.

[2]) *P. P. Panaitescu*; Călători poloni în ţările române; Academia română, studii şi cercetări, pag. 19—21.

unul pentru Domn şi altul pentru mosafirul său.

Ambasadorul suedez a fost adus până la Dunăre, de oamenii lui Vodă, cu carele domneşti; *a găsit cetatea Giurgiului slab întărită de Turci* (1630)

*

Delacroix, secretarul ambasadei franceze din Constantinopol, vine la 19 Martie 1675 prin Rusciuc şi trece Dunărea cu luntreape la Giurgiu, care se numea atunci Yörköki.

I se pare Giurgiul a fi un târg mărişor. Părăsind oraşul, trece pela Frăteşti-Daia, în drum spre Bucureşti. [1])

*

Carol al XII-lea. Deşi la, începutul acestui capitol am spus că nu voiu cita decât pe acei călători străini, dela cari ne-a rămas scris ceva despre oraş, totuş nu pot trece cu vederea pe viteazul şi nefericitul rege al Suediei, Carol al XII-lea, care a trecut prin Giurgiu, în anul 1714, la înapoierea din Turcia şi apoi prin Piteşti, în drumul spre patrie, când a fost însoţit şi de confidentul său, un negustor francez, *A. de la Motraye.*

*

Valcroissant. Era pe vremea când câteva puteri europene ţinteau să hotărască soarta Poloniei. Franţa, care nu vedea cu ochi buni amestecul Rusiei în treburile acestei ţări, dorea să stârnească cu orice preţ un războiu între Turcia şi Rusia.

Ascultând îndemnurile Franţei, Turcia declară războiu Rusiei în Octombrie 1768.

---

[1]) *N. Iorga*; Istoria românilor prin călători.

Cine era Valcroissant?

Intr'o corespondenţă din 17 August 1770, către Sublima Poartă, de Saint-Priest, ambasadorul Franţei la Constantinopol, recomanda pe Valcroissant ca fiind un ofiţer distins, de mare merit şi cu multă experienţă în răsboiu [1]).

Se plănuia atunci formarea unei armate, compusă din Polonezi, Unguri, Transilvăneni, Munteni şi Moldoveni, cari ar fi voit să se angajeze în serviciul Turciei, armată ce avea să fie pusă sub comanda lui Valcroissant [2]).

După ce am arătat în câteva cuvinte rostul ce avea Valcroissant în Turcia, să vedem ce spune el despre Giurgiu, pe care l'a vizitat de mai multe ori în anul 1771 [3]).

„La Giurgiu scrie el din Rusciuc, la 20 Ianuarie 1771, ambasadorului francez din Constantinopol —, *nu a mai rămas decât o casă dărăpănată în care stă Sultanul* [4]). *Totul este grămadă la pământ în acest oraş nenorocit*".

Intr'o altă corespondenţă, trimisă din Cernavodă la 16 Februarie 1771, Valcroissant spune următoarele:

„Am trecut de mai multe ori Dunărea, ca să văd pe Sultan la Giurgiu. *Acest nenorocit oraş este cu totul distrus şi nu a mai rămas decât o singură casă, unde stă Sultanul.* Intreaga sa

---

[1]) Intr'o altă corespondenţă se aduceau critici lui Valcroissant, care ar fi avut planuri exagerate, urmărind chiar să ocupe tronul Munteniei.

[2]) Documentele Hurmuzaki, Supl. I, vol. II. (1518—1780).

[3]) In anul 1770 Giurgiul fusese ars cu totul de către Ruşi.

[4]) Sultanul Mustafa al IV-lea, care moare la 24 Decembrie 1773

armată — 10.000 de Turci şi 300 de Tătari — *este cantonată în barăci.*

„ *Au înfiinţat două nenorocite de şanţuri împrejurul oraşului* [1]). Am făcut înconjurul lor, însoţit de Mareşalul Krasinski şi de patru soldaţi polonezi, *în uniforma mea de dragon francez* şi am intrat într'un adăpost unde se găseau vreo 7-800 de Turci. Mi-au făcut primire frumoasă când m'au văzut şi i-am auzit spunând: „iată generalul francez".

„M'au întrebat Sultanul şi Paşa ca să le spun ce părere am eu despre acele şanţuri. Le-am răspuns că *sunt foarte bune*, dar am adăogat că trebue să taie toţi arborii împrejurul oraşului, în afară, până la marginile primului şanţ şi să-i ridice de acolo, atrăgându-le atenţia asupra avantajelor ce ar putea câştiga inamicul. M'au ascultat şi au dat ordin să-i taie numaidecât.

„Castelul depe Dunăre, înconjurat de apă, *este foarte mic şi într'o stare atât de tristă că o singură lovitură de tun bine trasă*, este de ajuns ca să-l dea peste cap".

Intr'o corespondenţă trimisă din Rusciuc la 21 Februarie 1771, Valcroissant arăta că Dunărea era plină de sloiuri şi trecerea ei foarte grea; că trupele turceşti au fost retrase toate, rămânând în Giurgiu numai 300 de Turci şi 100 Polonezi. Spune despre Ruşi că sunt nişte proşti, cari nu ştiu să profite de astfel de împrejurări.

---

[1]) Intr'o altă corespondenţă, vorbind despre aceste două şanţuri, spunea că *nu erau bune de altceva decât să împiedece vacile ca să nu iasă prin toate părţile.*

In sfârşit, în alte corespondenţe, trimise din Cernavoda în Aprilie şi Mai 1771, Valcroissant scrie despre succesele Ruşilor, despre incapacitatea Turcilor şi despre trista stare în care se găseau confederaţii Poloni.

*

Langeron, francez refugiat din ţara sa, în urma marei revoluţii dela 1789, având gradul de general în armata rusească în timpul războiului dintre Ruşi şi Turci (1806 — 1812), a vizitat Giurgiul în anul 1810 şi într'un memoriu al său scrie între alte multe şi despre oraş, fortăreaţă şi castelul din insulă [1]).

Despre oraş nu putem afla altceva decât că „era o mare mahala, *(faubourg)*, bine construită şi bine populată".

Descrierea sa păcătuieşte însă prin aceea că uneori este atât de confuză încât nu se poate pricepe nimic. Iţi face impresia că le spune din auzite. De altfel acest general mai descrie câteva lupte, amănunţit, dar după spusele altora.

*

Ludovic von Stürmer, fiul Internunţiului Stürmer, care venea din Austria pentru a se duce la Constantinopol, a intrat pela Turnu-Roşu, a trecut Argeşul pe trunchiuri de salcie, apoi prin Copăceni, Falaştoaca, Pietrele, Daia, a ajuns la Giurgiu. Trece Dunărea pe o şeică, cu mare greutate, la sfârşitul anului 1816. Vorbeşte mai mult despre crapii dela lacul Greaca, pe unde s'a abătut, decât despre Giurgiu.

---

[1]) Documentele Hurmuzachi, Suplim. I, 3.

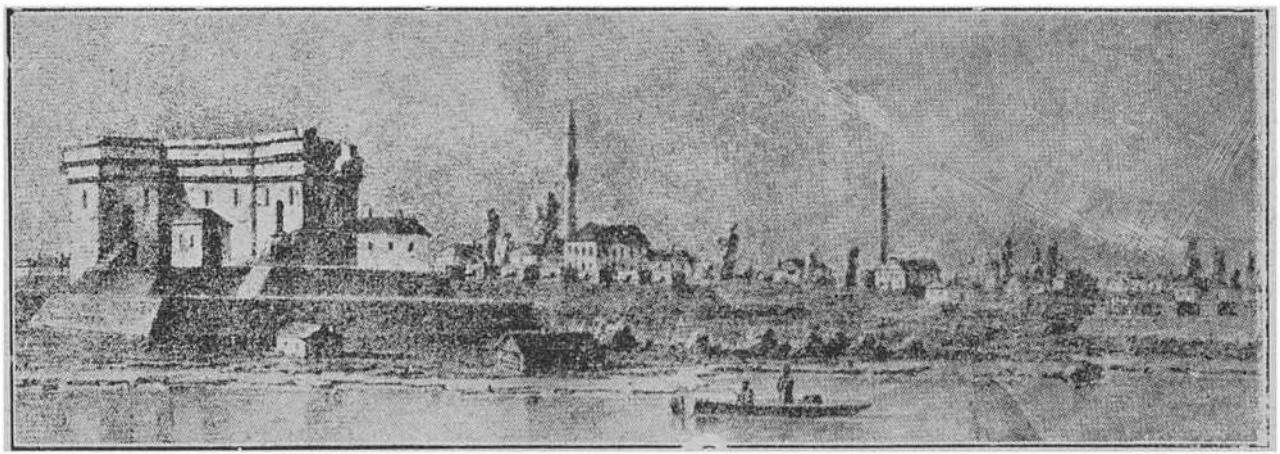

Cetatea şi oraşul Giurgiu.
Din albumul lui *Iacob Alt.*
Vederi depe Dunăre, dela isvoare şi până unde se varsă în Mare
tipărit la Viena de *Adolph Kunike* în anul 1826.

In anul 1820 un învățat englez **Sir Robert Porter** trece Dunărea, plătind douăzeci de lei luntrașului. Spune despre Giurgiu că *este un oraș semănat cu case puține, rele și murdare.* Pleacă cu căruța de poștă și trece pela Daia, Călugăreni și Copăceni, în drumul spre București. Era zăpadă mare. *Pretutindeni poporul de jos era foarte amabil.*

*

Schladen, trimis prusian, vine pela Rusciuc, la 10 Noembrie 1820. E întâmpinat pe Dunăre de un funcționar al consulatului din București. La Giurgiu i se pregătește locuință de guvernatorul turc al orașului, care la plecare îi pune la dispoziție trăsură cu patru cai. La Giurgiu i s'a prezentat și capuchehaiaua munteană [1].

*

Walsh, un englez care făcuse parte din suita lordului Strangford, ambasadorul Angliei la Constantinopol, după ce a stat câțiva ani acolo, s'a hotărît a se înapoia în țara sa, prin Turcia europeană.

Plecând călare din capitala împărăției otomane, la 28 Octombrie [2], însoțit de un ienicer aflat în serviciul ambasadei și de o călăuză, a trecut prin Ciorlu, Kirklesi, Șumla, Razgrad, până la Rusciuc.

---

[1]) *N. Jorga*; Istoria românilor prin călători.

[2]) *Walsh*, în cartea sa, unde istorisește impresiile de călătorie, căpătate în lungul drum străbătut, timp de câteva luni, trece data plecării din Constantinopol, menționează lunile și zilele în cari a ajuns în diferite localități, dar nu spune anul. Fie că a fost o scăpare din vedere, fie că a făcut-o intenționat, deducem că anul călătoriei sale cel mai apropiat poate fi 1827, dacă nu va fi fost cu doi ori trei ani mai înainte.

Când a ajuns la Rusciuc şi s'a uitat peste Dunăre, „a zărit Giurgiul cufundat în *tristele bălţi* ale Valahiei".

Spune că un vapor trecea Dunărea, de două ori pe zi, dimineaţa şi seara, când avea pasageri, plătindu-se 18 piaştri pentru o cursă. Walsh plătind costul întreg al cursei, a trecut Dunărea, pe care a găsit-o *foarte mocirloasă*. Curentul aducea fără încetare grămezi de argilă albicioasă, ce se aşternea peste ţărmuri, ceeace făcea ca apa să fie *murdară*.

După o oră de mers, a ajuns la Giurgiu (*Giurgewo*). „Acest oraş, spune el, este situat la spatele marei insule a Sloboziei (*Slobodzé*), mai jos de Rusciuc. Oraşul are o fortăreaţă remarcabilă, nu numai fiindcă este singura pe care Turcii o au pe partea stângă a râului [2]), dar şi fiindcă trece ca modelul cel mai perfect de fortificaţii ce s'au ridicat în întreg Imperiul".

Şi continuă: „ajunserăm la Giurgiu, venind pe un braţ al râului, ce se poate numi canal şi după ce am trecut de fortăreaţă, ale cărei gherete, aşezate pe întăriri, seamănă cu minaretele de moschee, descinserăm pe un cheu, sau mai bine zis pe un *banc de nămol*, mai jos de oraş. Acest fel de cheu era înţesat de căruţe valahe, încărcate cu produsele ţării, cu cari se umpleau mai multe bastimente, pentru a fi transportate de cealaltă parte a Dunării."

Din descrierea lui Walsh se vede că el a debarcat la *schela Smârdii*.

---

[2]) Era greşit informat, afirmând că Turcii aveau o singură fortăreaţă pe malul stâng al Dunării.

Să vedem acum ce a remarcat călătorul din toate produsele ţării noastre; să le luăm chiar în ordinea în care au fost trecute: mai întâiu *pastrama* (îi zice *bastermans*) şi arată că sunt nişte felii de carne de bivol uscate la soare; apoi *ghiudemul* — cârnaţi turtiţi în formă de potcoavă; la urmă, *blocurile de sare de stâncă* — şi atât.

Sarea o laudă mult şi voiu reproduce propriile sale cuvinte, fiindcă prea puţine lucruri din ţara noastră au rămas necriticate de acest călător atât de pretenţios, cu noi mai mult decât cu alţii.

„Această sare este cu mult superioară aceleea care se extrage din minele dela *Cheshire*. In bucăţi este de un albastru transparent, ca ghiaţa, iar când este în pulbere, e albă ca zăpada. Nu se rafinează, ca sarea noastră, înainte de a se întrebuinţa pentru nevoile bucătăriei; se sdrobeşte numai mărunt, pe cât se poate. Este un articol important de comerţ în această ţară. Se vinde în bulgări mari, ca pietrele de construcţie şi fiecare şi-o pisează acasă".

Dela Smârda, călătorii au venit în oraş, pentru a prezenta Paşei, care avea reşedinţa în fortăreaţă, hârtiile de drum.

*

Stanislas Bellanger, călător francez venit la noi în ţară în anul 1836 pentru o moştenire, a stat câteva luni în Bucureşti. A fost şi la Giurgiu şi aci `a făcut carantină timp de 24 de zile.

Vremea petrecută în ţara noastră o descrie în două volume, tipărite la Paris în 1846. Po-

vestirea lui este foarte atrăgătoare, vioaie și nu părăsește, dela început până la sfârșit, nota veselă, glumeață.

Iată în ce fel istorisește el modul cum se făcea desinfecția la carantina din Giurgiu: „iau efectele înciumate sau socotite astfel, le afundă de câteva ori în apa Dunării, le storc bine răsucindu-le, le întind apoi pe niște gratii de nuele și plimbă pe dedesupt un mangal mare cu cărbuni aprinși, peste care se aruncă o substanță cu miros pișcător, al cărei fum pătrunzător are îndatorirea de a goni, — fără să dea voie ca să mai revină — toate urmele lăsate de epidemie.„

Despre odaia în care a fost izolat spune că era o *celulă de scânduri, atât de mare încât să nu crezi că ești într'o cușcă, unde i s'a oferit ca pat o saltea moale de rogojină.*

Venind până la Dunăre, aproape 130 leghe călare, în goana mare și fără să se descalțe, când a ajuns la Giurgiu nu se mai putea ține pe picioare, așa că a trebuit numai decât să se culce, cu fața în jos, lipită de rogojină, din care a respirat praf și purici.

Când a auzit deschizându-se ușa *cotețului,* a început să tremure ca frunza și avea dece bietul om.

Imi aduc aminte, parcă ar fi fost ieri, spune Bellanger; slujbașii carantinii, cu nasul și gura astupate, fiecare cu un clește lung în mână, cum intrară pe ușe, îmi deschiseră geamantanul și cât ai clipi din ochi tot calabalâcul de călătorie: haină, pantaloni, cămăși, ciorapi, încălțăminte, șapcă, au luat toate drumul apei Dunării.

Ii mai rămăsese, de la Paris, două cămăși, spălate

şi călcate cu îngrijire, ce le ţinea de rezervă, cu o grije părintească. A pledat pentru ele cu tot focul, a fost elocvent, patetic, dar în zadar; *călăii şi-au* astupat şi urechile, iar cele două cămăşi au sburat după celelalte efecte.

„Incepui să plâng, — continuă a istorisi Bellanger, — iar lacrămile cari îmi curseră din ochi înnecară o duzină de purici ce se sbenguiau pe salteaua de rogojină."

După 24 de zile, cât a zăcut în carantină, i-au dat drumul *cu un brevet de desinfectare în buzunar,* dar cu îmbrăcămintea de neîntrebuinţat[1]).

*

Anatol de Demidoff, prinţ rus, mai târziu soţul Princesei Matilda Bonaparte, a venit din apus pe Dunăre, însoţit de alţi câţiva tovarăşi de călătorie. [2])

Imbarcându-se la Pesta pe vaporul Francisc I, au ajuns la Giurgiu în ziua de 29 Iunie 1837, după şase zile de drum.

Demidoff, cu o parte din tovarăşii de călătorie, au plecat la Bucureşti, iar câţiva, între cari şi pictorul-desenator *Raffet* au mai rămas de au vizitat oraşul, biserica nouă şi bâlciul.

Notele de drum, însoţite de un album cu mai multe vederi executate după natură de Raffet, s'au publicat în anul 1848 şi au fost dedicate Impăratului Rusiei Nicolae I.

---

[1]) *Stanislas Belanger;* Le Kéroutza, voyage en Moldo-Valachie, tomul I pag. 86—93.

[2]) Intre însoţitorii lui Demidoff se găseau şi următoarele persoane, Le Playe, inginer de mine în Franţa, Huot, un savant cunoscut, Alexandre de Nordmann, om de ştiinţă (zoolog), Adolphe du Ponceau şi neobosiţii săi colaboratori: de Sainson, Léveillé, Rousseau şi *Raffet.*

In albumul cu vederi se găsesc trei planşe referitoare la oraşul Giurgiu: planşa Nr. 11 reprezentând turnul ceasornicului, planşa Nr. 12 bâlciul de Sf. Petru şi planşa Nr. 13 bărbierul ţigan la bâlciu.

Iată explicaţiunile ce însoţesc planşa reprezentând turnul ceasornicului:

„De când stăpânirea turcească a trecut pe malul opus al Dunării, Giurgiul a luat înfăţişarea unui oraş european. Fortificaţiile fiind distruse, s'a lărgit spaţiul şi câteva case de o simplitate elegantă s'au ridicat în locul cocioabelor părăsite de Turci".

„ O piaţă în formă de cerc, orânduită în centrul oraşului, este înconjurată de clădiri publice sau particulare într'un stil destul de frumos, printre cari se distinge un han". [1])

„In oraşul reînviat se mai găsesc încă destule băltoace, din cauza lipsei de pavaj. Dorobanţii reprezentaţi în planşe ocolesc una din aceste băltoace ce întâlneşti în aşa de mare număr în oraşele şi în satele din Valahia.

In notele de călătorie, găsim următoarea descriere a oraşului, probabil datorită unui alt colaborator.

„Oraşul este astăzi o amestecătură de ruine şi de clădiri noui. Simetria modernă a început să ia locul vechei arababuri orientale; iată de ce încă multă vreme uliţe neisprăvite şi locuri acoperite de dărâmături vor poci planul regulat al noului oraş. Mahalaua din vecinătatea Dunării este de construcţie nouă; câteva case fru-

[1]) Fostul hotel „*Dacia*" proprietatea lui Toma Hagi Chiru.

moase şi o biserică, ridicată Sfântului Petru, care se inaugura chiar în ziua aceea, îi dau o înfăţişare cu totul europenească [1]). Mai departe dai de o piaţă în formă de cerc, în mijlocul căreea se înalţă un turn; în piaţă se strâng toţi giurgiuvenii, fiindcă aci s'au adunat toate prăvăliile şi cafenelele, cu grupurile lor de fumători, cari stau roată afară, de o parte şi de alta a uşii".

Dar vorbind despre Giurgiu, nu se putea să nu pomenească şi despre vestiţii câini ai oraşului:

„Un alt neajuns: civilizaţia valahă, schimbând obiceiurile turceşti, n'a gonit încă din oraşul odinioară mahometan o moştenire supărătoare şi câteodată şi periculoasă; cetele de câini rătăcitori, cari, cum se înoptează, se fac stăpâni pe toate mahalalele şi îngreuiază circulaţia, cu deosebire pentru streini."

Planşa N 12, reprezentând bâlciul de St. Petru este însoţită de următoarea explicaţiune pe care o redau pe scurt: bâlciul era o câmpie imensă, fără umbră şi fără verdeaţă, unde se strânsese o mare mulţime, compactă şi sgomotoasă, compusă din negustori, dansatori, muzicanţi şi curioşi.

Printre corturi, barăci, căruţe şi vite se găseau rafturile cu mărfuri ale negustorilor. Atracţia principală era dansul, la care poporul se deda cu mult zel; descrie cum se juca *hora*, în care se prindeau câte 50-60 de dansatori, având la mijloc lăutarii ţigani. Toată lumea,

---

[1]) Călătorul vorbeşte despre noua mahala a Smârdii, iar biserica care se inaugura în ziua aceea (Sf. Petru) era biserica *Sf. Treime*.

— chiar şi fetele ţigănci, cari au atras atenţiunea călătorilor prin frumuseţea lor unică în

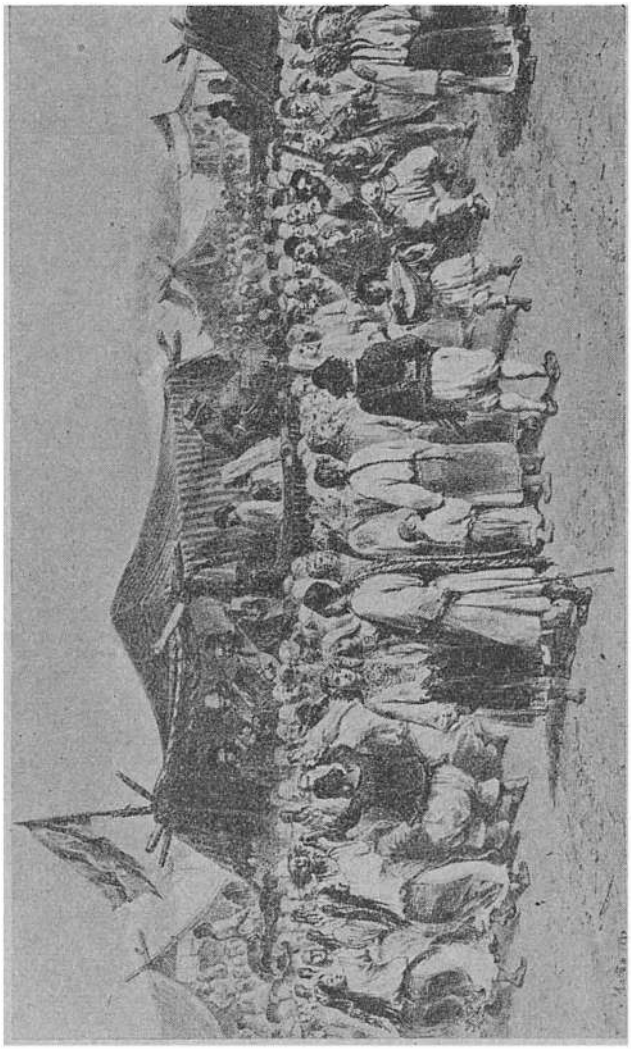

Bâlciul de Sf. Petru la Giurgiu.
Copie depe planşa N. 12 de *Raffet* (1837).

felul ei, — avea o ţinută modestă şi rezervată în timpul jocului.

Se mai descrie, ca explicaţiune la planşa re-

prezentând o bărbierie din bâlciu, remarcându-se faptul că la noi bărbierii erau mai mult ţigani.

„Românii au lăsat pe seama acestei rase îndemânatice meseriile de fierar, lăutar, zidar, zlătar, bucătar, bărbier".

„Muncitori de pământ şi cărăuşi prin vocaţiune, Românilor nu le place meseriile cari cer o viaţă sedentară. Aşa că ţiganul şi-a stabilit prăvălia pe câmpul bâlciului, iar *pavilionul alb* arborat la cort era o indicaţie înţeleasă de toţi cei cari aveau nevoie să se bărbierească."

Alături de bărbierie era o măcelărie, dar cărnurile ce erau atârnate acolo, nu le-a făcut călătorilor o impresiune tocmai plăcută.

*

Adolphe Billecocq, numit consul francez la Bucureşti în anul 1839 şi funcţionând în această calitate până în Martie 1846, a fost un bun prieten al Românilor. Dându-şi seama dela început că chestiunea dunăreană este o chestiune europeană, a căutat să atragă atenţiunea mai marilor săi din Franţa asupra ţării noastre, dar mai mult asupra pericolului rusesc ce credea el că ne ameninţa.

A fost foarte apropiat de Domnitorul Alexandru Ghica, pe care l-a sprijinit pe cât a putut, dar fără a reuşi să împiedece destituirea lui, făcută de Poartă, după intervenţia Rusiei.

Prin stăruinţa lui Billecocq s'a alcătuit un album — *Album Moldo-Valaque* — cu o mulţime de vederi interesante, lucrate în creion după natură, album care a apărut ca supliment la *L'Illustration*, în Septembrie 1848.

Mai toate vederile din album — afară de câteva cari au fost executate de desenatorul francez *Doussault*, se datoresc lui *Michel Bouquet*, un artist din cei mai distinşi, care a cutreierat ţara românească în anul 1840.

Un scriitor francez spúne că Bouquet n'ar fi reuşit niciodată să convingă pe un ţăran de al nostru ca să pozeze în faţa sa. A trebuit ca să aşeze pe unul între doi jandarmi, daţi de Principele Ghica şi nenorocitul era întărit în credinţa că fiecare trăsătură de creion îi răpea un an din viaţă. O credinţă şi o teamă ce erau răspândite foarte mult în popor.

Altă dată, pe când artistul copia într'un sat ruinele unui vechiu monument, s'a pomenit repezindu-se la dânsul, cu cuţitul în mână, un ţigan care îl blestema pentru faptul de a fi pângărit lăcaşul eroilor. Artistul era robust, totuş a fost nevoie de ajutorul consulului francez, care îl însoţea, ca s-o scoată la capăt cu acel furios [1]).

Albumul este însoţit de o descriere foarte interesantă, datorită lui Billecocq, pe care o trimetea unui prieten al său, deputat la Paris [2]).

Desprind din această descriere câteva rânduri referitoare la Giurgiu, despre care spunea că *era schela cea mai vizitată de călători şi unul din punctele cele mai interesante ale Principatului Valahiei*, pe care ar fi voit să-l vadă ajungând *capitala Munteniei.*

---

[1]) *Elias Regnault*; Histoire politique et sociale des Principautés Danubiènnes, pag. 280—281.

[2]) *Guide politique et pitoresque à travers les Principautés du Danube.*

CAPITOLUL XXIII.

Negoţul şi meşteşugurile.

In general negoţul în Principatele române nu a putut lua o mai mare desvoltare, din cauza Turcilor, cari împiedecau libera ieşire a produselor, ce erau păstrate în cea mai mare parte pentru îndestularea Impărăţiei otomane.

Giurgiul, ca cetate turcească, nu putea face negoţ. Toate produsele din raiaua cetăţii, ca şi cele din restul Principatului, luau drumul Ţarigradului în mare parte pe Dunăre: grâu, făină, porumb, orz, ovăz, meiu, fasole, tutun, vite pentru măcelărie, mai ales oi, cai, lână, piei de bou şi alte animale, unt, ciriviş, miere, [1]) ceară, lemnărie, precum şi multă sare, renumită pe vremuri.

In schimb se aduceau în ţară: ţesături de lână, de bumbac, sau de mătase, diferite pânzeturi, articole de fierărie, medicamente şi mai ales articole de băcănie: cafea, untdelemn, măsline, orez, săpun, etc.

---

[1]) In lunca Giurgiului, pe câmpia Burnazului şi în poienele din pădurile apropiate, erau nenumăraţi stupi, foarte mulţi săteni îndeletnicindu-se cu albinăritul.

Pentru mărfuri din Orient, veneau până la Dunăre, la Giurgiu, negustori străini, mai mult nemţi şi armeni galiţieni, aducând şi ei mărfuri

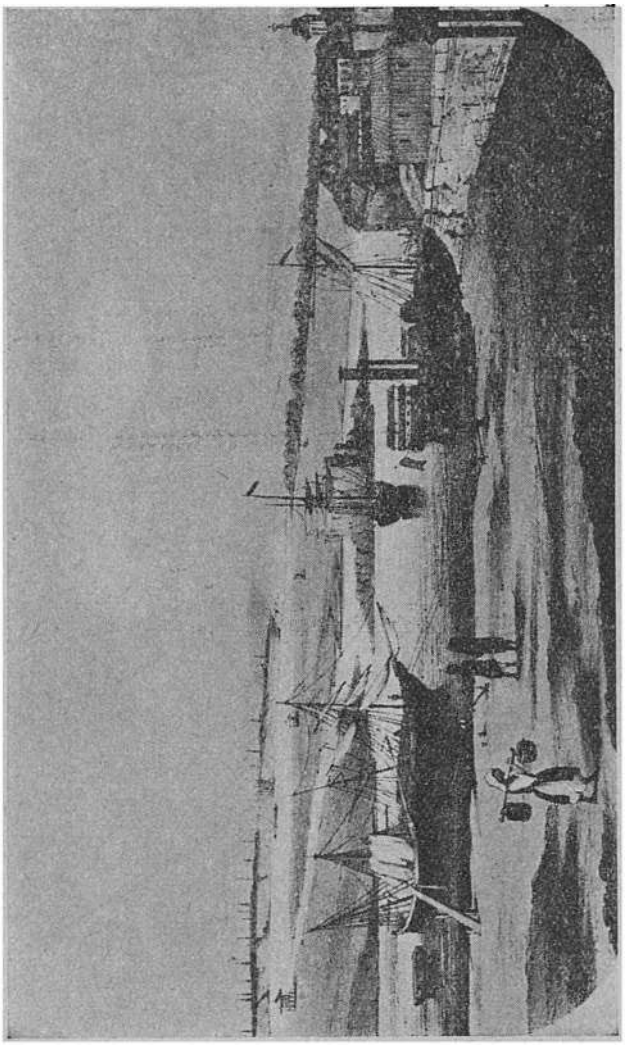

Debarcaderul din Giurgiu
Vedere lucrată după natură de căpitanul *Carol Begen.* Din *Albumul împrejurimilor Dunării de jos.* (1840). Chromolitografie executată de *Schwabe.*

de ale lor.

Dela noi din ţară, nu însă şi din cuprinsul raielii, ei cumpărau vite cornute, cai — cei mai

buni erau opriţi la export, — oi, porci, piei de bou, de oaie şi de vulpe, lână, ceară, miere, brânză, peşte, etc.

Organizarea negustorilor şi meşteşugarilor.

Negustorii, ca şi meşteşugarii, erau orânduiţi în bresle sau *isnafuri* (turceşte *esnaf)*, având în capul lor câte un *staroste;* această organizare s'a făcut în veacul al XVIII-lea.

Starostele avea dreptul de a judeca, de a aplica amenzi, de a hotărî fiecăruia unde trebue să-şi deschidă prăvălia; păzea ca prăvăliile să fie închise de Paşte şi în cele douăsprezece praznice mari, hramuri ale anului, când nu era iertat să se vândă. El supraveghea cumpărarea mărfurilor, — şi pentru toate aceste sarcini primea o simbrie.

Ceaşul, subalternul său, ţinea catastih de negustori şi aduna dela dânşii contribuţia pentru vistierie.

Starostii regulau raporturile şi obligaţiunile dintre ucenici, calfe şi stăpâni [1]).

Negustorii erau stabili sau drumeţi. Negustorii stabili aveau cei mai mulţi locuinţe la un loc cu prăvălia, care avea rezervată o odaie la stradă; astfel erau bogasierii, abagiii, băcanii, cârciumarii, olarii, boiangiii, etc.

La Giurgiu *boiangiii,* mai târziu şi *olarii,* erau stabiliţi pe aceeaş uliţă, aşa că am avut *Uliţa boiangiilor* şi *Uliţa olarilor.*

---

[1]) *N. Iorga,* Negoţurile şi meşteşugurile în trecutul românesc, Bucureşti, 1906, pag. 133.

Ca meşteşugari stabili erau croitorii, blănarii, cojocarii, cismarii, cavafii, şelarii, curelarii, rotarii, dogarii, lumânărarii, tăbăcarii, aceştia din urmă aşezaţi pe uliţa care mergea spre Dunăre, *Uliţa tabacilor.*

Negustorii drumeţi erau streini, cari venind din Turcia, nu se aşezau în Principat, ci erau numai în trecere; aceia cari veneau pela Giurgiu, se îndreptau spre Bucureşti, unde îşi desfăceau din mărfuri şi plecau mai departe.

Atât printre negustori, cât şi printre meşteşugari, se găseau în Giurgiu: Turci, Armeni, Greci, Bulgari şi mai târziu câţiva Evrei.

In *Piaţa mare* din centrul oraşului erau cafenelele, băcăniile, iar în *Piaţa dela Şadârvan* erau măcelăriile, pescăriile, brutăriile şi alte câteva cafenele turceşti sau armeneşti.

*

La răspântia târgului, la *Şadârvan,* era un puţ de piatră, acoperit, închis într'un fel de gheretă (*şandramà*).

După informaţiunile ce posed, acolo era locul unde se spălau credincioşii Turci, înainte de a intra în geamia care a fost distrusă (arsă) de Ruşi în anul 1770, în timpul războiului cu Turcii. Geamia fusese pe locul astăzi liber, din faţa Pieţii de carne.

Puţul de piatră dela Şadârvan [1]) s'a păstrat încă până în anul trecut, folosindu-se de locuitori atunci când instalaţia de apă a oraşului se găsea în reparaţie, sau în timpul gerurilor

[1]) Marele Vornic Mihail Ghica, prin ordinul din 2 Aprilie 1836, cere Magistratului oraşului să ia măsuri pentru curăţirea puţului dela Şadârvan, aducerea lui în bună stare şi repararea şandramalei.

mari, cum a fost în iarna anului 1928 — 1929, când au înghețat toate fântânile publice și cea mai mare parte din instalațiunile particulare de apă.

*

Între breslele negustorilor și ale meșteșugarilor, sau ale negustorilor-meșteșugari, nu era nici o deosebire.

„Erau negustori, cari lucrau prin calfele lor lucrurile ce desfăceau în prăvălie și aceasta s'a păstrat până foarte târziu și după Regulamentul organic, care nu s'a atins de acest vechiu temeiu al vieții negustorești și industriale a trecutului, statornicit de Domnii veacului al XVIII-lea [1])

Menționez ca negustori și meșteșugari fruntași, viețuind acum o sută de ani în orașul Giurgiu, pe următorii: Gheorghe Nicolau, zis Gogoașe, staroste, Mihail Stoica, zis Cucumecea, staroste, Toma Hagi Chiru, Pene Drăgoi, Dragne Brașoveanu, Petre Motroc, Lalu Bujangiu, Pancu Bacalu, Marcu sin Ghețu Măcelaru, Bonea Băcanul, Ilie Voinea Croitoru, Mihai Stoica Bogasieru, Petcu Donciu Croitoru, Gheorghe Stan Cârciumaru, Iane Brutaru, Dancu Băcanu și alții.

După pacea de la Adrianopol.

Întocmirile păcii încheiată la Adrianopol au adus o prefacere deplină a negoțului nostru,

[1]) *N. Iorga*, — lucrare citată pag. 133.

care devenea cu desăvârşire liber, pe uscat ca şi pe apă.

Vadurile şi schelele Dunării s'au deschis de aci înainte negoţului străin, Turcii renunţând la drepturile lor de prioritate.

Produsele fostei raiele a Giurgiului, care a rămas proprietatea Statului, ca şi cele din restul judeţului, încep acum a lua drumul spre Occident [1]).

Cererile de cereale fiind din ce în ce mai mari, agricultura începe a progresa, în dauna creşterii vitelor însă, cari încep a scădea odată cu micşorarea terenurilor de păşune.

Oraşul este năpădit de negustori străini: Greci, Bulgari, Sârbi, Armeni, Nemţi, Evrei galiţieni sau Evrei spanioli trecuţi prin Turcia.

Vin asemenea şi se stabilesc la Giurgiu mulţi Români din Bulgaria şi din Macedonia [2])

Muncitorii de pământ bulgari, trecând Dunărea în mare număr, se stabilesc prin satele mărginaşe, iar unii înaintează în interiorul judeţului, amestecându-se cu populaţiunea autohtonă.

Afacerile prosperează, mişcarea în schelele portului sporeşte, prăvăliile şi atelierele se în-

---

[1]) Dau aci o listă de preţurile productelor exportate dela 1 şi până la 15 ale lunii Iunie 1841, cu variaţiile lor, publicată în Buletinul Oficial al Statului: *grâul*, chila lei 150, 145, 136; *porumbul*, chila lei 86 83, 80; *orzul*, 75, 72, 70; *tăina*, suta de oca, 50, 48; *mălaiul*, suta de oca 43, 42; *fasolea*, suta de oca, 34, 32, 30.

[2]) Fămilii de străini şi de Români, venite în Giurgiu, după plecarea Turcilor: Andreiovici, Bembasat, Bohor Avram, Buga, Cappon, Cochinos, Cohen, Eschenazi, Franco, Nissim, Stanov, Hurmuz, Nedelcovici, Simici, Grozovici, Zaharis, Lichiardopol, Riga, Pulopol, Varnali, Petcuş, Fraţii Dimitriu, Carnabatu, Dr. Klein, Fr. Klein (farmacist), Dr. Hintz, Binder (farmacist), etc.

mulțesc, populațiunea orașului, care în anul 1830 nu atingea trei mii de locuitori, crește pe fiecare zi.

Cel mai greu încercat oraș din țară, cum îl socotesc eu, pornește pe calea însuflețirii viitoare.

Dar vorbind despre negustori și meșteșugari, nu pot ca să nu spun câteva cuvinte și despre bâlciurile dela Giurgiu, bine cunoscute de pe vremea Turcilor.

Bâlciurile

După 1829, la Giurgiu se țineau, ca și astăzi, două bâlciuri anuale: la 29 Iunie — Sfinții apostoli Petre și Pavel — și la 15 August, — sărbătoarea Adormirea Maicii Domnului.

Totdeauna bâlciul dela 15 August, Sf Maria, a fost mai mare ca cel dela 29 Iunie, făcându-se treburi mai bune. Sătenii terminând o parte a muncilor de peste an și realizând prețul recoltei păioaselor, erau mai bine dispuși să se aprovizioneze cu cele trebuincioase gospodăriei și mai ales cu de ale îmbrăcămintei.

Toată negustorimea orașului ieșea cu marfă la târg[1]); bogasierii, cojocarii, zăbunarii, cismarii, căciularii, făceau afaceri frumoase.

Venea și negustorime de prin alte orașe, cum se duceau și ai noștri pe acolo, transportând mărfurile lor în care mari, — *chervane*, la cari se înhămau câte zece cai și chiar mai mulți.

[1]) Am găsit o publicațiune, făcută în oraș în luna Iunie 1837, prin care se încunoștiința negustorimea doritoare de a ieși în bâlciu, ca să rețină din vreme locuri pe islazul orașului.

Din Bucureşti veneau la Giurgiu negustori cu mărfuri orăşeneşti.

Bâlciurile aduceau un însemnat venit oraşului, iar data şi locul nu s'au schimbat până în anul acesta.

Aceia cari aveau nevoie să cumpere sau să schimbe vitele de muncă, veneau mai dinainte, în zilele de obor; dar ziua *temetului* era aşteptată de toată lumea cu cea mai mare nerăbdare.

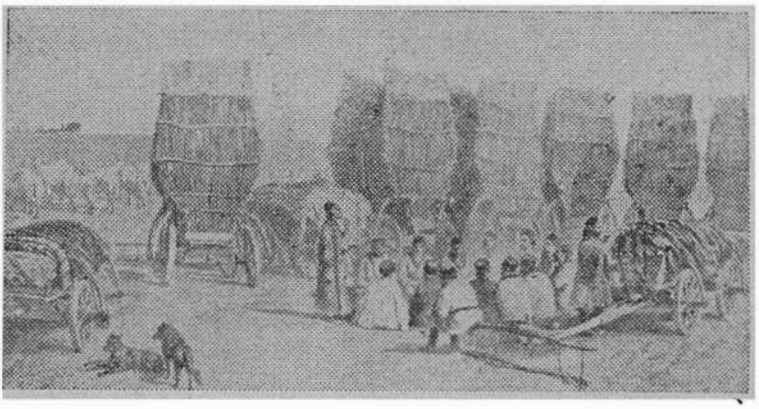

Popas de căraușĭ, după *Raffet* (1837).

Incă din ajun, sute şi chiar mii de care şi căruţe, venite din împrejurimi şi din sate îndepărtate, umpleau imensa câmpie a bâlciului.

In ziua aşteptată, tineri şi fete, îmbrăcaţi în haine de sărbătoare, împodobiţi cu ce aveau mai bun şi mai frumos, se îndemnau prinzându-se la joc, în mijlocul unei veselii ce nu mai cunoştea margini.

Un sgomot asurzitor de clopote, viori, cimpoae, fluere, cântece şi strigăte, umplea văzduhul încins de un soare arzător de vară, pe când de pe pământul bătătorit de atâta suflare omenească

nori deşi de praf se ridicau în sus, ca să cadă apoi pe feţele şi îmbrăcămintea pline de sudoare ale jucătorilor.

Dulapurile sau scrâncioburile se învârteau fără încetare, gemând de greutate.

Bătrânii se odihneau la adăpostul unor corturi de pânză, prin nenumăratele birturi şi cârciumi, unde cei cari nu aveau mâncare adusă de acasă, abia puteau să prindă rândul ca să-şi potolească foamea şi setea.

In cele două zile de mari sărbători, oraşul era ca şi mort. Toată activitatea şi viaţa se concentrau la bâlciu, spre care se îndreptau cu toţii.

Orăşenii giurgiuveni nu dispreţuiau, pe acele vremuri, învălmăşeala târgului şi priveau cu plăcere în ce voie bună petrecea poporul.

*

Inainte de a încheia prima parte a lucrării de faţă, ţin să-mi exprim încăodată părerea de rău ce simt de a nu fi putut da desvoltarea dorită unui atât de îndelungat răstimp din viaţa acestui oraş şi de a fi silit a mă mărgini la un simplu rezumat.

Imi rămâne însă ca mângâiere speranţa că se va aprecia silinţa ce mi-am dat întotdeauna de a face să reiasă adevărul deslusit la lumină, ori de câte ori se găsea întunecat, precum şi grija ce am avut de a limpezi, cu băgare de seamă şi aşa cum trebue, tot ceeace trecuse până astăzi prin filtrul îndoelii.

O primire binevoitoare din partea cititorilor va fi pentru mine un îndemn mai mult spre a duce la bun sfârşit, în cel mai scurt timp şi în condiţiuni cât mai mulţumitoare, lucrarea ce apare astăzi.

ILUSTRAŢII *)

	Pag.
Construirea podului la Giurgiu (1595)	32
Turcii isgoniţi peste Dunăre	35
Generalul Kisseleff (portret)	43
Dorobanţi în uniformă (Bouquet)	45
Fortăreaţa din oraş	51
Planul general al cetăţii	57
Cetăţuia din insulă	62
Castelul din insulă (crochiu)	71
Ruinele cetăţuiei (Bouquet)	73
Asediul Giurgiului	77
Bilet de proprietate (sinet)	92
Pecetea comitetului de înfrumuseţare	93
Pecetea Magistratului	115
Trăsură de poştă prin Călugăreni	121
Harta vechilor drumuri	129
Mihai Vodă Viteazul (portret)	133
Ienăchiţă Văcărescu (portret)	141
Gheorghe Lazăr (portret)	145
Stema Cantacuzinilor	151
Pagină din liturghia dela 1680	153
Antim Ivireanul (portret)	154
Pagină din pogribania tipărită la Târgovişte în 1650	159
Turnul ceasornicului în 1837 *(Ruffet)*	167
Turnul ceasornicului în 1914	169
Turnul ceasornicului în 1934	173
Matei Basarab (portret)	177
Ion Vodă Caragea (portret)	179
Pecetea judecătoriei Judeţului Vlaşca	180
O legalizare judecătorească	182
O călătorie în căruţa de poştă	191
Alexandru Ghica (portret)	203
Planul oraşului Giurgiu (1834)	209
Cetatea şi oraşul Giurgiu (1826)	217
Bâlciul de Sf. Petru la Giurgiu (1837)	225
Debarcaderul din Giurgiu (1840)	229
Popas de căruşi (1837)	235

*) Reproducerea interzisă.

CUPRINSUL

pag.

Cuvânt înainte 5

Capitolul I. — Intemeierea oraşului şi origina numelui. 7

Tradiţia istorică. Temeiul părerii noastre. Confuziune de înlăturat. Ordinea vechimii. Rolul Genovezilor. Intemeietorii cetăţuiei. Origina numelui.

Capitolul II. — Din vremuri îndepărtate. 15

In epoca preistorică. Cei d'intâi locuitori. Cei d'intâi Regi şi legendele române. Monumentele preistorice. Invazia Scyţilor. Geţii şi Dacii. Agricultura în ţara noastră. Cea d'intâiu aşezare omenească la Giurgiu.

Capitolul III. — In timpurile istorice. 25

Inainte de apropierea turcilor. In timpul lui Mircea. După moartea lui Mircea. Raiaua Giurgiului. In timpul lui Mihai Vodă Viteazul. După moartea lui Mihai Vodă Viteazul. In timpul răsboaielor dintre Ruşi şi Turci. Mişcarea de deşteptare. Răsboiul înainte mergător liberării Giurgiului. Venirea Generalului Kisseleff. Măsurile de îndreptare. Regulamentul organic.

Capitolul IV. — Lucrările de fortificaţie ale oraşului. . . 49

Primele lucrări de apărare. Intemeierea nouei fortăreţe. Luptele Austriacilor la Giurgiu. Alte lucrări de fortificaţie. Planul general al cetăţii. Planul cetăţii Giurgiului. Explicaţiuni.

Capitolul V. — Cetăţuia din insulă.. 61

Intemeierea ei. In veacul al XV-lea. In timpul lui Mihai Vodă. După descrierea lui Bălcescu. In timpul răsboaielor dintre Ruşi şi Turci. Importanţa şi puterea de rezistenţă a cetăţuiei.

Capitolul VI. — Indreptări necesare. 75

Adevărata situaţie. Cunoştinţele geografice de mai înainte.

Capitolul VII — Oraşul cu uliţele şi mahalalele. 82

In timpul stăpânirii turceşti. După retragerea turcilor. Sta-

bilirea şi alinierea noilor uliţe. Nouile numiri. Executarea proiectului de înfrumuseţare. Pavarea uliţelor. Mahalalele oraşului.

Capitolul VIII. — Nouile clădiri. 91

Locuinţele orăşeneşti. Legământul proprietarilor. Principalele clădiri ridicate. Măsuri pentru înlăturarea primejdiei de foc. Măsuri pentru curăţirea oraşului. Iluminatul. Serviciul de pază.

Capitolul IX. — Clădirile publice. 102

Primele construcţii. Miliţia naţională şi organizarea ei. Trupele trimise la Giurgiu. Nouile cazărmi. Organizarea carantinii. Noua clădire. Birtul carantinii şi aprovizionarea lui. Regulamentul temniţelor. Clădirea temniţii.

Capitolul X. — Regulamentul orăşenesc. 113

Dregătoria Magistratului. Primii aleşi. Bugetul oraşului. Deputaţii şi dregătorii obştei. Diversele îndatoriri ale Magistratului. Înfiinţarea grădinii Aleiului.

Capitolul XI. — Drumurile de comunicaţie. 127

In vechime şi mai târziu. Drumuri vechi cunoscute. Insemnări istorice. Dar unde erau Şerpăteştii ?

Capitolul XII. — Islazul oraşului. 137

Protocolul de delimitare. Infiinţarea viilor.

Capitolul XIII. — Cultura românească. Invăţământul şcolar. 140

Introducerea Slavonismului. In timpul influenţii greceşti. Infiinţarea şcoalei româneşti. Şcoli particulare.

Capitolul XIV. — Creştinismul la români. Organizarea bisericească. 148

In vechime. In veacuri mai apropiate. Sub Regulamentul organic.

Capitolul XV. — Bisericile creştineşti. 157

Biserica „Adormirea Maicii Domnului". Biserica Sf. Nicolae. Biserica Sf. Treime. Biserica Sf. Gheorghe.

Capitolul XVI. — Turnul ceasornicului. 165

Rostul şi vechimea construcţiei. Aşezarea ceasornicului. Serviciul de incendiu.

Capitolul XVII. — Puterea judecătorească. 175

După întemeierea Principatelor. Cele d'întâi legiuiri scrise. In timpul Regulamentului organic. Indatoririle judecătorilor. Organizarea corpului avocaţilor. Taxele de judecată. Judecătoria judeţului Vlaşca. Câteva date referitoare.

Capitolul XVIII. Serviciul de poştă 186

Primele începuturi. In secolul al XVII-lea şi al XVIII-lea.

In timpul Regulamentului organic. După descrierea lui Walsh. După descrierea lui Demidoff.

Capitolul XIX. Ţărmurirea epidemiilor. Infiinţarea serviciului sanitar. 194

In timpul ocupaţiunii ruseşti. Măsuri sanitare de pază. Zile de groază la Giurgiu. Serviciul sănătăţii publice. Spitalul venericesc.

Capitolul XX. — Venirea Domnitorului. 202

Alte serbări. Serbarea zilei Ţarului. Sărbătorirea Sultanului

Capitolul XXI. — Inundarea oraşului. Construirea digului. 206

Capitolul XXII. Călătorii străini despre Giurgiu. 208

In veacul al XV-lea. Pierre Lescalopier. Samuel Twardowski. Paul Strassburgh. Delacroix. Carol al XII-lea. Valcroissant. Langeron. Ludovic von Stürmer. Sir Robert Porter. Schladen. Walsh. Stanislas Bellanger. Anatol de Demidoff. Adolphe Billecocq.

Capitolul XXIII — Negoţul şi meşteşugurile. 228

Organizarea negustorilor şi meşteşugarilor. După pacea dela Adrianopol. Bâlciurile.

E R A T A *)

Pag.	rândul	în loc de	se va citi
16	16	d'ntâi	d'întâi
50	4	doua	două
51	13	39	69,159
59	4	2 m. 40	2 m 14 (1336)
70	7	cn	cu
74	13	1760	1770
82	6	căini	câini
91	12	propietari	proprietari
97	6	cetaţii	cetăţii
111	11	inspector	îngrijitor
112	6	Acudinski	Arcudinski
120	31	I. (on)	T. (ache)
143	9	aseastă	această
155	14	cărti	cărţi
165	18	saumai	sau mai
172	13	amănute	amănunte
184	19	1831	1841
203	5	Gheorge	Gheorghe
212	30	stâncă	stâncă înaltă

*) Se îndreptează numai erorile de cuvinte, nume şi date.

DE ACELAŞ AUTOR:

Rezumat de procedură civilă.

Erorile judiciare şi revizuirea proceselor.

Călăuza secretarului şi primarului comunii rurale. Legea drumurilor şi regulamentul ei, cu adnotaţiuni, explicaţiuni şi formulare. (In colaborare cu C. S. Dumitrescu).

PREŢUL LEI